HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO NA CHAKULA, MHESHIMIWA CHARLES N. KEENJA (MB.), KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO NA CHAKULA KWA MWAKA WA 2004/2005

I. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, kutokana na taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kilimo na Ardhi inayohusu Wizara ya Kilimo na Chakula na baada ya kuzingatia taarifa hiyo, naomba kutoa hoja, kwamba Bunge lako Tukufu sasa likubali kupitisha makadirio ya matumizi ya kawaida na ya maendeleo ya Wizara ya Kilimo na Chakula kwa mwaka wa fedha wa 2004/2005.

2. Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua nafasi hii kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge wote waliochaguliwa kuwakilisha Taifa letu katika Bunge la Kwanza la Afrika. Wabunge hao ni Mhe. Getrude Mongela, Mbunge wa Ukerewe, Mhe. Dr. William Shija (Sengerema), Mhe. Athman Janguo (Kisarawe), Mhe. Remidius Kissassi (Dimani, Zanzibar) na Mhe. Dr. Walid Kabourou (Kigoma Mjini). Aidha, kwa namna ya pekee ninampongeza Mhe. Getrude Mongela, kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Kwanza wa Bunge hilo.

3. Mheshimiwa Spika, nampongeza Mhe. Danhi Makanga kwa kuchaguliwa tena na kwa kishindo kikubwa na wananchi wa Bariadi kwa tiketi ya Chama cha Mapinduzi, kuwa Mbunge wao. Kuchaguliwa kwake ni ushahidi wa imani ambayo wananchi wa Bariadi wanayo kwa Chama cha Mapinduzi na kwake binafsi. Tunamkaribisha tena Bungeni na tunamwahidi ushirikiano katika juhudi zake za kuharakisha maendeleo ya jimbo lake.

4. **Mheshimiwa Spika,** napenda pia kumpongeza Mhe. Makongoro Nyerere kwa kuteuliwa na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwa Mbunge kwa mara ya pili. Tunamkaribisha Bungeni na tunampa pole kwa kuumia katika ajali ya barabarani na tunamwombea arejee katika afya nzuri mapema. Nampa pole Mhe. Anne Kilango Malecela (Mb.) kwa matatizo aliyoyapata. Vilevile nampa pole Mhe. Estherina Kilasi (Mb.), kwa ajali aliyoipata.

5. **Mheshimiwa Spika,** ninaipongeza Kamati ya Kilimo na Ardhi kwa kupokea na kuchambua kwa makini taarifa ya utekelezaji ya Wizara ya Kilimo na Chakula ya mwaka wa 2003/2004 na makadirio ya matumizi ya mwaka 2004/2005 katika kikao kilichofanyika Dar es Salaam, tarehe 26 Mei 2004. Kamati ilitoa maelekezo ya maeneo yanayopaswa kuzingatiwa ili Taifa liondokane na tatizo la uhaba wa chakula na kuiwezesha sekta ya kilimo kutoa mchango mkubwa zaidi katika ukuaji wa uchumi wa Taifa na kuondoa umaskini. Napenda kuwashukuru wajumbe wote wa Kamati kwa ushauri na ushirikiano wao. Maelekezo waliyotoa yamezingatiwa katika makisio ya matumizi ya fedha ya mwaka wa 2004/2005 ambayo nayawasilisha leo mbele ya Bunge hili Tukufu.

6. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Kamati ya Kilimo na Ardhi ilitembelea vituo vya utafiti wa mazao vilivyopo Kibaha, Mlingano, Tanga, Selian, Arusha, Lyamungo, Kilimanjaro, mashamba ya kahawa na maua yaliyopo Arusha na Kilimanjaro na mashamba ya mkonge yaliyopo Tanga na Morogoro. Katika ziara hizo, Kamati ilipata fursa ya kukutana na watendaji na wakulima na kutoa maoni na maelekezo ya kuboresha uzalishaji. Utaratibu wa Kamati kutembelea maeneo na vituo vya huduma za uzalishaji umeonyesha mafanikio katika kuiwezesha Kamati kuyaelewa vizuri matatizo yanayoikabili sekta ya kilimo na katika kuwatia moyo wadau wake. Katika mwaka wa 2004/

2005, Kamati itaendelea kutembelea vituo vya kilimo na wakulima katika maeneo mengine ya nchi ambayo haijapata nafasi ya kuyatembelea.

7. Mheshimiwa Spika, nachukua nafasi hii kumshukuru Naibu Waziri wa Kilimo na Chakula, Mhe. Profesa Pius Mbawala; Katibu Mkuu, Bw. Wilfred Ngirwa; Wakuu wa Idara, Taasisi na asasi zilizoko chini ya Wizara; watumishi wote na wadau wa sekta ya kilimo kwa ushirikiano na ushauri wao katika mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2004. Watendaji hawa wameshiriki kikamilifu katika kutekeleza Mpango wa Kilimo wa mwaka wa 2003/2004 na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka wa 2000. Aidha, wamechangia katika kuandaa taarifa mbalimbali ikiwemo Taarifa ya Utekelezaji ya Mwaka wa 2003/2004 na Makisio ya Mapato na Matumizi ya Mwaka wa 2004/2005, ninayoiwasilisha mbele ya Bunge lako.

8. Mheshimiwa Spika, nampongeza Waziri Mkuu, Mhe. Frederick Tluway Sumaye (Mb.), kwa hotuba yake nzuri aliyoitoa hapa Bungeni tarehe 21 Juni, 2004 ambayo ilitoa taarifa juu ya hatua zilizochukuliwa na Serikali katika mwaka wa 2003/2004 kukuza kilimo na kukabiliana na tatizo la njaa lililozipata baadhi ya sehemu za nchi yetu. Aidha, alifafanua hatua ambazo Serikali inakusudia kuchukua kuongeza kasi ya ukuaji wa kilimo kwa lengo la kulihakikishia Taifa upatikanaji wa chakula, kuondoa umaskini na kuongeza mchango wa kilimo katika uchumi wa Taifa.

9. Mheshimiwa Spika, Waziri wa Fedha alichukua hatua madhubuti za kuondoa vikwazo vinavyokwamisha kukua na uwekezaji katika sekta kubwa ya kilimo. Katika hotuba yake ya bajeti ameondoa karibu kodi zote zinazowezekana kuondolewa kwenye sekta ya kilimo na ameweka vivutio vya kuwezesha wawekezaji wa ndani na wa nje kuwekeza katika kilimo, ikiwa ni pamoja na kuweka utaratibu wa

kudhamini mikopo itakayotolewa kwa wakulima wadogo na wauzaji wa mazao nje ya nchi. Kama kuna kodi nyingine zilizosalia, ameahidi kuzishughulikia iwapo zitawasilishwa kwake. Naishukuru sana Serikali ya Chama cha Mapinduzi kwa hatua zilizochukuliwa katika bajeti ya mwaka huu na nina hakika matokeo yake yataonekana katika miaka michache ijayo.

10. Hotuba ya Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Mipango na Ubinafsishaji Mhe. Dkt. Abdallah Omar Kigoda (Mb.) ilichambua hali ya kilimo chetu, mchango wa kilimo katika uchumi wa nchi na athari zilizotokea kwenye uchumi katika mwaka uliopita kutokana na ukame uliosababisha kushuka kwa uzalishaji wa mazao ya kilimo. Waziri aliorodhesha hatua ambazo zikichukuliwa, kasi ya ukuaji wa uchumi wetu, uhakika wa upatikanaji wa chakula utaimarika na umaskini kupungua. Hotuba za Waziri Mkuu, Waziri wa Fedha na Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Mipango na Ubinafsishaji zimepitia karibu maeneo yote yanayohusiana na kilimo na kutoa maelekezo ya Serikali juu ya hatua za kuchukuliwa ili kuongeza mchango wa kilimo katika maisha na uchumi wa Taifa letu. Nawashukuru Mawaziri hao kwa kunipunguzia kazi na naomba hotuba zao zisomwe kama sehemu ya makisio ya matumizi ya Wizara ya Kilimo na Chakula kwa mwaka wa 2004/2005.

11. Karibu Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia hotuba zilizotangulia waligusia sekta ya kilimo. Michango yao ilichambua kwa undani matatizo yanayokifanya kilimo kidumae, dosari wanazoziona katika uendeshaji na usimamizi wa kilimo na walitoa ushauri juu ya hatua wanazoamini kwamba zikichukuliwa kilimo chetu kitakuwa bora zaidi. Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote waliotoa maoni yao juu ya kilimo na nawahakikishia kwamba Serikali imewasikia na hatua zinazostahili zitachukuliwa kulingana na uwezo wa Taifa. Baadhi ya hatua zitakazochukuliwa tayari zimefafanuliwa na Waziri Mkuu, Waziri

wa Fedha, Waziri wa Mipango na Ubinafsishaji na Waziri wa Nchi Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na nitatoa ufafanuzi zaidi katika makisio ya matumizi ninayowasilisha mbele ya Bunge hili Tukufu.

12. Tunahitaji kuongeza sana uwekezaji katika kilimo lakini kiwango kitakachowekezwa kitategemea uwezo wa Serikali na vipaumbele vilivyopo. Aidha, kukua kwa kilimo kutategemea michango ya wakulima, sekta binafsi, wadau wengine na Serikali ambayo itaendelea kujenga mazingira yatakayowezesha kuongezeka kwa uwekezaji katika kilimo.

Matukio Makuu ya Mwaka 2003/2004

13. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Mhe. Benjamin William Mkapa alichaguliwa na wakuu wa nchi za SADC kuwa Mwenyekiti wa Jumuiya hiyo kwa kipindi cha mwaka mmoja kuanzia tarehe 25 Agosti, 2003. Katika hotuba yake ya kupokea wadhifa huo, Rais aliahidi kuyapa kipaumbele masuala ya amani, usalama, uhakika wa upatikanaji wa chakula na UKIMWI katika eneo la SADC. Kufuatia azma hiyo, Rais aliitisha Mkutano wa Kilele wa Wakuu wa Nchi za SADC uliofanyika Dar es Salaam tarehe 15 Mei, 2004 kujadili hali ya kilimo na upatikanaji wa chakula katika nchi za SADC na kukubaliana juu ya hatua za kuchukuliwa kuongeza kasi ya kukua kwa kilimo na kuondokana na hali ya kutokea kwa upungufu wa chakula mara kwa mara katika eneo hili. Mkutano huo ulikuwa na mafanikio makubwa sana na tunampongeza Mhe. Rais kwa uongozi wake na kwa juhudi zake za kuongoza mapambano dhidi ya njaa na umaskini (Muhtasari wa maazimio ya Mkutano huo umeambatanishwa – (Kiambatisho Na. 1).

14. Tarehe 12 Machi, 2004, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Benjamin Wiliam Mkapa, alizindua Mpango wa Kuendeleza Uchumi wa Nchi za SADC *(Regional Indicative Strategic Development Plan – RISDP)* mjini Arusha. Katika hotuba yake ya

kuzindua mpango huo, Rais alisisitiza umuhimu wa nchi wanachama wa SADC kutekeleza Azimio la Wakuu wa Nchi za Afrika *(Afirican Union)* Kuhusu Kilimo na Uhakika wa Upatikanaji wa Chakula walilolitoa katika mkutano wao uliofanyika Maputo, Msumbiji Julai 2003. Azimio hilo linazitaka nchi za Afrika kuongeza kiasi cha bajeti za nchi zao kinachotengwa kwa ajili ya kilimo hadi kufikia kiwango kisichopungua asilimia kumi ya bajeti hizo katika kipindi cha miaka mitano tangu tarehe ya azimio hilo (Kiambatisho Na. 2).

15. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka wa 2003/2004, Mheshimiwa Benjamin William Mkapa alikuwa Mwenyekiti Mwenza wa Tume ya Utandawazi. Tume hiyo ilikamilisha kazi zake na kutoa taarifa nzuri sana inayoonyesha athari za utandawazi, hususan kwa nchi maskini kama yetu na njia ya kukabiliana nazo. Mapema mwaka huu, Mheshimiwa Benjamin William Mkapa na Mtanzania mwingine, Mhe. Prof. Anna Tibaijuka, Mkurugenzi Mkuu wa Shirika la Makazi la Umoja wa Mataifa (Habitat), waliteuliwa na Waziri Mkuu wa Uingereza kujiunga na Kamisheni ya Afrika kupendekeza ni nini kifanyike kulikwamua Bara la Afrika kutoka kwenye matatizo yanayodumaza maendeleo yake na kulifanya maskini. Rais ameweka bendera ya Tanzania juu ya Mlima Kilimanjaro na tunampongeza na kumshukuru kwa kulileteа Taifa letu sifa miongoni mwa mataifa ya Dunia.

16. **Mheshimiwa Spika,** Waheshimiwa Wabunge watakumbuka kwamba katika mwaka wa 2003/2004 nchi yetu ilikabiliana na upungufu wa chakula uliosababishwa na upungufu wa mvua katika baadhi ya maeneo ya nchi. Tarehe 31 Machi, 2003, Mhe. Rais, katika hotuba yake kwa Taifa chini ya utaratibu aliojiwekea wa kufafanua masuala mbalimbali kwa umma kila mwisho wa mwezi, aliwatahadharisha wananchi juu ya kuwapo kwa uwezekano wa kutokea kwa upungufu mkubwa wa chakula nchini na akaelekeza hatua za kuchukuliwa na

wakulima, Serikali na asasi zinazohusika. Mhe. Rais aliendelea kufuatilia hali ya chakula nchini na katika hotuba yake ya Mwaka Mpya kwa Taifa aliyoitoa tarehe 31 Disemba, 2004 alifafanua hatua zilizochukuliwa na Serikali katika kukabiliana na upungufu wa chakula na alihimiza wananchi kutumia chakula kwa uangalifu, kulima mazao yanayostahimili hali za hewa katika maeneo yao na kila kaya kujiwekea akiba ya chakula. Tunashukuru sana Mhe. Rais kwa uongozi wake na kwa maelekezo yake juu ya hatua za kuchukuliwa ili kulihakikishia Taifa uhakika wa upatikanaji wa chakula. Maagizo yake yamezingatiwa katika makisio ya matumizi ya mwaka wa 2004/2005 na yataendelea kuzingatiwa katika makisio ya miaka ijayo.

17. **Mheshimiwa Spika,** sherehe za Nane Nane 2003 zilifanyika kitaifa kwa mara ya kwanza kwenye Viwanja vya Nane Nane vilivyoko Uyole, Mbeya ambako Rais Mstaafu Mheshimiwa Ali Hassan Mwinyi, alikuwa mgeni rasmi na sherehe hizo zilifanyika pia katika viwanja vya Taifa vya Nane Nane vilivyoko Morogoro ambako Waziri Mkuu Mheshimiwa Frederick Tluway Sumaye alikuwa mgeni Rasmi. Mhe. Mwinyi alisisitiza umuhimu wa kuwa na mipango madhubuti ya kilimo, aliwaasa wananchi kuchukua tahadhari za kupambana na hali ya ukame kama wanavyoshauriwa na viongozi na wataalam. Aidha, aliwataka wataalam na viongozi wa Serikali wasimamie utekelezaji wa maagizo hayo kwa uwezo wao wote ili Taifa liondokane na janga la njaa. Namshukuru sana Rais Mstaafu Mhe. Ali Hassan Mwinyi, kwa kukubali kushiriki katika siku hiyo muhimu kwa wakulima. Maadhimisho ya Nane Nane ya Mbeya yalifanikiwa sana kutokana na juhudi kubwa zilizofanywa na Wakuu wa Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini, Wizara, Mashirika na wafanyabiashara binafsi walioshiriki katika maonyesho na mahudhurio makubwa sana ya wananchi. Nawashukuru sana viongozi na wananchi wa mikoa ya Nyanda za Juu Kusini, hususan wananchi wa Mkoa wa Mbeya, kwa maandalizi mazuri, kujitokeza kwa wingi na kwa kufanikisha

siku hiyo. Aidha, sherehe za Nane Nane zilifanyika katika Viwanja vya Themi vilivyoko Arusha, Kaitaba, Bukoba na kwenye viwanja vingine vya mikoa na wilaya. Nawapongeza wote walioshiriki katika kuandaa sherehe hizo.

18. **Mheshimiwa Spika,** tarehe 16 mwezi wa Oktoba, 2003 Taifa liliadhimisha Siku ya Chakula Duniani katika Kijiji cha Maguu kilichoko kwenye wilaya ya Mbinga mkoani Ruvuma. Makamu wa Rais, Mhe. Dkt. Ali Mohamed Shein alikuwa mgeni rasmi kwenye maadhimisho hayo. Katika hotuba yake kwenye maadhimisho hayo, alizungumzia tatizo la upungufu wa chakula na kuwataka wananchi waongeze juhudi za uzalishaji wa mazao ya chakula, kuhifadhi chakula na kutumia chakula walichokuwa nacho kwa uangalifu. Namshukuru sana Makamu wa Rais kwa kushiriki kwenye maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani na kwa maelekezo hayo muhimu ambayo tunaendelea kuyafanyia kazi.

II. HALI YA KILIMO NCHINI

Ukuaji wa Kilimo

19. **Mheshimiwa Spika,** kwa kipindi cha miaka 10 iliyopita, kilimo kimekuwa kikikua kwa wastani wa asilimia 3.7 ikilinganishwa na kiwango cha ukuaji wa watu cha asilimia 2.9 kwa mwaka. Tatizo kubwa la kilimo chetu ni kwamba kimeendelea kutegemea mvua ambazo hazitabiriki. Kuanzia mwaka wa 1999 kilimo kimeanza kuonyesha dalili nzuri za kuongeza kasi ya kukua ambapo katika mwaka huo, kilimo kilikua kwa asilimia 4.1 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 1.9 katika mwaka wa 1998. Mwaka wa 2000 kilimo kilikua kwa asilimia 3.4, mwaka wa 2001 asilimia 5.5, asilimia 5.0 mwaka wa 2002 na asilimia 4.0 mwaka wa 2003. Ili kilimo kiweze kutoa mchango wa kuridhisha katika ukuaji wa uchumi, usalama wa chakula na kuondoa umaskini kinapaswa kukua kwa kiwango kisichopungua asilimia 10 hadi 11 kwa mwaka. Kiwango

hicho kitaweza kufikiwa iwapo kilimo kitapatiwa mahitaji yake ya pembejeo, zana za kilimo, utaalam na masoko ya uhakika. Viwango vya sasa vya ukuaji wa sekta ya kilimo bado ni vya chini sana. Kushuka na kupanda kwa ukuaji wa kilimo kunatokana na kupungua kwa uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara kunakosababishwa na ukame na mabadiliko ya bei katika soko la dunia.

20. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003, sekta ya kilimo ilikua kwa asilimia 4.0 ikilinganishwa na asilimia 5.0 ya mwaka wa 2002. Sekta ndogo ya mazao ilikua kwa asilimia 3.6 tu ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 5.3 mwaka uliotangulia. Kushuka huku kwa ukuaji wa sekta ya kilimo, hususan sekta ndogo ya mazao, kulitokana na ukame uliotokea katika baadhi ya maeneo ya nchi ambao ulisababisha kushuka kwa uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara. Kama itakavyofafanuliwa kwa kina zaidi baadaye, uzalishaji wa mazao ya chakula ulishuka kwa asilimia 10. Wakati uzalishaji wa mazao ya biashara, hususan korosho ulishuka kwa asilimia 15.78, pamba asilimia 26.92, kahawa asilimia 28.49 na pareto asilimia 33.33. (Jedwali Na. 2).

21. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2004/2005 kilimo kinatarajiwa kukua kwa zaidi ya asilimia tano. Changamoto iliyopo ni kuhakikisha kwamba viwango tunavyofikia vya ukuaji wa sekta ya kilimo vinaendelea kuongezeka mwaka hadi mwaka. Lengo hilo litafikiwa iwapo tutaongeza uwekezaji katika kuendeleza rasilimali za uzalishaji, usindikaji, miundombinu, upatikanaji wa masoko na kuimarisha usimamizi.

Hali ya Chakula Mwaka wa 2003/2004

22. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa 2003/2004, Taifa lilikumbwa na upungufu wa chakula uliokisiwa kuwa asilimia 10 ya mahitaji ya chakula kwa mwaka. Mahitaji ya chakula kwa mwaka wa 2003/2004 yalikisiwa kuwa tani milioni 8.37, wakati uzalishaji katika

msimu wa 2002/2003 ulikuwa tani milioni 7.55, hivyo kuwepo kwa upungufu wa tani 800,000 za chakula. Mwanzo wa msimu wa 2003/2004, Serikali ilikuwa na akiba ya tani 50,661 katika Hifadhi ya Chakula ya Taifa, wananchi walikisiwa kuwa na akiba ya tani 300,000 na wafanyabiashara walikuwa na tani 100,000 na hivyo kufanya kuwepo kwa akiba ya chakula iliyokadiriwa kuwa tani 450,700 na kufanya pengo lililokuwepo kupungua kutoka tani 800,000 hadi tani 350,000.

23. Mwezi wa Julai 2003 Serikali, kwa kushirikiana na wadau katika masuala ya usalama wa chakula, ilifanya tathmini ya kina ya hali ya chakula na kubaini kuwepo kwa wananchi karibu milioni mbili katika mikoa 16 ambao walikuwa na upungufu wa chakula na wangehitaji tani 77,490 za chakula kati ya miezi ya Oktoba 2003 na Machi 2004, kama mvua za vuli zingenyesha kwa kiwango cha kuridhisha. Kama mvua za vuli zisingenyesha kwa viwango vya kuridhisha, Taifa lingehitaji tani 149,295 za chakula kwa ajili ya kulisha familia ambazo zingekuwa na upungufu wa chakula kati ya Oktoba, 2003 na Juni, 2004.

24. Kama alivyoeleza Mhe. Waziri Mkuu katika hotuba yake ya bajeti ya mwaka wa 2004/2005, upungufu wa chakula ulitokea katika maeneo mengi ya nchi katika msimu wa 2003/2004. Ili kukabiliana na upungufu uliojitokeza Serikali ilinunua tani 23,925 kutoka kwenye maeneo yenye ziada ya chakula kwa ajili ya Hifadhi ya Taifa kwa shilingi 2,871,000,000/=. Aidha, Serikali ilinunua tani 10,000 za mahindi kutoka Kenya kwa Shilingi 2,099,556,432/=. Mahindi hayo yalisafirishwa hadi Musoma na Shinyanga kwa shilingi 1,264,576,000/=. Namshukuru Mheshimiwa Dr. Ali Mohamed Shein, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye alifanya mpango wa kupatikana kwa mahindi hayo alipotembelea Jamhuri ya Kenya mwezi wa Desemba, 2003.

25. Katika mwezi wa Machi, 2004 Serikali ilinunua tani 22,000 za mahindi kwa tenda kwa shilingi 6,568,165,862/=. Serikali iligharamia usafirishaji wa mahindi hayo kutoka bandarini hadi kwenye maghala ya Hifadhi ya Chakula ya Taifa yaliyoko Kipawa kwa shilingi 114,161,400/=. Aidha, Serikali iligharamia uhamishaji wa tani 7,902 za mahindi kutoka Sumbawanga kwenda Shinyanga na Tabora kwa shilingi 225,360,000/=, tani 4,972 kutoka Songea kwenda Dodoma kwa shilingi 200,000,000/=, tani 9,064 kutoka Makambako kwenda Kipawa kwa shilingi 233,831,724/=, tani 2,006 kutoka Kipawa kwenda Dodoma kwa shilingi 120,465,753/= na tani 4,500 kutoka Kipawa kwenda Arusha kwa shilingi 317,197,630/=.

26. Katika mwaka wa 2003/2004, Serikali ilitumia jumla ya Shilingi 15,614,314,801/= kununua chakula kutoka ndani na nje ya nchi na kusafirisha chakula kutoka kwenye vituo vya ununuzi kwenda kwenye vituo vya usambazaji ambavyo ni Kipawa, Dar es Salaam; Arusha, Dodoma, Tabora na Shinyanga.

27. Pamoja na jitihada hizo za Serikali, katika mwezi wa Agosti, 2003, Serikali iliziomba nchi na mashirika wahisani msaada wa tani 45,000 za chakula. Baadhi ya wahisani waliitikia wito huo na kutoa msaada wa chakula au fedha kupitia kwenye Shirika la Mpango wa Chakula Duniani *(World Food Programme –WFP).* Tani 29,068 za mahindi zilipatikana. Nchi zilizotoa msaada wa chakula ni Sweden (US $ 1,500,000), Uingereza (US $ 2,200,000), Marekani (tani 15,000 za mahindi), Jamhuri ya Ireland (US $ 65,000), na Japan (US $ 300,000). Zaidi ya mchango huo, Serikali ya Japan, kupitia kwenye mpango wa *Kennedy Round I* (KRI), ilitoa tani 17,000 za mchele na tani 3,000 za ngano. Hadi tarehe 30 Mei 2004, jumla ya tani 42,694 za mahindi, tani 135,597 za mchele na tani 429,309 za ngano zilikuwa zimeingizwa nchini na wafanyabiashara. Aidha, Serikali ya India ilitoa tani 5,000 za mchele

na tani 5,000 za ngano ambazo ziliwasili nchini mwezi wa Mei, 2004 na kuhifadhiwa kwenye maghala ya Hifadhi ya Chakula ya Taifa.

28. **Mheshimiwa Spika,** juhudi za Serikali kukabiliana na upungufu wa chakula zilijumuisha kutoa tani 30,224 za mahindi kutoka Hifadhi ya Chakula ya Taifa na kuziuza kwa bei nafuu ya shilingi 50/= kwa kilo kwa wananchi waliokabiliwa na upungufu na ambao hawakuwa na uwezo wa kununua mahindi kwa bei ya soko. Aidha, Hifadhi ya Chakula ya Taifa iliuza jumla ya tani 28,612 za mahindi kwa taasisi na wafanyabiashara kwa bei ya shilingi 150 kwa kilo ili kupunguza makali ya bei za mazao ya chakula iliyokuwa ikipanda.

29. **Mheshimiwa Spika,** hadi tarehe 27 Juni 2004, jumla ya tani 40,287.165 za chakula zilikuwa zimehifadhiwa kwenye vituo vya Hifadhi ya Chakula ya Taifa vilivyopo Kipawa, Arusha, Dodoma, Shinyanga, Makambako, Songea, Sumbawanga na Musoma (Jedwali Na.1). Aidha, wafanyabiashara walikuwa na jumla ya tani 116,767 na wananchi kwenye maeneo mengi ya nchi walikuwa wameanza kuvuna mazao ya chakula.

Jedwali Na. 1. Akiba ya chakula katika vituo vya Hifadhi ya Chakula ya Taifa (SGR) hadi tarehe 27 Juni, 2004

Kituo	Akiba (Tani)
DSM/Kipawa*	24,925.906
Arusha	3,650.500
Dodoma	590.016
Shinyanga	8,177.425
Makambako	1,123.919
Songea	1,043.036
Sumbawanga	179.701
Musoma	596.662
Jumla	**40,287.17**

Chanzo: Hifadhi ya Chakula ya Taifa (SGR)

***** Inajumuisha tani 14,925.906 za mahindi, tani 5,000 za mchele na tani 5,000 za ngano.

NB. Mahindi yamehifadhiwa kwenye vituo vilivyoko kwenye maeneo yanayotegemewa kuwa na upungufu wa chakula.

30. **Mheshimiwa Spika,** napenda kuchukua nafasi hii kuishukuru Ofisi ya Waziri Mkuu, Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya, Watendaji wa Serikali, Wananchi na Wahisani walioshiriki katika kuhakikisha kufanikiwa kwa zoezi la kukabiliana na upungufu wa chakula nchini.

Matarajio ya Upatikanaji wa Chakula Mwaka wa 2004/2005

31. **Mheshimiwa Spika,** tathmini ya awali ya uzalishaji wa mazao ya chakula nchini kwa msimu wa 2003/2004 inaonyesha kuwa uzalishaji utafikia tani milioni 9.0, zikiwemo tani milioni 4.93 za mazao ya nafaka na tani milioni 4.07 za mazao yasiyo ya nafaka. Tathmini hiyo imeonyesha kuwa Mikoa ya Rukwa, Mbeya, Ruvuma, Iringa, Mtwara, Lindi, Kigoma, Kagera, Tabora, Singida, Dodoma, Mwanza, Tanga, Morogoro na Mara itajitosheleza kwa chakula na kuwa na ziada. Hali hiyo inatokana na maeneo hayo kupata mvua za kutosha na matumizi mazuri ya mbolea, hususan katika mikoa ya Nyanda za Juu Kusini, ambayo ilinufaika na utaratibu wa Serikali wa kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji wa mbolea. Makisio ya mahitaji ya chakula katika mwaka wa 2004/2005 ni tani milioni 8.61. Kwa hiyo, Taifa litajitosheleza kwa chakula na kuwa na ziada ndogo ya tani milioni 0.39 (Kiambatisho Na. 3). Aidha, katika mwaka wa 2004/2005 inatazamiwa kwamba kutakuwa albaki ya tani 209,405 kutoka msimu wa 2003/2004 na hivyo kuwepo na ziada ya tani 599,755 za chakula.

32. **Mheshimiwa Spika,** katika msimu wa 2003/2004 baadhi ya maeneo nchini hayakupata mvua za kutosha na yanatarajiwa kuwa na upungufu wa chakula. Maeneo hayo yako katika Mikoa ya **Arusha**, wilaya za Arumeru na Karatu; **Manyara,** wilaya za Simanjiro na Hanang; **Kilimanjaro,** wilaya za Same na Mwanga; **Shinyanga,** wilaya za Shinyanga vijijini, Shinyanga mjini, Kishapu, Maswa na Meatu; **Pwani,** wilaya za Kibaha, Bagamoyo na Kisarawe na **Mtwara,** wilaya ya Masasi. Maeneo mengine yako katika Mikoa ya **Mwanza,** wilaya za Magu na Kwimba; **Mara,** wilaya ya Bunda; **Singida,** wilaya za Manyoni na Singida vijijini; **Tabora,** wilaya za Igunga na Nzega; **Dodoma,** wilaya ya Dodoma vijijini na **Tanga** wilaya za Korogwe, Pangani, Muheza, Lushoto na Tanga.

Hatua Zitakazochukuliwa Kukabiliana na Upungufu wa Chakula

33. Ili kukabiliana na upungufu wa chakula unaotegemewa kuwepo katika baadhi ya maeneo nchini, Serikali itaendelea kuwahimiza wananchi kuhifadhi chakula cha kutosha kwa kila kaya hadi watakapokuwa na hakika ya mavuno ya msimu unaofuata. Katika maeneo yenye ziada ya chakula, wakulima wanahimizwa kuuza ziada baada ya kuhakikisha wameweka akiba ya kutosha mwaka mzima. Aidha, wafanyabiashara wanahimizwa kununua chakula katika maeneo yenye ziada na kukiuza katika maeneo yenye upungufu. Hifadhi ya Chakula ya Taifa itaanza msimu ikiwa na tani 40,287 za chakula zilizohifadhiwa katika vituo karibu na maeneo yenye upungufu wa chakula. Aidha, Hifadhi ya Chakula ya Taifa inatarajia kununua kati ya tani 75,000 na 100,000 za mahindi na mtama kutoka kwenye maeneo yenye ziada ya chakula.

Hali ya Chakula Nchi za Jirani

34. **Mheshimiwa Spika,** Taarifa ya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) ya mwezi wa Aprili, 2004 kuhusu matarajio ya chakula katika mwaka wa 2004/2005, inaonyesha kwamba ingawa nchi za Zambia na Msumbiji zilipata mvua nzuri katika kipindi cha Februari na Machi, 2004, mafuriko yaliyozikumba baadhi ya sehemu za nchi hizo yaliharibu mazao mashambani na kuathiri upatikanaji wa chakula katika nchi hizo. Aidha, nchi ya Kenya itakuwa na upungufu wa chakula kwa watu karibu milioni moja, wakati nchi ya Uganda itakuwa na hali ya wastani. Nchi za Jamhuri ya Kidemokrasi ya Kongo na Burundi zitaendelea kuwa na upungufu wa chakula kutokana na migogoro ya kisiasa.

Uzalishaji wa Mazao ya Biashara

Mazao Makuu ya Biashara

35. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa 2003/2004 uzalishaji wa zao la **tumbaku** umeongezeka kutoka tani 32,693.62 zilizozalishwa mwaka wa 2002/2003 hadi tani 46,725 mwaka wa 2003/2004, sawa na ongezeko la asilimia 43, ukilinganishwa na uzalishaji wa mwaka wa 2002/2003. Ongezeko hilo limetokana na utumiaji wa aina mpya za mbegu bora za tumbaku ya mvuke na mbolea aina ya NPK 10:18:24. Mbolea na mbegu hizo ni bora zaidi kuliko zilizokuwa zinatumika awali.

36. **Uzalishaji wa chai** umeongezeka kutoka tani 28,028 mwaka wa 2002/2003 hadi tani 30,700 mwaka wa 2003/2004, sawa na ongezeko la asilimia 9.53. Ongezeko hilo linatokana na ufumbuzi uliopatikana kwa migogoro iliyokuwa ikivikabili viwanda vya Bukoba, Dabaga na Lupembe. Mipango ya kumpata mbia atakayeshirikiana na Kibena Tea Company kuendesha kiwanda cha Dabaga inakamilishwa.

37. **Mheshimiwa Spika,** kuanzishwa kwa vyama vya wakulima wadogo wa chai kumechangia katika kuongeza uzalishaji wa chai. Kwa mfano, wakulima wadogo wa chai waliongeza uzalishaji wa majani mabichi kutoka tani 22,750 za mwaka wa 2002/2003 hadi tani 25,300 mwaka wa 2003/2004. Ongezeko hilo limetokana na upanuzi wa maeneo yanayolimwa chai ambapo jumla ya miche milioni 15.5 ya chai ilipandwa katika mwaka wa 2003/2004. Mwaka wa 2002/2003 wakulima walipanda miche milioni 4 ya chai.

38. **Uzalishaji wa Sukari:** Kufuatia ukarabati na upanuzi wa viwanda vya sukari na mashamba ya miwa uliofanyika baada ya zoezi la ubinafsishaji kukamilika, uzalishaji wa sukari umeongezeka kutoka tani 190,120 mwaka wa 2002/2003 hadi tani 228,000 mwaka wa 2003/2004. Aidha, wakulima wadogo wa miwa (*Cane outgrowers*) waliongezeka kutoka wakulima 5,800 mwaka wa 2002/2003 hadi kufikia wakulima 8,000 mwaka wa 2003/2004 na hivyo kuchangia katika kuwaongezea mapato wakulima katika maeneo yanayozunguka viwanda vya sukari.

39. Sukari iliyouzwa nje iliongezeka kutoka tani 10,200 mwaka 2002/2003 hadi tani 22,750 mwaka wa 2003/2004. Ongezeko lilitokana na hatua ya Tanzania kujiunga katika mpango wa EU unaoruhusu nchi maskini kuuza bidhaa zao bila ushuru katika soko la Ulaya *(everything but arms - EBA)*. Kutokana na mauzo hayo Taifa liliweza kupata fedha za kigeni zaidi ya shilingi bilioni 16 katika msimu 2003/2004, ikilinganishwa na shilingi bilioni 12 zilizopatikana mwaka wa 2002/2003.

40. **Mheshimiwa Spika,** uzalishaji wa mazao ya **korosho, kahawa na pamba** ulishuka kutokana na hali ya ukame ulioyakabili maeneo mengi yanayolima mazao hayo. Kwa mfano, uzalishaji wa zao la korosho ulishuka kwa asilimia 15.78 kutoka tani 90,000 msimu wa 2002/2003

hadi tani 80,000 msimu wa 2003/2004. Aidha, uzalishaji wa kahawa ulishuka kwa asilimia 28 kutoka tani 52,439 hadi tani 37,500 na uzalishaji wa pamba ulishuka kwa asilimia 27 kutoka tani 188,690 hadi tani 137,899. Uzalishaji wa **pareto** ulishuka kwa asilimia 33 kutoka tani 3,000 hadi tani 2,000 kutokana na tatizo la kutokuwa na soko la uhakika.

41. **Mheshimiwa Spika,** pamoja na kushuka kwa uzalishaji wa mazao ya kahawa na pamba katika msimu wa 2003/2004, mapato ya fedha za kigeni yaliyotokana na mauzo ya mazao hayo yaliongezeka. Mwaka wa 2003/2004 mapato yaliyotokana na mauzo ya kahawa yalikuwa dola za kimarekani milioni 50, ikilinganishwa na dola milioni 35.14 katika mwaka wa 2002/2003, sawa na ongezeko la asilimia 42. Aidha, mapato yaliyotokana na mauzo ya pamba yalikuwa dola milioni 46.6, mwaka wa 2003/2004, ikilinganishwa na dola milioni 28.14 katika mwaka wa 2002/2003, sawa na ongezeko la asilimia 66. Ongezeko hilo la mapato linatokana na kuongezeka kwa ubora wa mazao hayo na bei katika soko la dunia.

42. Uzalishaji wa zao la **mkonge** umeongezeka kutoka tani 23,641 zilizozalishwa mwaka wa 2002/2003 hadi tani 23,858 za mwaka wa 2003/2004. Ushirikishwaji wa wakulima wadogo katika kilimo cha mkonge, hususan katika mikoa ya Kanda ya Ziwa Viktoria umesaidia kuongeza eneo linalopandwa mkonge kutoka hekta 1,562 mwaka wa 1998 hadi hekta 3,373 mwaka wa 2003. Aidha, Serikali inaendelea kutafuta ufumbuzi wa matatizo ya miliki za baadhi ya mashamba ya mkonge yanayobinafsishwa ili yaweze kutoa mchango mkubwa zaidi katika uzalishaji wa zao la mkonge.

Jedwali 2: Hali ya uzalishaji wa mazao makuu ya biashara hadi mwezi Machi 2004

	Uzalishaji (Tani)			
ZAO	**2001/2002**	**2002/2003**	**2003/2004**	**Asilimia ya ongezeko**
Tumbaku	31,700	32,693.62	46,725	42.91*
Sukari	164,000	190,120	228,000	19.92
Chai	24,732	28,028	30,700	9.53
Mkonge	23,540	23,641	23,858	0.92
Korosho	67,369	90,000	80,000	-15.78
Pamba	149,091	188,690	137,899	-26.92
Pareto	3,500	3,000	2,000	-33.33
Kahawa	36,175	52,439	37,500	-28.49

Chanzo: Bodi za Mazao 2004

*Msimu wa ununuzi wa tumbaku bado unaendelea.

Mazao ya matunda, mboga, viungo na maua

43. Mheshimiwa Spika, mazao ya mboga, matunda na viungo ni miongoni mwa mazao ambayo yana bei nzuri na soko lenye uhakika ndani na nje ya nchi. Uzalishaji wa mazao hayo unatoa fursa ya kuwaongezea wakulima uwezo wa kupambana na hali ya umaskini. Uzalishaji wa matunda unakadiriwa kufikia tani 823,000 katika mwaka wa 2003/2004, ambalo ni ongezeko la asilimia 33, ikilinganishwa na uzalishaji wa tani 551,410 katika mwaka wa 2002/2003. Uzalishaji wa mboga unakadiriwa kufikia tani 603,000 katika mwaka wa 2003/2004,

ambalo ni ongezeko la asilimia 10, ikilinganishwa na uzalishaji wa tani 542,700 katika mwaka wa 2002/2003.

44. Wastani wa tani 3,930 za maua na mboga zilizalishwa na kuuzwa nchi za nje kutoka msimu wa 2000/2001 hadi 2003/2004. Sehemu kubwa ya uzalishaji wa maua na mboga inayouzwa nje ya nchi inatoka katika mikoa ya Arusha na Kilimanjaro. Thamani ya mauzo ya mboga na maua mwaka wa 2002/2003 inaonyesha kwamba mauzo yaliongezeka kutoka dola za kimarekani milioni 11.0 hadi kufikia dola milioni 25.7 katika mwaka wa 2003/2004 sawa na ongezeko la asilimia 133.64 Mapato yaliyotokana na mauzo ya mazao hayo kwa mwaka wa 2002/2003 yalikaribiana na mapato yaliyotokana na mauzo yote ya zao la chai kwa mwaka huo. Wakulima wa maua na mboga watapewa vivutio vya kuwawezesha kuzalisha kwa wingi na kwa ufanisi zaidi ili waweze kusafirisha mazao yao kupitia Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Kilimanjaro.

Mazao Mapya

45. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, mafunzo yaliyotolewa kwa wakulima 350 na wataalam 40 kutoka mikoa ya Iringa, Morogoro, Tanga, Pwani na Dar es Salaam yaliwawezesha wakulima kuongeza uzalishaji wa mazao mapya husan paprika, vanilla na migomba bora. Aidha, Wizara ilizalisha miche 35,000 ya mazao ya migomba, miembe, michungwa na minazi katika vituo vya kuzalisha vipando vilivyopo katika mikoa ya Tanga na Pwani na kuisambaza kwa wakulima katika mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Tanga, Kilimanjaro, Arusha na Manyara.

III. TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA KAZI NA MAFANIKIO KWA MWAKA WA 2003/2004

46. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ya Kilimo na Chakula ilitengewa jumla ya shilingi bilioni 54.15. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 22.63 zilitengwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi bilioni 31.52 kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Kati ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo, shilingi bilioni 6.44 zilikuwa fedha za ndani na shilingi bilioni 25.08 zilikuwa fedha za kigeni. Aidha, Wizara iliomba na kupewa fedha kutoka kwenye Mfuko wa Pamoja wa Tanzania na Japan na kupata shilingi bilioni 0.94 zilizotumiwa kwa ujenzi wa miradi ya umwagiliaji maji mashambani shilingi bilioni 0.795 na kukarabati vyuo vya mafunzo ya kilimo shilingi bilioni 0.145.

Matumizi ya Kawaida

47. **Mheshimiwa Spika**, hadi tarehe 21 Juni, 2004, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya shilingi bilioni 22.63, sawa na asilimia 100 ya fedha za matumizi ya kawaida zilizoidhinishwa. Aidha, shilingi bilioni 21.9 sawa na asilimia 96.77 ya fedha zilizoidhinishwa, zilikuwa zimetumika.

Matumizi ya Mpango wa Maendeleo

48. **Mheshimiwa Spika,** hadi tarehe 21 Juni 2004, shilingi bilioni 6.44 fedha za ndani zikiwa ni sawa na fedha zilizoidhinishwa zilikuwa zimetolewa. Hadi tarehe 21 Juni, 2004, miradi ilikuwa imetumia shilingi bilioni 18.0 ya fedha za nje. Matumizi hayo ni sawa na asilimia 71.6 ya fedha za nje zilizotengwa. Asilimia ndogo ya matumizi ya fedha za nje inasababishwa na muda mrefu unaotumika kuagiza vifaa na magari na utaratibu mrefu uliopo wa kuwapata makandarasi kwa njia za zabuni.

UTEKELEZAJI WA PROGRAMU YA KUENDELEZA KILIMO (*ASDP)*

Utekelezaji wa Miradi ya Kuendeleza Kilimo katika Ngazi za Wilaya

49. **Mheshimiwa Spika,** mwaka wa 2003/2004 ulikuwa mwaka wa pili wa utekelezaji wa Mpango wa Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Programme – ASDP)*. Programu hii inatekelezwa katika ngazi ya wilaya chini ya Mipango ya Wilaya ya Maendeleo ya Kilimo *(District Agricultural Development Plans – DADPs)* ikiwa ni sehemu muhimu ya utekelezaji wa Mkakati wa Kupunguza Umaskini. Jumla ya shilingi bilioni nne zilitengwa katika bajeti ya mwaka wa 2003/2004 na kupelekwa kwenye wilaya 90 kwa ajili ya kutekeleza mipango hiyo (Kiambatisho Na 4). Fedha hizo zilikuwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya ujenzi na ukarabati wa miradi 67 ya umwagiliaji maji mashambani; ukarabati na uchimbaji wa malambo 35, ukarabati wa majosho 196, ujenzi wa sehemu za kupukuchulia na kusafishia kahawa *(central pulparies)* 34 na uimarishaji wa Vyama vya Kuweka na Kukopa – (*SACCOS)* 126. Umewekwa utaratibu ambao kwao Mikoa na Halmashauri za Miji na Wilaya zinatekeleza na kutoa taarifa za utekelezaji kwa Wizara za kisekta ambazo zinaratibu na kutoa maelekezo na ushauri wa kitaalam**.**

Utekelezaji wa Miradi ya Kitaifa

50. Mheshimiwa Spika, ipo miradi sita ambayo inatekelezwa katika wilaya, lakini chini ya usimamizi wa wizara za kisekta. Miradi hiyo ni Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji *(Participatory Agricultural Development Project – PADEP)*, Programu Husishi ya Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani *(Participatory Irrigation Development Programme – PIDP)*, Mradi wa Kuendeleza Kilimo cha

Umwagiliaji Maji Mashambani Katika Mabonde ya Mito Pangani na Rufiji *(River Basin Management and Smallholder Irrigation Improvement Project- RBMSIIP),* Programu ya Kusaidia Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Programme Support – ASPS),* Programu Maalum ya Usalama wa Chakula *(Speicial Programme for Food Security – SPFS),* Mradi wa Huduma za Ugani *(National Agricultural Extension Project NAEP-II).* Maelezo kuhusu miradi hiyo yametolewa katika sehemu zinazohusika katika hotuba hii.

IV. HUDUMA ZA USHAURI WA KITAALAM

51. **Mheshimiwa Spika,** Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, imeendelea kuwapatia wakulima teknolojia bora za uzalishaji ili kuwawezesha kuongeza uzalishaji na tija. Katika mwaka wa 2003/2004, mkazo uliwekwa katika matumizi ya mbinu shirikishi jamii ili kuibua matatizo na kuainisha mikakati ya kuongeza tija na uzalishaji. Jumla ya shilingi milioni 167 zilitolewa na kutumika kuanzisha mashamba darasa 267 katika wilaya 41 ambazo ni Iringa, Arumeru, Mbulu, Babati, Kibaha, Bagamoyo, Temeke, Dodoma, Njombe, Bukoba, Ngara, Kasulu, Hai, Kilwa, Musoma, Serengeti, Bunda, Rungwe, Mbeya, Ulanga, Singida, Mtwara, Ukerewe, Sengerema, Magu, Mpanda, Songea, Mbinga, Shinyanga, Kahama, Igunga, Urambo, Korogwe, Lushoto, Sumbawanga, Morogoro, Kongwa, Tabora, Mpwapwa, Arusha Mjini, na Muheza. Wataalam 121, pamoja na wakuu wa wilaya 24 kutoka wilaya za mikoa ya Mara, Kigoma, Tabora, Morogoro, Pwani na Dodoma walifanya ziara za mafunzo ya wiki moja moja mkoani Singida kujifunza mbinu shirikishi jamii. Aidha, vipindi 52 vya mafunzo ya kilimo bora cha mazao na matokeo ya utafiti wa kilimo na ufugaji bora viliandaliwa na

kutangazwa na Redio Tanzania. Wizara pia iliandaa mada tatu za video kuhusu kilimo cha paprika na vanila.

52. Katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula ilitumia shilingi milioni 830 kununua na kusambaza gari mojamoja katika wilaya 52 kwa ajili ya kuwawezesha wataalam wa ugani kuwafikia wakulima kwa urahisi zaidi. Magari hayo yalipelekwa kwenye Halmashauri za Wilaya za Ngorongoro, Monduli, Babati, Simanjiro, Mbulu, Bagamoyo, Kisarawe, Kinondoni, Temeke, Dodoma (V), Mpwapwa, Kilolo, Ludewa, Makete, Biharamulo, Bukoba, Ngara, Kasulu, Kibondo, Moshi (V), Rombo, Mwanga, Tarime, Musoma (V), Serengeti, Kilwa, Liwale, Chunya, Rungwe, Ileje, Mvomero, Kilombero, Ilemela, Misungwi, Namtumbo, Magu, Tandahimba, Newala, Sumbawanga, Mpanda, Manyoni, Iramba, Kishapu, Meatu, Maswa, Nzega, Urambo, Uyui, Lushoto, Kilindi, Korogwe, na Mbinga.

Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (Participatory Agricultural Development and Empowerment Project – PADEP)

53. Katika mwaka wa 2003/2004, Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (*Participatory Agricultural Development and Empowerment Project - PADEP)* ulianza kutekelezwa katika wilaya za Morogoro Vijijini, Hai, Singida Vijijini, Iringa Vijijini, Hanang, Masasi, Nachingwea na Arumeru. Kazi zilizofanyika katika wilaya hizo ni pamoja na kuandaa mipango ya kuimarisha uwezo wa kiutendaji wa Halmashauri, kusimamia shughuli za maendeleo ya kilimo, kuandaa miongozo na kutoa mafunzo ya matumizi ya mbinu shirikishi jamii. Aidha, mradi umeandaa mfumo wa ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa Mradi kitaifa na mfumo wa usimamizi wa fedha kutumia kompyuta (*Computerized Financial Management System*). Hadi Mei 2004, Mradi ulikuwa umetumia jumla ya shilingi bilioni 2.10 kwa kazi hizo.

V. KILIMO CHA UMWAGILIAJI MAJI MASHAMBANI

54. Katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ilitoa kipaumbele katika ukarabati wa skimu na mabwawa yaliyojengwa zamani na kuharibika kwa uchakavu au kuharibiwa na mvua za *El~nino*, kuendeleza ukanda wa kijani kuzunguka Ziwa Viktoria, uvunaji wa maji ya mvua kwa kujenga mabwawa kwa ajili ya matumizi ya kilimo cha umwagiliaji maji na matumizi ya nyumbani na ya mifugo.

55. Katika kipindi cha mwaka wa 2001 hadi 2004 jumla ya miradi 63 yenye jumla ya hekta 35,586 iliendelezwa: Hekta 4,806 ziliendelezwa katika mwaka wa 2001/2002 na hekta 11,242 katika mwaka wa 2002/2003. Katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ilipanga kupanua eneo linalolimwa kwa kumwagiliwa maji kwa jumla ya hekta 29,397. Hadi mwezi wa Juni, 2004, hekta 23,970, sawa na asilimia 81.5 ya lengo, zilikuwa zimeendelezwa. Kutokana na uendelezaji huo, eneo linalolimwa kwa kumwagiliwa maji limeongezeka kutoka hekta 157,000 mwaka wa 1999/2000 kufikia hekta 227,486 mwaka wa 2003/2004, ongezeko la hekta 70,486 sawa na asilimia 44.89.

*Mpango Kabambe wa Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani (*National Irrigation Masterplan)

56. **Mheshimiwa Spika,** Katika mwaka wa 2001/2002, Wizara ya Kilimo na Chakula, kwa kushirikiana na JICA, ilianza maandalizi ya Mpango Kabambe wa Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani. Mpango huo umeweka lengo la kuendeleza jumla ya hekta 30,000 kila mwaka. Ili lengo hilo liweze kufikiwa, Taifa linapaswa kuwekeza sio chini ya shilingi bilioni 30 kwa mwaka. Kiwango hicho cha uwekezaji kikiwezekana, ifikapo mwaka wa 2017 jumla ya hekta 405,400 zitakuwa zikimwagiliwa maji, eneo ambalo litaliwezesha Taifa kujitosheleza kwa

mpunga. Viwango vya uwekezaji kwa ajili ya kuendeleza kilimo cha umwagiliaji maji mashambani bado ni vidogo. Jedwali Na. 3.

Jedwali Na. 3. Kiasi cha fedha kilichowekezwa na Serikali kwa ajili ya kuendeleza miradi ya umwagiliaji maji mashambani kati ya mwaka wa 2001/2002 hadi 2004/2005

Mwaka	Kiasi Kilichotolewa	Asilimia ya Lengo (Lengo shs bilioni 30)
2001/2002	4,436,120,000.00	14.79
2001/2003	6,435,529,813.00	21.45
2001/2004	9,012,670,550.00	30.04
2001/2005	6,003,300,000.00	20.01
Wastani	6,471,905,090.75	***21.57***

Chanzo: Wizara ya Kilimo na Chakula

* Makisio ya 2004/2005

57. Awamu ya kwanza ya maandalizi ya Mpango ilikamilika mwaka wa 2002/2003 na ilibaini kuwepo kwa jumla ya hekta milioni 29.4 zinazofaa kwa kilimo cha umwagiliaji maji mashambani. Kati ya hizo, hekta milioni 2.3 zina uwezekano mkubwa wa kuendelezwa, hekta milioni 4.8 zina uwezekano wa wastani wa kuendelezwa na hekta milioni 22.3 zina uwezekano mdogo wa kuendelezwa. Awamu ya pili ya mpango huo ilianza kuandaliwa mwaka wa 2002/2003 na imekamilika mwaka wa 2003/2004. Mpango huo umeainisha skimu 10 kati ya skimu zilizopo nchini na kubaini gharama za ujenzi, uendeshaji na matengenezo kwa lengo la kuzifanya skimu za mfano zinazoweza kuigwa na skimu za aina hiyo nchini katika kupanga, kusanifu, kuendesha na kukarabati skimu za umwagiliaji maji mashambani zitakazotekelezwa katika mipango ya maendeleo ya kilimo ya wilaya. Skimu zilizohusika ni Kinyope, Lindi Vijijini yenye ukubwa wa hekta 480, Magoma, Korogwe hekta 350; Pawaga, Iringa Vijijini hekta 2000; Musa Mwinjanga, Hai hekta 676;

Mgongola, Morogoro Vijijini hekta 620; Lower Moshi, Moshi Vijijini hekta 2,300; Kisese, Kondoa hekta 120; Pamila, Kigoma Vijijini hekta 40; Nkenge, Bukoba hekta 500 na Luchili, Sengerema hekta 40.

Ukarabati wa Skimu za Umwagiliaji Maji Mashambani na Mabwawa

58. Katika mwaka wa 2003/2004, ilikusudiwa kukarabati skimu 29, hadi tarehe 27 Juni 2004, skimu 26 zilikuwa zimekarabatiwa kwa gharama ya shilingi bilioni sita. Utekelezaji huo ni sawa na asilimia 89 ya lengo. Skimu tatu za Liyuni, Namtumbo (hekta 400), Nkonkwa, Kigoma vijijini (hekta 440) na Msambara, Kasulu (hekta 600), zenye jumla ya hekta 1,440 bado zipo katika hatua ya upimaji na usanifu. Katika mwaka wa 2003/2004, ilikusudiwa kukarabati na kujenga mabwawa mapya 11. Kati ya hayo mabwawa sita yalijengwa na kukamilika, sawa na asilimia 55 ya lengo. Aidha, upimaji na usanifu wa mabwawa manne ya Tyeme-Masagi (hekta 200), Kironda-Datali, Iramba (hekta100), Mkomazi, Korogwe (hekta 200) na Mesaga, Serengeti (hekta 170) umekamilika na ujenzi wake unatarajiwa kufanywa mwaka wa 2004/2005 (Kiambatisho Na. 5).

Kuendeleza Ukanda wa Kijani kuzunguka Ziwa Viktoria

59. Katika mwaka wa 2003/2004, mifereji na vigawa maji katika skimu 10 za zamani zenye jumla ya hekta 248 zinazomwagiliwa maji kwa kutumia pampu zilikarabatiwa. Kazi iliyobaki ni ufungaji wa pampu zinazotumia nishati ya upepo, mionzi ya jua na mafuta ya dizeli unaogharimiwa kwa pamoja na Serikali ya Tanzania, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP) na wakulima wenyewe. Skimu hizo ni Bwanza (hekta 20) na Tamau (hekta 20) Bunda; Kahangara (hekta 20) na Ilungu (hekta 20) Magu; Luchili (hekta 48) Sengerema; Mkoma (hekta 20) Tarime; Nyabangu (hekta 20),

Chanyauru (hekta 20) Musoma Vijijini; na Nakatunguru (hekta 20) Ukerewe na Nyatwali (hekta 20) Bunda.

60. Kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya, vikundi 73 vya wakulima vimeundwa katika vijiji vya Nyakaboja, Magu (18), Mwamanyiri, Magu (17), Nyangwi, Nyamagana (23) na Nyaholongo, Misungwi (15). Vikundi hivi vya wakulima vimeanzisha mashamba madogo yenye jumla ya hekta 150 ambayo yameanza kumwagiliwa maji yanayotoka katika visima vifupi na Ziwa Victoria.

***Skimu zilizogharamiwa na Mfuko wa Pamoja wa Msaada wa Chakula Kati ya Tanzania na Japan* (Tanzania – Japan Food Aid Counterpart Fund)"**

61. Katika mwaka 2003/2004, skimu sita za umwagiliaji maji mashambani, zenye jumla ya hekta 1,850 zilikarabatiwa kwa kutumia shilingi milioni 795.0 kutoka kwenye Mfuko wa Pamoja wa Msaada wa Chakula wa Tanzania na Japan. Skimu hizo ni Ghona, Moshi Vijijini (hekta 450); Yavayava, Mkuranga (hekta 100); Kirya, Mwanga (hekta 350); Segeni, Rufiji (hekta 100); Kitivo, Lushoto (hekta 450) na Mloa - Malizanga, Iringa Vijijini (hekta 400).

Programu zilizotekelezwa kwa kushirikiana na Wahisani

Mradi wa Kuendeleza Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani Katika Mabonde ya Mito Pangani na Rufiji* (River Basin Management and Smallholder Irrigation Improvement Project*)

62. Katika mwaka 2003/2004, mradi huu ulikamilisha ujenzi wa skimu tatu zenye jumla ya hekta 1,060: Skimu hizo ni Kivulini, Mwanga, (hekta 410), Longoi, Hai (hekta 300) na Mapogoro, Iringa Vijijini, (hekta

350) kwa gharama ya shilingi bilioni 1.44. Aidha, wakulima 85 kutoka katika skimu hizo walipewa mafunzo ya uendeshaji wa skimu na matumizi bora ya maji. Kutokana na ujenzi huo, uzalishaji wa mazao katika skimu hizo umeongezeka kutoka wastani wa tani mbili kwa hekta hadi tani tano kwa hekta kwa zao la mpunga na kutoka tani moja na nusu kwa hekta hadi tani tatu kwa hekta kwa zao la mahindi. Utekelezaji wa skimu hizo tatu unakamilisha jumla ya skimu 15 zenye eneo la hekta 5,059 zilizokuwa zimepangwa kutekelezwa chini ya mradi.

Programu Husishi ya Kilimo cha Umwagiliaji Maji mashambani (Participatory Irrigation Development Programme –PIDP)

63. Katika mwaka wa 2003/2004, skimu 21 zenye jumla ya hekta 4,669 katika wilaya za Babati, Dodoma Vijijini, Manyoni, Nzega, Shinyanga na Kwimba zilijengwa kwa gharama ya shilingi bilioni 4.1. Utekelezaji huu unatimiza lengo lililowekwa na programu. Aidha, malambo mawili ya Skimu za Mangisa (hekta 180) na Dongobesh (hekta 200) Mbulu, yalijengwa. Pamoja na utekelezaji huo, visima vifupi 33 vilichimbwa na kuwekewa pampu za miguu kwa ajili ya umwagiliaji wa bustani na vitalu vya mbegu ya mpunga. Visima hivi vilichimbwa katika Wilaya za Babati (6); Dodoma Vijijini (9); Nzega (5), Igunga (2); Manyoni (1); Misungwi (3) Kwimba (3) na Shinyanga Vijijini (4).

Programu ya Kusaidia Sekta ya Kilimo (Agricultural Sector Programme Support - ASPS)

64. Katika mwaka 2003/2004, programu hiyo inayotekelezwa katika mikoa ya Iringa na Mbeya na kugharamiwa kwa pamoja na Serikali za Tanzania na Denmark, imekamilisha upimaji, usanifu, na maandalizi ya mikataba ya ujenzi wa skimu za umwagiliaji maji mashambani kwa kutumia shilingi milioni 60. Ukarabati wa skimu za Nyanzwa (hekta

760) na Irindi (hekta 610), Kilolo umeanza mwezi wa Juni 2004, na ukarabati wa skimu za Utengule Usongwe (hekta 600), Mbeya Vijijini na Naming'ongo (hekta 1000), Mbozi unatarajiwa kuanza mwezi wa Julai, 2004 baada ya kukamilisha taratibu za mikataba ya ujenzi. Ukarabati wa skimu zote nne unatarajia kugharimu shilingi bilioni 2.07.

VI. MATUMIZI BORA YA ARDHI

65. **Mheshimiwa Spika,** uzalishaji katika sekta ya kilimo kwa sehemu kubwa unategemea matumizi endelevu ya ardhi yetu. Hivi sasa nchi yetu inakabiliwa na tatizo kubwa la mmomonyoko wa udongo kutokana na matumizi mabaya ya ardhi. Udongo mwingi wenye rutuba unachukuliwa na maji ya mvua wakati wa mvua na upepo wakati wa kiangazi. Hali hii inaweza kudhibitiwa kwa kutumia teknolojia rahisi, kwa mfano kuzingatia kilimo cha matuta na kutengeneza makingamaji katika sehemu zenye miinuko. Ili kueneza matumizi ya teknolojia rahisi za kukabiliana na mmomonyoko wa udongo, katika katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ilitoa mafunzo ya hifadhi ya udongo kwa wakulima wakufunzi 450 na maafisa ugani 87. Baada ya kuhitimu, wakulima wakufunzi wamewafundisha wakulima wengine 1,600. Mafunzo hayo yalijumuisha kupima na kuchimba matuta na makinga maji, kuanzisha mashamba ya mafunzo kwa wakulima, vitalu vya miche ya miti, kupanda miti kwa ajili ya kuendeleza kilimo mseto na kutengeneza matuta kwa ajili ya kuvuna maji ya mvua mashambani. Mafunzo hayo yalifanyika katika mashamba ya wakulima katika wilaya za Dodoma Vijijini, Mpwapwa, Kasulu, Kigoma, Kilosa, Morogoro vijijini, Singida, Shinyanga Vijijini; Geita, Muheza, Korogwe, Lushoto, Rombo, Hai, Monduli, Iringa Vijijini, Magu na Tarime. Maeneo hayo yalilengwa kwa kuwa yanakabiliwa na tatizo kubwa la mmomonyoko wa udongo. Jumla ya shilingi milioni 192.21 zilitumika kugharamia kazi hizo.

VII. UTAFITI WA KILIMO

66. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Kilimo na Chakula iliendelea kufanya utafiti ili kutoa teknolojia mbalimbali zitakazowawezesha wakulima kuongeza tija na ufanisi katika uzalishaji. Utafiti huo ulilenga: kutathmini matatizo ya wakulima kwa kutumia *mbinu shirikishi jamii,* kutoa teknolojia kwa lengo la kumuongezea mkulima mavuno, tija na faida, kuzalisha na kukuza mbegu bora za mazao mbalimbali, kuimarisha uwezo wa watafiti kutumia mbinu shirikishi katika kutathmini matatizo ya wakulima na kutoa ushauri kwa wakulima kuhusu jinsi ya kutumia teknolojia mbalimbali za kilimo na mifugo. Katika mwaka wa 2003/ 2004, utafiti wa mazao ya kilimo uliendelea kutekelezwa katika kanda zote 7 zenye jumla ya vituo 18 vilivyoko chini ya Wizara ya Kilimo na Chakula. Jumla ya shilingi bilioni 1.45 zilitumika kugharamia shughuli za utafiti.

67. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004 vituo vya utafiti vilikamilisha utafiti na kutoa aina mpya saba ya mbegu za mazao ya chakula. Kituo cha Ilonga, Morogoro kilitoa aina mpya ya kunde iitwayo *Vuli-2* na mbegu ya mbaazi iitwayo *Tumia*. Vituo vya Kibaha na Naliendele vilitoa aina mpya za muhogo zinazoitwa *Kibaha, Mumba* na *Naliendele*, kituo cha Uyole kilitoa aina mbili za mbegu mpya ya mbegu za maharage zinazoitwa *Uyole 03* na *Urafiki* (Kiambatisho Na. 6). Aidha, Wizara imeendelea kuimarisha huduma za utafiti wa mazao kwa kukarabati na kukamilisha ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji maji mashambani na nyumba za watafiti, kununua magari, vifaa na madawa ya maabara, na kompyuta. Ili kutekeleza kazi hizo Wizara ilitumia jumla ya shilingi bilioni 2.3

VIII. UPATIKANAJI WA PEMBEJEO NA ZANA ZA KILIMO

Mbolea, Madawa na Mbegu Bora

68. **Mheshimiwa Spika,** ili kuongeza tija katika uzalishaji wakulima wanapaswa kuongeza viwango vya matumizi ya pembejeo muhimu katika kilimo, hususan mbolea na madawa ya kudhibiti visumbufu. Sababu moja kubwa ya tija ndogo ya mazao yetu mengi ya chakula na biashara inatokana na matumizi madogo sana ya mbolea. Wakulima nchini hutumia wastani wa kilo 7 za mbolea kwa hekta moja ikilinganishwa na matumizi ya kilo 16 nchini Ethiopia, Malawi 16, Afrika Kusini 51, India 103, China 279, Vietnam 365 na Uholanzi 578. Nchi nyingi zinazotumia mbolea chini ya kilo 103 kwa hekta huwa na tija ndogo, uzalishaji mdogo na huwa zinakabiliwa na upungufu wa chakula wa mara kwa mara.

69. Ili kuwasaidia wakulima kupata pembejeo kwa wingi na kwa wakati, katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ya Kilimo na Chakula iliendelea kuratibu upatikanaji, usambazaji na matumizi ya pembejeo nchini. Katika mwaka huo, makadirio ya mahitaji ya mbolea yalikuwa tani 185,500. Hadi tarehe 31 Mei 2004, jumla ya tani 125,653 za aina mbalimbali za mbolea, sawa na asilimia 68 ya mahitaji zilikuwa zimesambazwa kwa wakulima. Katika msimu wa 2003/2004, ulikuwepo upungufu wa jumla ya tani 59,847 za mbolea. Upungufu huo ulitokana na baadhi ya makampuni kutoagiza mbolea kwa wingi kama ilivyokuwa imetarajiwa kutokana na kupanda kwa bei ya mbolea katika soko la dunia.

Fidia kwa Sehemu ya Gharama za Usafirishaji wa Mbolea Kwenda Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini

70. **Mheshimiwa Spika,** katika Bajeti ya mwaka wa 2003/2004 Serikali, kwa mara ya kwanza katika miaka zaidi ya 12, ilirejesha utaratibu wa kutoa ruzuku kwa mbolea kwa ajili ya mikoa ya Nyanda za Juu Kusini kwa kutenga shilingi bilioni mbili kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji wa mbolea kwenda kwenye mikoa hiyo. Lengo la uamuzi huo lilikuwa ni kudhibiti bei za mbolea katika mikoa hiyo ili zisizidi shilingi 14,000 kwa mfuko wa kilo hamsini katika vituo vikuu vya kupokelea mbolea vilivyoko Iringa na Makambako katika mkoa wa Iringa, Mbeya, Songea, na Sumbawanga.

71. Kamati za Taifa, Mikoa na Wilaya ziliundwa kusimamia usambazaji wa mbolea hiyo. Utaratibu huo ungeiwezesha mikoa kuzalisha chakula kwa wingi na kuwa na ziada ambayo ingetumiwa kulisha maeneo ambayo yangekabiliwa na upungufu wa chakula. Kamati za Mikoa zilipewa majukumu ya kuhakiki na kuratibu mbolea iliyopo, kusimamia utekelezaji wa mikataba na kutoa taarifa. Kamati za Wilaya zilikuwa na majukumu ya kuteua wasambazaji wa mbolea, kuratibu bei ya kuuzia mbolea katika ngazi ya kijiji, usambazaji na uuzaji wa mbolea katika maeneo yao na kutoa taarifa za utekelezaji kwa kamati za Mikoa na Taifa. Wajumbe wa Kamati za wilaya walikuwa: Mkuu wa Wilaya (Mwenyekiti), Mkurugenzi wa Halmashauri ya Wilaya/Mji, Afisa Kilimo wa Wilaya (Katibu), Afisa Biashara wa Wilaya na Waheshimiwa Wabunge katika wilaya.

72. Hadi mwezi wa Mei 2003, jumla ya tani 38,935 za aina mbalimbali za mbolea zilikuwa zimepelekwa kwenye mikoa ya Nyanda za Juu Kusini: Mbeya, tani 14,016, Iringa, tani 14,955, Ruvuma, tani 8,771 na Rukwa, tani 1,193. Kati ya mbolea hiyo, tani 33,492 ziliuzwa chini ya utaratibu wa fidia: Iringa ziliuzwa tani 11,707, Ruvuma tani

7,932, Mbeya tani 12,850 na Rukwa tani 1,003. Kiasi hicho cha mbolea kilichouzwa ni asilimia 63.2 ya makisio ya mahitaji ya mbolea katika mikoa ya Nyanda za Juu Kusini kwa mwaka. Jumla ya shilingi bilioni 1.27 zimetumika kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji wa mbolea. Kutokana na kudhibitiwa kwa bei za mbolea, wakulima waliongeza matumizi ya mbolea na kusababisha kuwepo kwa upungufu wa mbolea nchini kwa sababu kuongezeka kwa matumizi hakukuambatana na uingizaji wa mbolea kutoka nje. Hii ilitokana na uamuzi kufanyika katikati ya mwaka jambo ambalo halikuwezesha wafanyabiashara kuagiza mbolea kuuwahi msimu. Kutokana na mafanikio yaliyopatikana katika msimu wa 2003/2004, utaratibu huu utapanuliwa katika mpango wa 2004/2005.

Madawa

73. Mahitaji ya viuatilifu katika msimu wa 2003/2004 yalikuwa tani 21,000 za madawa ya unga na lita milioni 4.6 kwa madawa ya maji. Kati ya hizo, tani 6,000 sawa na asilimia 28 za mahitaji ya madawa ya unga na lita milioni 2.1 sawa na asilimia 45 za mahitaji ya madawa aina ya maji, zilipatikana na kusambazwa kwa wakulima. Upatikanaji wa viuatilifu ulikuwa chini ya malengo kwa sababu wafanyabishara walihofu athari za ukame kuathiri soko la madawa kwa baadhi ya maeneo yanayozalisha mazao yanayotumia madawa kwa wingi, hususan mazao ya nafaka, pamba, korosho na kahawa. Jumla ya shilingi 3,592,500 zilitumiwa kugharamia uratibu wa upatikanaji, usambazaji na kufundisha wakulima na wasambazaji wa madawa ya kilimo matumizi bora na salama ya madawa ya hayo.

Mbegu bora

74. **Mheshimiwa Spika,** mbegu bora ni muhimu sana katika uzalishaji. Matumizi ya mbegu bora na mbinu sahihi za kilimo yanaweza

kuongeza uzalishaji wa mazao kwa kiasi kikubwa sana. Kwa mfano, mbegu bora za mpunga zinaweza kuzalisha mara tano zaidi ikilinganishwa na mbegu za kawaida. Ili kuongeza upatikanaji wa mbegu bora kwa wakulima, Wizara iliendelea kuratibu upatikanaji wa mbegu bora, kusimamia ubora wa mbegu hizo na kuzalisha mbegu za msingi katika mashamba ya mbegu yanayosimamiwa na Wizara. Katika mwaka wa 2003/2004 jumla ya hekta 898.8, sawa na asilimia 90 ya lengo (hekta 1,000) zililimwa na kupandwa mazao ya mbegu za nafaka, mikunde na mbegu za mafuta katika mashamba ya Serikali ya Arusha (hekta 380.2), Dabaga (hekta 136.4), Mwele (hekta 100), Kilangali (hekta 80) na Msimba (hekta 202.2). Kutokana na hekta hizo jumla ya tani 1,300 za mbegu zinatarajiwa kuvunwa. Jumla ya shilingi 623,050,000 zilitengwa kwa uzalishaji wa mbegu ambapo jumla ya shilingi 419,810,000 zilitumika. Aidha, Wizara ilifanya ukaguzi katika mashamba ya mbegu na ya wakulima wadogo wa mbegu vijijini wanaozalisha mbegu za ubora wa kuazimiwa. Jumla ya sampuli 1,439 za mbegu zilichukuliwa kwa ajili ya kukaguliwa katika maabara za Wizara zilizopo Morogoro, Njombe na Tengeru, Arusha.

75. **Mheshimiwa Spika**, ili kuwawezesha wananchi walioathirika zaidi na ukame katika mwaka wa 2003/2004, Serikali iliomba msaada wa mbegu kwa ajili ya kuzigawia kaya 302,026 katika maeneo yaliyokuwa yamekabiliwa na upungufu wa chakula. Baadhi ya wahisani waliitikia wito huo na kutoa jumla ya dola za Kimarekani 1,494,000 zilizotosha kununua na kusambaza tani 915.8 za mbegu kupitia Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa – FAO. Aina mbalimbali za mbegu zikiwemo za mahindi, mpunga, mtama, maharage na kunde zilinunuliwa. Wahisani waliotoa fedha za kununulia mbegu ni FAO, dola za kimarekani 400,000; Jamhuri ya Ireland, dola 220,000; Norway, Dola 282,000; Sweden dola 400,000 na Canada, dola 192,000. Napenda kuzishukuru

nchi zote na mashirika wahisani yaliyotoa msaada wa fedha zilizotumika kununulia mbegu za wakulima katika msimu wa 2003/2004.

Uanzishaji wa Wakala wa Mbegu wa Serikali na Ofisi ya Msajili wa Hakimiliki za Aina Mpya za Mbegu na Mimea

76. **Mheshimiwa Spika,** Wizara imeendelea kufanya maandalizi ya kuanzisha Wakala wa Serikali wa Mbegu utakaosimamia uzalishaji na usambazaji wa mbegu bora nchini. Maandalizi hayo yamefikia hatua za mwisho na kibali cha kutangaza nafasi ya Mtendaji Mkuu kimetolewa.

Zana za Kilimo

77. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, jumla ya matrekta makubwa 246, matrekta madogo ya mkono 121, majembe ya kukokotwa na wanyamakazi 44,811 na majembe ya mkono 2,705,580, yaliingizwa nchini. Aidha, Chama cha Wadau wa Pamba (*Tanzania Cotton Association)* kimeagiza matrekta 100 yatakayomilikiwa na viwanda vya kuchambua pamba ili kutoa huduma ya ukodishaji matrekta kwa bei nafuu kwa wakulima wa pamba.

78. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula ilitumia shilingi milioni 326.65 kukarabati na kuvipatia zana za mafunzo vituo 25 vya wanyamakazi. Kati ya hivyo, vituo 18 vipo chini ya Halmashauri za Wilaya na saba vipo chini ya vyuo vya kilimo. Vituo hivyo vipo katika mikoa ya Mwanza (3), Shinyanga (1), Tabora (2), Mtwara (1), Singida (3), Mbeya (2), Mara (1), Iringa (3), Ruvuma (1), na Tanga (1) na kituo kimoja kimoja katika Vyuo vya Uyole, Ukiriguru, Mlingano, Mtwara, Igurusi, Ilonga na KATC. Aidha, vituo vya Rujewa, Mbarali, Kate (Nkasi), Nyololo (Mufindi), Mayale (Njombe), Malya (Kwimba), Ibologero (Igunga), na Ilongero (Singida) vimeanzisha

mashamba ya mfano kwa ajili ya kuwafundisha wakulima matumizi ya wanyamakazi.

VIII. MFUKO WA PEMBEJEO

79. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Mfuko wa Pembejeo wa Taifa uliendelea kukusanya madeni yenye thamani ya shilingi 5.8 yanayotokana na mikopo iliyotolewa katika kipindi cha mwaka wa 1995/96 hadi 1998/1999. Hadi tarehe 31 Mei 2004, jumla ya shilingi bilioni 3.1 zilikuwa zimerejeshwa. Juhudi za kufuatilia madeni yaliyobaki zinaendelea, ikiwa ni pamoja na kuuza dhamana za wadaiwa ili kurejesha mikopo. Jumla ya dhamana za wadaiwa 57 zimeuzwa na zimewezesha kurejeshwa kwa shilingi milioni 343.3.

80. **Mheshimiwa Spika,** kuanzia msimu wa 2002/2003 hadi msimu wa 2003/2004, Mfuko wa Taifa wa Pembejeo uliidhinisha jumla ya shilingi bilioni 5.4 ambazo zilipelekwa benki za Ushirika za Kagera, Kilimanjaro, Exim na Benki ya Wananchi ya Mufindi na Shirikisho la Vyama vya Ushirika wa Kuweka na Kukopa (SCCULT). Hadi kufikia tarehe 31 Mei 2004, jumla ya shilingi bilioni 4.97 zilikuwa zimekopeshwa na shilingi bilioni 1.76 zilikuwa zimerejeshwa. Mgawanyo wa mikopo hiyo ni kama inavyoonyeshwa katika Jedwali Na. 4. Aidha, Mfuko wa Pembejeo ulitoa mikopo ya moja kwa moja yenye thamani ya shillingi milioni 452.2 kwa ajili ya kukarabati matrekta mabovu.

81. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, jumla ya waombaji 340 walipitishwa na Bodi ya Mfuko wa Pembejeo kupewa mikopo ya kukarabati matrekta. Waombaji 103 tayari wamepata mikopo yao kama ifuatavyo: Mwanza saba, Morogoro 29, Dar es Salaam mmoja, Shinyanga watano, Iringa tisa, Mbeya 11, Pwani watatu, Kilimanjaro watano, Manyara wawili, Arusha 27, Mara mmoja, na Dodoma watatu.

Waombaji 237 wako katika hatua mbali mbali za kukamilisha taratibu za kupata mikopo. Aidha, waombaji 69 wamepitishwa na Bodi kwa ajili ya kununua matrekta mapya ambapo sita tayari wamepata mikopo hiyo (mmoja mmoja kutoka mikoa yaKilimanjaro, Ruvuma, Arusha, Dodoma na Iringa wawili). Aidha, makampuni mawili yamepatiwa mikopo ya kununua jumla ya matrekta tisa kwa ajili ya kuanzisha vituo vya kukodisha matrekta. Katika mwaka wa 2004/2005 na miaka inayofuata Mfuko utakopesha kupitia benki za wananchi, vyama vya kuweka na kukopa, vyama vya ushirika na vyama vya wakulima hivyo kuondokana na tatizo la ukosefu wa mali za kuweka rehani.

Jedwali Na: 4: Hali ya Mfuko Kifedha kwenye mabenki yanayotoa mikopo ya Mfuko wa Pembejeo Kuanzia Msimu wa 2002/2003 hadi tarehe 31 mwezi wa Mei 2004

BENKI	Kiasi walichopewa	Mikopo iliyotolewa	Kiasi kilichorejeshwa
EXIM Bank	2,800,000,000	2,718,344,000	1,342,902,485
Kagera Coop Bank	278,450,000	278,450,000	3,035,477
Kilimanjaro Coop Bank	200,000,000	103,000,000	107,676,230
Mufindi Community Bank	700,000,000	553,000,000	160,849,000
SCCULT (1992) LTD	1,326,000,000	1,326,000,000	145,688,738
Jumla	5,404,450,000	4,972,794,000	1,760,151,930

Chanzo: Mfuko wa Pembejeo

X. MAFUNZO YA KILIMO KWA WATALAAM NA WAKULIMA

82. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula ilitoa mafunzo kwa wataalam na wakulima ili kuwawezesha kuendesha kilimo cha kibiashara. Mafunzo kwa vitendo yalitolewa katika mashamba ya vyuo ambavyo vililima jumla ya hekta

372.8. Aidha, mitaala ya mafunzo kwa wataalam wa kilimo iliboreshwa kwa kujumuisha stadi za kilimo cha kibiashara, hifadhi ya mazingira, mazao ya biashara na udhibiti wa virusi na ugonjwa wa UKIMWI. Uboreshaji wa mitaala hiyo uligharimu shilingi milioni 14.7

Mafunzo ya Stashahada

83. Wizara ilitoa udhamini kwa wanafunzi katika vyuo vya kilimo ambapo wanafunzi 150 walipewa udhamini katika vyuo vya Mlingano, Tanga (20), Ukiriguru, Mwanza (25), Uyole, Mbeya (40), Ilonga, Kilosa (25), Tumbi, Tabora (20) na Igurusi, Mbeya (20). Aidha, Serikali iliendelea kudhamini mafunzo ya wanafunzi 100 waliopo mwaka wa pili katika vyuo hivyo. Gharama za udhamini kwa wanafunzi zilifikia shilingi milioni 95.5.

Mafunzo ya wataalam ndani ya nchi

84. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ilitoa mafunzo ya matumizi na matengenezo ya matrekta madogo ya mkono kwa maafisa zana 42 kutoka mikoa ya **Mara** (4), **Tabora** (4), **Singida** (5), **Dodoma** (2), **Morogoro** (8), **Kilimanjaro** (3), **Arusha** (2), **Kigoma** (6), **Mbeya** (2) na **Rukwa** (6). Lengo la mafunzo hayo ni kuwawezesha kutoa huduma za mafunzo na matengenezo ya matrekta madogo kwa wakulima katika maeneo yao. Aidha, maafisa ugani 360 kutoka mikoa ya Mwanza, Shinyanga, Tabora, Mtwara, Singida, Mbeya, Mara, Iringa, Ruvuma na Tanga walipatiwa mafunzo juu ya matumizi bora ya zana zinazokokotwa na wanyamakazi.

85. Katika mwaka wa 2003/2004 mashine ndogo 84 za kubangua korosho zilinunuliwa na kutumika katika kutoa mafunzo kwa maafisa zana 30 kutoka Halmashauri za Wilaya za mikoa ya Ruvuma (9), Pwani (6), Tanga (9) na Mtwara (6). Baada ya mafunzo maafisa hao walipewa

mashine hizo ili wazitumie kutoa mafunzo kwa wakulima katika maeneo yao. Shilingi milioni 16 zilitumika kugharamia mafunzo hayo.

Mafunzo ya Mbinu Shirikishi Jamii kwa Wataalam

86. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya iliendelea kutoa mafunzo kwa wataalam wa ugani na kuwapatia vitendea kazi ili kuwawezesha kuwahudumia wakulima kwa urahisi. Katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ilitumia jumla ya shilingi milioni 18 kutoa mafunzo kuhusu matumizi ya *mbinu shirikishi jamii* na *shamba darasa* kwa wataalam wawezeshaji 22 kutoka wilaya za Serengeti, Bunda, Babati, Mbinga, Ngara, Magu, Musoma, Muheza, Arumeru na Mbeya kwa lengo la kueneza mbinu hizo katika wilaya ili wawe wakufunzi katika wilaya zilizokuwa hazikupata fursa ya mafunzo hayo.

87. **Mheshimiwa Spika,** ili kuendeleza mbinu shirikishi jamii katika shughuli za utafiti, Wizara ilitoa mafunzo kwa watafiti 36 kutoka kanda saba za Utafiti ili kuwawezesha kuchambua matatizo ya wakulima kwa kutumia mbinu hiyo. Aidha, Wizara ilikamilisha uandaaji wa vitabu vya kufundishia kozi ya dhana ya Mifumo ya Kilimo *(Farming Systems Approaches - Training Manuals: Volumes 1 and 2)* na kuvisambaza kwa watafiti na wadau wa sekta ya kilimo.

Mafunzo ya Hifadhi za Mazao

88. **Mheshimiwa Spika,** katika kipindi cha mwaka wa 2003/2004 mafunzo ya teknolojia za hifadhi ya mazao ya nafaka na mikunde yalitolewa kwa wataalam wawezeshaji 104 wa Halmashauri za Wilaya za Babati, Mbulu, Hanang, Kiteto, Simanjiro, Arusha, Monduli, Karatu, Ngorongoro, Singida Mjini, Singida vijijini, Iramba, Manyoni, Kondoa, Dodoma vijijini, Dodoma mjini, Mpwapwa na Kongwa. Aidha, Mafunzo

ya teknolojia za usindikaji wa mazao ya muhogo na viazi vitamu yalitolewa kwa wataalam wawezeshaji 114 wa Halmashauri za wilaya za Lindi vijijini, Kilwa, Nachingwea, Mtwara vijijini, Masasi, Tandahimba, Tunduru, Mbinga, Namtumbo, Songea vijijini, Songea mjini, Sikonge, Urambo, Uyui, Bariadi, Kahama, Bukombe, Sengerema, Geita, Ukerewe, Musoma, Bunda na Serengeti . Jumla ya shilingi milioni 160 zilitumika kugharamia mafunzo hayo.

Mafunzo ya udhibiti wa visumbufu

89. Wizara ilitoa mafunzo ya udhibiti husishi wa visumbufu vya mazao ghalani kwa wataalam kutoka Halmashauri za Wilaya za mikoa ya Singida, Arusha na Manyara. Aidha, viongozi na wataalam wa Serikali za Mitaa kwa mikoa ya Tanga, Dodoma, Morogoro, Mbeya, Rukwa, Lindi na Mtwara walipatiwa mafunzo kama hayo ili waweze kusimamia utekelezaji na uenezaji wa mbinu hizo kwa ufanisi. Jumla ya washiriki 115 wakiwemo baadhi ya Waheshimiwa Wabunge walishiriki.

Mafunzo ya matumizi bora ya pembejeo za kilimo

90. **Mheshimiwa Spika**, katika kuongeza taaluma ya pembejeo za kilimo mwaka wa 2003/2004 mawakala wa pembejeo 210 kutoka mikoa 9 ya Lindi, Mtwara, Ruvuma, Iringa, Rukwa, Morogoro, Dodoma, Arusha na Kilimanjaro walipata mafunzo kuhusu wajibu wao kwa wakulima katika kuhakikisha wakulima wanapata pembejeo kwa wakati na zenye ubora kwa mujibu wa kanuni na sheria. Aidha, mafunzo kuhusu ukusanyaji na kuratibu takwimu sahihi za pembejeo za kilimo yalitolewa kwa wataalam 28 kutoka katika mikoa na wilaya za Nyanda za Juu Kusini. Lengo la mafunzo hayo lilikuwa kuanzisha na kuendeleza mfumo endelevu wa upatikanaji wa takwimu. Jumla ya shilingi 15,195,500 zilitolewa na kutumika.

Mafunzo ya Wataalam nje ya nchi

91. Katika mwaka wa 2003/2004, Wizara iliendelea kuimarisha taaluma za wataalam wa kilimo kwa kuwapatia nafasi za kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi na mrefu nje ya nchi ili kuboresha utendaji wao wa kazi. Jumla ya watumishi 75 (wanawake 24 na wanaume 51) walihudhuria mafunzo ya muda mfupi katika fani mbalimbali za kilimo nchi za nje.

Mafunzo kwa wakulima katika vyuo vya kilimo

92. Mheshimiwa Spika, Wizara ilitoa mafunzo kwa wakulima 5,768 katika vyuo vinane vya kilimo, *Kilimanjaro Agricultural Training Institute (KATC)* Moshi, Uyole, Igurusi, Ilonga, Ukiriguru, Mlingano, Mtwara, Chuo cha Taifa cha Sukari Kidatu - Kilombero na Chuo cha Igabiro kinachomilikiwa na Kanisa la Kiluteri Dayosisi ya Kaskazini Magharibi. Aidha, mafunzo yalitolewa katika vyuo vya wakulima vya Mkindo wilayani Morogoro, Bihawana wilayani Dodoma Vijijini na Inyala wilayani Mbeya Vijijini. Mafunzo hayo yalihusu kilimo bora cha mpunga korosho, pamba, kahawa, chai, viazi vitamu, nyanya, usindikaji wa mazao, hifadhi ya mazingira, kuandaa mipango, kanuni za masoko, mbinu za uwekezaji, matumizi ya wanyama kazi, na mazao yanayostahimili ukame. Chuo cha KATC-Moshi kinachofundisha stadi za uzalishaji wa mpunga kwa kutumia kilimo cha umwagiliaji maji mashambani kilifundisha jumla ya wakulima 2,373 ambapo serikali ilitumia jumla ya shilingi milioni 33.0 kugharamia mafunzo hayo. Aidha, chuo kilitoa mafunzo kwa wanafunzi 274 kutoka Kenya, Malawi, Uganda na Zambia na Serikali za nchi zao zilitumia jumla ya shilingi milioni 76 kugharamia mafunzo yao.

93. **Mheshimiwa Spika,** katika juhudi za kuboresha mazingira ya kuendeshea mafunzo ya wataalam na wakulima vyuoni, Wizara

inaendelea na ukarabati wa mabweni saba, ofisi za wakufunzi tano, madarasa manane, nyumba za waalimu 16 maktaba tano na mabwalo ya chakula kwa wananfunzi manne katika vyuo vya kilimo nchini. Kazi hiyo ya ukarabati inaendelea na itagharimu shilingi milioni 332.6 itakapokamilika.

USALAMA WA CHAKULA

Ukusanyaji wa takwimu za mvua na hali ya chakula

94. **Mheshimiwa Spika**, ili Wizara iweze kuratibu hali ya upatikanaji wa chakula nchini inabidi iratibu ukusanyaji na tathmini ya takwimu na taarifa za upatikanaji wa mvua, maeneo yaliyolimwa, hali ya mazao mashambani, kiasi cha mavuno na akiba ya chakula kilichopo kwa wakulima, wafanyabiashara na taasisi zinazohifadhi na kusindika chakula. Kama sehemu ya kuimarisha uwezo wa Wizara kutekeleza majukumu hayo, mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula ilitekeleza mambo yafuatayo: -

- Iliendelea kuboresha mfumo wa kukusanya takwimu na taarifa za hali ya mvua, mazao mashambani na hali ya chakula kutoka ngazi ya wilaya hadi Taifa;
- Ilifanya tathmini tatu kati ya mwezi Julai 2003 na mwezi Mei 2004 ya maeneo na idadi watu walioathiriwa na hali ya ukame nchini na
- Ilinunua na kufunga vifaa vya kupimia upatikanaji wa mvua 100 katika maeneo mbalimbali nchini ili kuongeza mtandao wa ukusanyaji wa takwimu na taarifa za mvua.

Jumla ya shilingi milioni 89.61 zilitumika kwa kazi hizo.

Maandalizi ya Sera ya Usalama wa Chakula

95. **Mheshimiwa Spika**, ili kuweka mfumo endelevu wa kuratibu maswala yote yanayohusu usalama wa chakula Wizara ya Kilimo na Chakula iliandaa Rasimu ya Sera ya Usalama wa Chakula na mwongozo wa kutekeleza Sera hiyo. Maandiko hayo yatatumika katika kurekebisha Sheria ya Usalama wa Chakula Na. 10 ya mwaka 1991. Jumla ya shilingi milioni 12.50 zilitumika.

XIII. UDHIBITI WA VISUMBUFU NA MAGONJWA YA MIMEA NA MAZAO YA KILIMO

Udhibiti wa Visumbufu vya Mimea

96. **Mheshimiwa Spika,** katika msimu wa mwaka 2003/2004 Wizara ilitumia jumla ya shilingi milioni 41.4 kudhibiti viwavijeshi katika mikoa ya Mtwara, Dodoma, Morogoro na Pwani, Dar es Salaam, Arusha, Singida na Shinyanga ambapo jumla lita 16,000 za dawa zilitumika zilinyunyuzia hekta 15,800.

97. Kiasi cha shilingi milioni 98.4 kilitumika katika kudhibiti ndege aina ya kwelea kwelea msimu wa mwaka 2003/2004. Aidha, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Shirika la Kudhibiti Nzige wa Jangwani (DLCO-EA) ilidhibiti ndege aina ya kwelea kwelea milioni 23 katika mikoa ya Kilimanjaro, Dodoma, Singida, Shinyanga, Mara na Tabora kwa kutumia lita 1,250 za dawa ambapo ndege milioni 60.0 waliuawa na hivyo kuokoa kiasi cha tani 830 za nafaka. Aidha, shilingi milioni 475.1 zilitolewa kama mchango wa Taifa katika la Kudhibiti Nzige wa Jangwani (DLCO-EA).

98. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004 jumla ya shilingi milioni 132.5 zilitumiwa na Wizara kudhibiti nzige wekundu. Wizara

ikishirikiana na Shirika la Kimataifa la Kudhibiti Nzige Wekundu (*International Red Locust Control Organisation for Central and Southern Africa)* iliendelea kufanya ukaguzi wa mara kwa mara katika maeneo yote ya mazalia ya asili yaliyoko katika mbuga za Wembere, Malagarasi, Iku/Katavi, Bahi na Nsimba ili kuhakiki wingi wa nzige. Aidha, nzige walioonekana katika mbuga hizo walidhibitiwa kabla hawajaruka na hivyo kuokoa zaidi ya tani 680 za mazao. Kati ya fedha hizo shilingi milioni 171.3 zilitolewa kama mchango kwa Shirika la Kimataifa la Kudhibiti Nzige Wekundu.

99. Katika mwaka wa 2003/2004 milipuko ya panya ilitokea katika wilaya za Mvomero na Morogoro Vijijini ambapo kilo 200 za sumu zilitumika katika kudhibiti milipuko hiyo. Wizara ilitumia jumla ya shilingi milioni 79.5 kugharamia kazi hiyo. Aidha, Wizara ya Kilimo na Chakula imeandaa kilo 4,000 za dawa ya panya ambazo zitasambzwa katika maeneo yanayoshambuliwa na panya mara kwa mara.

100. **Mheshimiwa Spika**, uchunguzi uliofanyika mwaka wa 2003 ulibaini kuwepo kwa nzi wanaoshambulia zao la miembe wanaojulikana kwa jina la kitaalamu kama *Bactrocera dorsalis* katika ukanda wa Pwani. Nzi hao ni hatari sana na wakienea wataikosesha nchi yetu fursa ya kuuza maembe nchi za nje. Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Shirika la Kilimo na Chakula Duniani (FAO) na Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Wadudu, ICIPE-Nairobi ilitoa mafunzo kwa wataalam watano watakaoongoza uchunguzi nchi nzima kubaini kasi ya ueneaji wa wadudu hao na kuwadhibiti.

Udhibiti wa Magonjwa ya Mimea

101. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ilitumia jumla ya shilingi milioni 69 kupambana na magonjwa ya batobato kali ya muhogo na mnyauko fusari wa kahawa katika Ukanda wa Ziwa

Viktoria. Aidha, utafiti wa mbegu zenye stahimilivu ya magonjwa hayo uliendelea kufanyika, ikiwa ni pamoja na kuweka karantini kuzuia uenezaji wa mimea yenye magonjwa na kung'oa na kuchoma moto mibuni 3,632 iliyoathirika na mnyauko fuzari.

Udhibiti Husishi wa Visumbufu vya Mimea *(Integrated Pest Management - IPM)*

102. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ilitumia kiasi cha shilingi milioni 214.7 kutekeleza kazi za udhibiti husishi wa mazao. Udhibiti husishi umeonyesha mafanikio makubwa katika udhibiti wa visumbufu vya mazao ya pamba katika mikoa ya Kanda ya Ziwa na kahawa na mboga katika mikoa ya Nyanda za Juu Kaskazini.

103. Zaidi ya wadudu 5,000 maadui wa utitiri wa muhogo walizalishwa na kusambazwa ili kudhibiti ugonjwa wa batobato ya muhogo katika Kanda za Ziwa na Pwani. Aidha, jumla ya hekta 1,514 za muhogo ulioathirika na ugonjwa huo ziling'olewa na kupandwa vipando milioni 5.58 vya muhogo wenye ukinzani wa ugonjwa wa batobato kali ya muhogo katika Kanda ya Ziwa. Ili kudhibiti funza wa mabua, manyigu 3,000 walizalishwa na kusambazwa katika mikoa ya Tanga na Morogoro kati ya mwezi wa Oktoba na Desemba 2003.

104. Aidha, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya ilizalisha na kusambaza *mbawakavu* katika Ziwa Viktoria na katika mabwawa ambapo udhibiti wa gugumaji umefanikiwa kwa asilimia 95. Hata hivyo udhibiti katika mito Kagera na Mara haujawa na mafanikio, na hivyo mito hiyo imeendelea kuingiza gugumaji kwenye ziwa. Utafiti unafanywa na Wizara ya Kilimo na Chakula katika eneo la Kyaka, Kagera ili kubaini sababu zinazofanya wadudu wa *mbawakavu* kushindwa kuzaliana na kusababisha udhibiti wa gugumaji katika mito hiyo kuwa mgumu.

Kusambaza teknolojia za kudhibiti upotevu wa mazao baada ya kuvuna

105. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kuwa chakula kinachovunwa kinahifadhiwa katika hali ya usalama na kupunguza uwezekano wa kuharibika kunakotokana na mashambulizi ya wadudu, katika mwaka wa 2003/2004, Wizara iliandaa, kuchapisha na kusambaza kwa wataalam wawezeshaji, wakulima jumla ya nakala 5,000 za mwongozo wa kudhibiti dumuzi na wadudu wengine waharibifu ghalani katika Halmashauri za Wilaya za mikoa ya Singida, Arusha, Manyara, Dodoma na Tabora. Aidha, nakala nyingine 6,500 zinachapishwa kwa ajili ya kusambazwa katika mikoa mingine nchini.

106. Wizara iliandaa, kuchapisha na kusambaza nakala 9,330 za vitabu vya teknolojia bora za hifadhi na usindikaji wa mazao ya nafaka, mikunde, mboga na matunda, mbegu za mafuta, mizizi na viungo kwa ajili ya wataalam wawezeshaji, wakulima na wadau wengine, hususan wasindikaji. Jumla ya shilingi milioni 8.3 zilitumika katika uandaaji, uchapishaji na usambazaji wa vitabu hivyo.

XIV. UBINAFSISHAJI WA MASHIRIKA NA MASHAMBA YA KILIMO

Ubinafsishaji wa Mashamba ya NAFCO

107. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma iliendelea kubinafsisha mali za mashirika na mashamba yaliyo chini ya Wizara. Mashamba ya ngano ya West Kilimanjaro (Kanamondo, Harlington, Matadi na Journeys end) yalipimwa kwa lengo la kutenga maeneo yaliyojengwa makazi ya

kudumu ya wananchi kabla ya kuyabinafsisha. Aidha, mashamba mawili ya ngano ya Gawal na Warret yaliyoko mkoani Manyara yatakabidhiwa kwa Wilaya ya Hanang ili wananchi wanaoishi jirani na mashamba hayo wamilikishwe. Karakana pamoja na mashamba ya Gidagamowd, Mulbadaw, Murjanda, Setchet na Basuto, yamekabidhiwa kwa Mfilisi (LART - *Loans and Advances Realisation Trust)* kwa ajili ya kuuzwa.

108. Mashamba ya mahindi ya Mbozi na Namtumbo yamekwisha tangazwa kwa ajili ya kuuzwa kwa wawekezaji. Aidha, PSRC wanakamilisha taratibu za kutangaza mashamba ya mpunga ya Mbarali na Kapunga ili yauzwe. Shamba la mpunga la Dakawa limekabidhiwa kwa Utawala wa Mkoa wa Morogoro kwa ajili ya kuuzwa kwa wakulima wadogo wadogo. Shamba la Mpunga la Ruvu litauzwa kwa wakulima wadogo wadogo ambao wameanza uzalishaji katika shamba hilo.

Ubinafsishaji wa viwanda na mali za mashirika ya umma mbalimbali

109. Katika mwaka wa 2003/2004, mali zilizotangazwa na kupata wanunuzi ni zifuatazo:-

- Maghala 5 ya Shirika la Usagishaji la Taifa (NMC); vinu vya mpunga vya Isaka, Shinyanga na Mzizima; kiwanda cha chai cha Lupembe, shamba la chai la Mlangali na Shamba la mkonge la Muheza/Kitisa.
- Viwanda kumi na viwili vya korosho nchini vimetangazwa kwa ajili ya kuuzwa kwa wawekezaji. Aidha, PSRC ilitangaza uuzaji wa hisa za jineri ya Manawa ili kumpata mbia wa kuendesha jineri hiyo. Vyama vya Ushirika vya Kagera vimeonyesha nia ya kununua hisa asilimia 54.3 kati ya 64.3 zinazomilikiwa na Serikali kwenye Kampuni ya TANICA.

110. Ufuatiliaji wa maendeleo katika mashamba na viwanda vilivyobinafsishwa umebaini kwamba wawekezaji katika mashamba ya mkonge yaliyouzwa kwa Kampuni ya *Katani Limited*, Kiwanda na Shamba la Chai la Dabaga vilivyoko Iringa na mali za NMC zilizoko Mwanza, wameshindwa kutekeleza mikataba ya mauzo. Serikali inaendelea kujadiliana na wahusika ili kufikia muafaka wa jinsi ya kuendeleza mashamba na viwanda hivyo.

XV. KUREKEBISHA NA KUHUISHA SHERIA

111. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa 2003/2004 Wizara ilitumia jumla ya shilingi 19,878,250 kwa ajili ya kuandaa, kuhuisha na kufuatalia utekelezaji wa Sheria na Kanuni zinazosimamiwa na Wizara. Sheria za Bodi za Sukari, Tumbaku, Kahawa zilizopitishwa na Bunge mwaka wa 2001 zilianza kutekelezwa katika mwaka wa 2002/2003. Aidha, Sheria ya Pamba Na. 2 ya mwaka wa 2001 itaanza kutekelezwa tarehe 1 Julai mwaka wa 2004, baada ya matatizo ya deni la Bodi ya Pamba kupatiwa ufumbuzi na Serikali. Sheria ya Hakimiliki za Wazalishaji na Watafiti wa Mbegu Mpya ***(Plant Breeders' Right Act No. 22 of 2002)*** iliyopitishwa na Bunge mwezi Novemba 2002, ilianza kutekelezwa tarehe 1 Feburuari mwaka wa 2004. Aidha, katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ilirekebisha Kanuni za Sheria zinazosimamia mazao ya Korosho, Sukari, Tumbaku, Pamba na kuandaa Kanuni za sheria ya Hakimiliki ya wazalishaji wa mbegu mpya .

112. Mwaka wa 2003/2004 Bunge liliridhia Mkataba wa Kimataifa wa Kulinda Mimea na Mazao wa mwaka 1952 (*The International Plant Protection Covention - IPPC*) na Mkataba wa Kimataifa wa Nasaba za Mimea kwa ajili ya Kilimo na Chakula wa mwaka wa 2001 (*International Treaty on Plant Genetic Resource for Food and Agriculture*). Wizara ya Kilimo na Chakula ikishirikiana na Shirika la

Kilimo na Chakula la Umoja wa Mataifa (FAO) imeanza taratibu za awali za kuandaa sheria itakayosimamia uvunaji na usimamizi wa nasaba za mimea kwa ajili ya kilimo na chakula (*Plant Genetic Resource for Food and Agriculture (Exploitation and Control) Bill)*. Aidha, Wizara imeanzisha Ofisi ya Msajili wa Hakimiliki za Aina Mpya za Mbegu na Mimea *(Plant Breeders Rights Office*) kwa ajili ya usimamizi wa utekelezaji wa Sheria ya Hakimiliki ya Aina Mpya za Mbegu na Mimea *(Plant Breeders' Rights Act No. 22 of 2002)*.

Sheria Mpya ya Mbegu

113. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Sheria mpya ya Mbegu (*Seed Act No.18 of 2003)* iliandaliwa na kupitishwa na Bunge hili. Sheria hiyo imeweka mfumo mzuri wa kuratibu uzalishaji, uingizaji, uuzaji na utumiaji wa mbegu za mazao ya kilimo hapa nchini. Aidha, muundo wa sheria hiyo unatekeleza makubaliano kati ya nchi za Jumuiya ya Afrika ya Mashariki kuhusu utaratibu wa kuthibitisha na kusambaza mbegu.

XVI. MAENDELEO YA WATUMISHI

114. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2003/2004, Wizara iliendelea na zoezi la kupandisha vyeo na kurekebisha ajira za watumishi wake. Jumla ya watumishi 385 walipandishwa vyeo na mamlaka mbalimbali za ajira wakiwemo watumishi 99 wa ngazi ya KAMUS na watumishi 286 wa ngazi ya TUMEAJIRI.

115. Aidha, zoezi la kuwatambua watumishi ambao hawajafikia vyeo wanavyostahili lilifanyika. Kutokana na zoezi hilo, jumla ya watumishi 3,705 waliombewa kibali cha kupandishwa vyeo kutoka Menejimenti ya Utumishi wa Umma. Wizara inaendelea kushirikiana na Menejimenti

ya Utumishi wa Umma ili kuhakikisha watumishi wote wanapandishwa vyeo kufikia ngazi wanazostahili.

Sherehe za Nane Nane

116. Mheshimiwa Spika, kila mwaka Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na wadau wengine huadhimisha sikukuu za wakulima na wafugaji, Nane Nane na siku ya chakula duniani. Lengo la maadhimisho hayo ni kutoa fursa kwa wakulima, wafugaji na wataalam kijifunza mbinu bora za uzalishaji, usindikaji na kuwawezesha wakulima kujua wapi teknolojia hizo zinapatikana. Katika mwaka wa 2003/ 2004,Wizara ya Kilimo na Chakula ilitumia shilingi milioni 17 kuratibu sikukuu na Maonyesho ya Nane Nane iliyofanyika mkoani Mbeya na Siku ya Chakula Duniani iliyofanyika Kitaifa wilayani Mbinga mkoa wa Ruvuma.

Sensa ya Kilimo na Mifugo ya Mwaka 2003/2004

117. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2003/2004, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Wizara ya Maji na Maendeleo ya Mifugo, Ofisi za Rais, Mipango na Ubinafsishaji na Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, ilifanya sensa ya kilimo na mifugo. Sensa hiyo imelenga kupata takwimu sahihi za kilimo na mifugo nchini zitakazosaidia katika utekelezaji wa Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (ASDP). Uchambuzi wa kina wa takwimu zilizokusanywa unaendelea.

XVII. KAZI ZITAKAZOFANYIKA NA MATARAJIO YA MWAKA WA 2004/2005

118. **Mheshimiwa Spika,** Mpango wa Wizara ya Kilimo na Chakula wa mwaka wa 2004/2005 unalenga katika kuendeleza na kuimarisha juhudi za miaka iliyopita kwa kuhimiza uzalishaji wa kilimo utakaolifanya Taifa lijitosheleze kwa chakula na kuwa na hifadhi ya kutosha katika ngazi ya kaya na Taifa. Aidha, Mpango huo unalenga kutekeleza mikakati itakayowezesha kuongeza eneo la uzalishaji, tija na ubora wa mazao ya biashara ili kukiwezesha kilimo kitoe mchango mkubwa katika uchumi wa nchi na katika kuondoa umaskini. Mikakati hiyo ni pamoja na kuwa na mifumo madhubuti ya upatikanaji wa pembejeo za kutosha na zana bora kwa wakati, kuongeza eneo linalomwagiliwa maji, kupunguza upotevu wa mazao kabla na baada ya mavuno, kuimarisha usindikaji wa mazao na huduma za ugani, utafiti, mafunzo na kuweka na kutekeleza mifumo ya usimamizi.

119. Katika mwaka wa 2004/2005 hatua za kufanya sekta ya kilimo iwavutie wawekezaji wa ndani na wa nje, wadogo na wakubwa zilizotangazwa na Waziri wa Fedha katika hotuba yake ya Bajeti, zitatekelezwa. Hatua hizo zinaifanya sekta ya kilimo kuwa na vivutio vingi. Wadau wengi wa kilimo wameeleza kuridhishwa na vivutio hivyo. Wizara ya Kilimo na Chakula itashirikiana na Wizara ya Fedha kufafanua vivutio hivyo katika lugha rahisi katika kijitabu ili wakulima na wawekezaji katika sekta ya kilimo waweze kuvielewa vizuri na kuvitumia.

120. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2004/2005 Serikali itaendelea kutekeleza Mipango ya Kilimo ya Wilaya (DADPs), ambayo ni sehemu ya Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo. Jumla ya shilingi bilioni 4 zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa Mipango hiyo. Miradi yote inayotekelezwa katika Wilaya, ikiwa ni pamoja na ile inayopata misaada ya wahisani, itaingizwa katika Mipango ya Maendeleo ya Kilimo

ya Wilaya. Ili kutekeleza azima hiyo, Serikali imeagiza miradi yote inayoendelea na ile itakayoanzishwa siku zijazo iwe inazingatia mambo yafuatayo:-

(a) Kuwekeza katika miradi ya kilimo itakayoibuliwa na jamii au vikundi vya wakulima;

(b) Kujenga uwezo wa wakulima, vikundi vya wakulima na Wilaya kutekeleza miradi ya maendeleo ya kilimo, hususan katika kuibua, kuandaa na kutekeleza miradi.

(c) Kuhakikisha wakulima wanapata teknolojia bora za uzalishaji kwa mfano, mbegu bora, mbolea, zana za kilimo na udhibiti wa visumbufu vya mazao;

(d) Kuwapatia wakulima mikopo na mitaji kupitia kwenye vikundi vyao vya ushirika na vyama vya kuweka na kukopa; na

(e) Kuwasaidia wakulima kuzalisha kibiashara na kuwapatia masoko yenye uhakika kwa mazao yao.

121. Wazo la zao moja la chakula na zao moja la biashara linafutwa kwa sababu uamuzi wa mazao yatakayopewa kipaumbele katika wilaya unaachiwa wilaya zenyewe. Katika kuchagua mazao, Wilaya zinashauriwa kuzingatia ulazima wa kujihakikishia usalama wa chakula, azma ya kupambana na umaskini na mchango wa kilimo katika uchumi wa Taifa. Aidha, ni sharti Wilaya zichague mazao yanayostahimili mazingira ya maeneo yao. Utafiti unaonyesha kwamba watu wanaoishi kwenye maeneo yenye mazao ya uhakika ya biashara wanakuwa na hali nzuri zaidi za uchumi kuliko wale wasiokuwa na mazao ya uhakika ya biashara. Wilaya zinashauriwa kuzingatia ukweli huu.

122. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa 2003/2004, Serikali kwa mara ya kwanza katika miaka zaidi ya kumi, ilitoa ruzuku iliyokusudiwa kudhibiti kupanda kwa bei za mbolea. Pamoja na mapungufu machache yaliyojitokeza, mpango huo ulikuwa na mafanikio

makubwa, uliwezesha wananchi kutumia mbolea kwa wingi zaidi na hivyo kuongeza sana uzalishaji wa mazao. Tumejifunza mengi kutokana na utekelezaji wa mpango huo. Katika mwaka wa 2004/2005, mpango huo utaendelezwa na kupanuliwa. Mwanzo ilikusudiwa kutekeleza mpango huo kwenye mikoa minne ya Nyanda za Juu Kusini na katika mikoa inayopata mvua za kuaminika na inayopakana na mikoa inayopata ukame mara kwa mara. Kutokana na Serikali kutenga fedha za kutosha, mpango huo sasa utatekelezwa katika nchi nzima.

123. Chini ya mpango huo, Serikali Kuu itadhibiti bei za mbolea hadi kwenye makao makuu ya mikoa na vituo vikuu vya kupokelea mbolea katika mikoa na Kamati za Mikoa na Wilaya zitaendelea kuanzia hapo. Hata hivyo, wilaya zenye matatizo maalum, kwa mfano zilizoko mbali sana na vituo vya kupokelea mbolea, zitapewa msaada maalum ili wakulima wasiadhibiwe kutokana namatatizo hayo.

124. Mheshimiwa Spika, tatizo kubwa ni upatikanaji wa mbolea kwa wingi na kwa wakati. Katika mwaka wa 2004/2005 inakisiwa kwamba Taifa linahitaji tani 385,000 za mbolea. Serikali itaendelea kuwahimiza wafanyabiashara binafsi kuingiza mbolea nchini kwa wingi. Kuingiza mbolea nchini hakuhitaji kibali na mbolea haitozwi kodi. Mbolea itakayoingizwa nchini na wafanyabiashara itasambazwa na itafaidika na ruzuku ya kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji.

125. Mheshimiwa Spika, Serikali inalipa suala la upatikanaji wa mbolea uzito wa juu kabisa. Mazungumzo na Benki ya BADEA yenye lengo la kupata mkopo wa kununulia mbolea na mahitaji mengine ya kilimo yanakaribia kukamilika. Mkopo huo utatuwezesha kuagiza mbolea na mahitaji mengine ya kilimo kutoka kwenye nchi za Kiarabu *(Middle East).*

126. Mheshimiwa Spika, juhudi za Serikali za kutoa ruzuku ili kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji wa mbolea zinalenga kumwezesha mkulima kuongeza matumizi ya mbolea ili azalishe mazao mengi zaidi. Kutokana na mpango huo, tunatarajia mavuno makubwa ya mahindi katika mikoa ya Nyanda za Juu Kusini na pia katika mikoa mingine. Ili kumwezesha mkulima kupata soko la uhakika na lenye bei nzuri, Hifadhi ya Chakula ya Taifa, kwa mara ya kwanza tangu ianzishwe, italenga kununua takriban tani 100,000 za mahindi na mtama katika mwaka huu na kadri itakavyowezekana, ununuzi utafanywa kwenye vituo vya kuuzia mazao vya vijijini ili wakulima wafaidike na bei inayotolewa na SGR moja kwa moja.

127. Mheshimiwa Spika, kwa mara ya kwanza, hifadhi ya Chakula ya Taifa itanunununua mtama. Kiasi kitakachonunuliwa kitategemea upatikanaji wa mtama wenye ubora unaokubalika. Lengo ni kuongeza mtama katika mazao yanayohifadhiwa na Hifadhi ya Chakula ya Taifa, kutoa mtama kama chakula wakati wa dharura, kuwapatia wakulima soko la mtama ili kuwashawishi walime zao hilo kwa wingi kwa kutumia Hifadhi ya Chakula ya Taifa kama mahali pa kuhifadhi mbegu ya mtama ili ipatikane kwa urahisi itakapohitajika.

128. Mheshimiwa Spika, katika hotuba yangu ya Bajeti ya mwaka 2003/2004, nilitoa taarifa kwamba Wizara ilikuwa ikitekeleza kwa majaribio mradi unaojulikana kama Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya

Kilimo na Uwezeshaji *(Participatory Agricultural Development and Empowerment Project-PADEP)*. Katika mwaka wa 2004/2005, Mradi huo utatekelezwa kwa kasi na ukamilifu zaidi katika mikoa ya Arusha, Manyara, Singida, Kilimanjaro, Morogoro, Tabora, Tanga, Iringa (wilaya ya Iringa vijijini), Mtwara (wilaya ya Masasi), Lindi (wilaya Nachingwea) na wilaya mbili za Zanzibari (Kiambatisho Na. 7).

129. Mheshimiwa Spika, mpango huu una vipengele vingi ambavyo vinajibu matatizo yanayokikabili kilimo na mkulima mdogo. Muhimu katika hivyo ni:-

(a) Maendeleo ya Kiuchumi ya Jamii katika Vijiji

Wakulima watapatiwa asilimia 50 ya fedha za ununuzi wa mbolea, mbegu bora, zana, maksai na vifaa vyake ili waendeleze mazao muhimu ya kiuchumi vijijini kwao. Aidha, wakulima watapewa ruzuku ya asilimia 80 katika ujenzi wa miundombinu ya uchumi kwa mfano, ujenzi wa mabwawa, mifereji, vizuizi vya umwagiliaji maji mashambani, miundombinu ya hifadhi ya ardhi na barabara za vijijini. Wakulima watachangia asilimia 20 ya gharama kwa kufanya kazi kama kuchimba mifereji na makinga maji. Kuhusu usindikaji wa mazao (matunda na mbegu za mafuta), Mradi utachangia asilimia 80 ya gharama na walengwa watachangia asilimia 20.

(b) Uwekezaji kwa vikundi vya wakulima

Mafunzo ya teknolojia mpya yatatolewa kwa wakulima, hususan yanayohusu uzalishaji wa mazao kibiashara, ufugaji, hifadhi ya mazao na usindikaji. Aidha, watajengewa uwezo wa kupata taarifa za masoko na kuhifadhi mazao yao hadi bei katika soko zitakapokuwa nzuri.

Vyama vya Kuweka na Kukopa (SACCOs) vitasaidiwa mafunzo na fedha katika kujenga mtandao wa taasisi za kifedha vijijini na

kuunganishwa na mabenki ili viweze kuwakopesha wakulima kupitia, SACCOs hizo.

(c) Elimu ya biashara na uendeshaji

Wakulima watapatiwa mafunzo ya kitaalam na ya kibiashara katika uzalishaji wa mazao ya kilimo wanayoyazalisha.

(d) Usimamizi na uratibu

Halmashauri za Wilaya, hususan ngazi ya kata, zitaimarishwa ili ziweze kusimamia utoaji wa mahitaji ya wakulima na upokeaji wa teknolojia na raslimali za uwekezaji.

130. **Mheshimiwa Spika,** Serikali inakamilisha mipango ya kukopa kutoka kwenye Benki ya Maendeleo ya Afrika (ADB) dola za kimarekani milioni 57.0 za kugharamia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo katika wilaya za mikoa ya Shinyanga, Kigoma, Mara, Mwanza na Kagera. Mradi huo utajulikana kama Mradi wa Uwekezaji katika Sekta ya Kilimo Wilayani (*District Agricultural Sector Investment Project - DASIP*). Mradi huu umebuniwa kufanana na Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (PADEP). Mradi ulianza kuandaliwa mwezi wa Februari, 2004 na umekuwa ukiandaliwa kwa kasi kubwa *(fast track)* kwa lengo la kuhakikisha kwamba utekelezaji utaanza katika nusu ya pili ya mwaka wa 2004 ili wakulima wafaidike na Mradi huo katika msimu wa kilimo wa 2004/2005. Naishukuru sana Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa ushirikiano wao na kwa kukubali kutoa mkopo huo kwa utaratibu wa *"fast track"*. Serikali itaendelea kutafuta mikopo ya masharti nafuu kwa ajili ya kuendeleza kilimo.

131. Aidha, mpango huu utatekelezwa kwa kutumia mbinu shirikishi jamii kwa maana ya kwamba wananchi wenyewe ndio watakaoibua mambo wanayoyataka kutekeleza kwa kutumia fedha za mpango na mahitaji ya vikundi mbalimbali katika wilaya yataunganishwa kwanye

Mpango wa Maendeleo ya Kilimo na kugharamiwa na Mradi. Namshukuru sana Mhe. Sumaye, Waziri Mkuu, ambaye ndiye mwanzilishi wa Mradi huu.

132. Aidha, Serikali imekubaliana na baadhi ya wahisani kurekebisha miradi wanayoifadhili kwa kuzingatia utaratibu wa kuandaa mipango ya maendeleo ya kilimo katika wilaya na dhana zilizopo katika PADEP na DASIP. Kwa mfano, Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA) litagharama mipango ya maendeleo ya kilimo katika wilaya za mikoa ya Iringa na Mbeya chini ya utaratibu wa DADPS. Shirika la Maendeleo la Finland (FINIDA) litagharamia miradi ya maendeleo ya kilimo ya wilaya katika mikoa ya Mtwara na Lindi kupitia Mradi wa Uwezeshaji Kiuchumi na Kijamii Wilayani (*District Economic and Social Empowerement Project – DESEP)*. Kwa wakati uliopo, Serikali itaendelea kugharamia mipango ya maendeleo ya wilaya katika mikoa ambayo haina mipango maalum ya maendeleo ya kilimo hadi hapo juhudi za kupata mikopo au misaada zitakapofanikiwa.

133. **Mheshimiwa Spika**, utaratibu wa kuandaa na kutekeleza Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya unazitaka kila Halmashauri za Wilaya kupanga miradi kwa kuzingatia mahitaji na uwezo wa uzalishaji wa kilimo katika maeneo yao. Tatizo kubwa la uzalishaji ni usimamizi, ngazi ya wilaya, tarafa, kata hadi vijijini. Tunapaswa kuimarisha usimamizi katika ngazi zote hususan katika kuhakisha wakulima wanayo ardhi ya kutosha, wanazalisha mazao yanayokubalika na kwa viwango vinavyokubalika. Ipo haja ya kutumia utaratibu wa mpango shirikishi.

134. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kufanya mazungumzo na wahisani ambao wanatusaidia kuendeleza sekta ya kilimo kwa lengo la kuwashawishi warekebishe miundo ya miradi yao ili ifanane na PADEP, yaani izingatie mahitaji ya wakulima katika maeneo yao na

kuweka utaratibu wa kuyatimiza. Aidha, mipango yao iwe ni sehemu ya Mipango ya Maendeleo ya Kilimo Katika Wilaya. Wahisani wote walishiriki katika maandalizi ya Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Strategy-ASDS)* na Mfumo na Mchakato wa Kutekeleza Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Programme –ASDP – Framework and Process)* kwa hiyo, hakutakuwepo sababu za kutokutekeleza miradi wanayohisani kwa utaratibu tuliokubaliana.

Fedha za STABEX

135. Mheshimiwa Spika, mkataba juu ya matumizi ya fedha za STABEX ulitiliwa saini kati ya Serikali na Jumuia ya Ulaya tarehe 10 Februri, 2003. Chini ya makubaliano hayo fedha za STABEX zilizokuwepo, Euro 38.0 milioni, ziligawanywa kama ifuatavyo:-

(a) Utafiti wa kahawa na huduma za ugani kwa wakulima: Euro 9,000,000:

Kazi za utafiti zitatekelezwa na Taasisi ya Utafiti wa Kahawa *(Tanzania Coffee Research Institute – TACRI),* Lyamungo na vituo vyake vilivyoko Ugano, Mbinga, Mbimba, Mbeya na Maruku, Kagera. Mradi unalenga kupunguza umaskini na kuongeza tija kwa kuwekeza kwenye utafiti na kuwawezesha wakulima kupata miche na utaalam wa kilimo cha kahawa.

(b) Barabara katika maeneo ya kahawa Euro: 10,000,000:

Usimamizi wa utekelezaji wa matengenezo ya barabara na matumizi ya fedha utakuwa chini ya Wakala wa Barabara wa Taifa (TANROADS). Tenda ya kubainisha barabara zitakazotengenezwa ilifunguliwa tarehe 13 Februari , 2004 na kampuni ijulikanayo kama *Roughton International Ltd. UK.* ilishinda. Kazi ya kubaini barabara zitakazojengwa inatarajiwa kukamilika mwisho wa mwezi Juni au Julai, 2004 na ujenzi wa

barabara unatarajiwa kuanza mwezi wa Septemba, 2004 na inatarajiwa kukamilika katika kipindi cha mwaka mmoja.

(c) Mpango wa maendeleo ya kilimo (ASDP): Euro 18,000,000. Kipengele hiki kimegawanyika kwenye sehemu kuu nane.

- (i) Mipango ya maendeleo ya kilimo ya wilaya: Euro 6,308,693
- (ii) Uboreshaji wa kahawa: Euro 2,500,000

  (Zitatumika katika ujenzi wa mitambo ya kumenya kahawa *(central pulparies)* ili kuinua ubora wa kahawa)
- (iii) Utafiti wa chai na pamba: Euro: 2,500,000
- (iv) Sensa ya kilimo: Euro: 2,661,307
- (v) Kurekebisha mifumo ya bodi za mazao: Euro: 450,000
- (vi) Ufafanuzi wa sheria ya vijiji: Euro: 400,000
- (vii) Tafiti za sera na udhibiti Euro: 800,000
- (viii) Maandalizi ya ASDP: Euro: 3,380,000

(d) Uratibu wa programu na uandaaji wa mipango: Euro: 3,380,000

(e) Uratibu, ufuatiliaji na tathmini: Euro: 1,440,413

Mchanganuo wa fedha hizo umeonyeshwa kwenye Kiambatisho Na. 8.

UENDELEZAJI WA MAZAO MAKUU YA BIASHARA

136. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula itaendelea kuratibu na kusimamia uendelezaji wa mazao makuu ya biashara husuan chai, kahawa, pareto, pamba,

tumbaku, korosho, miwa na mkonge ili kuongeza tija na uzalishaji. Aidha, Wizara itahakikisha mazao hayo yanakuwa na ubora wa hali ya juu utakaoyawezesha kupata soko la uhakika ndani na nje ya nchi. Wakulima wataelimishwa umuhimu wa kutunza ubora wa mazao mashambani na kuyapanga katika madaraja wakati wa kuyauza. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha huduma za ukaguzi wa mazao na kuhakikisha mazao hayo yanauzwa kwa vipimo na katika vituo vilivyoidhinishwa kwa mujibu wa Sheria na Kanuni zilizopo.

137. **Mheshimiwa Spika**, baadhi ya mazao yetu ya kilimo hukosa soko la uhakika kwa sababu mazao hayo huuzwa kabla hayajasindikwa, ili kuyaongezea ubora na thamani. Mwaka wa 2004/2005, Wizara itashirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara na UNIDO kuendelea kujenga uwezo wa vikundi vya wananchi kuanzisha na kuendeleza viwanda vidogo vidogo vya usindikaji wa mazao ya kilimo kabla ya kuyauza, hususan mazao ya chakula. Aidha, Serikali inakamilisha mpango wa kutoa vivutio kwa wawekezaji katika viwanda vya kati na vikubwa katika usindikaji wa mazao ya kilimo. Wizara kwa kupitia Bodi za Mazao itaendelea kusimamia uanzishwaji na uendelezaji wa viwanda vya kusindika mazao makuu ya biashara. Matarajio ya uzalishaji na usindikaji wa mazao makuu ya biashara katika msimu wa 2004/2005 ni kama ifuatavyo: -

Chai

138. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa chai unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 30,700 zilizozalishwa mwaka wa 2003/2004 hadi tani 33,146 katika msimu wa 2004/2005. Ongezeko hilo litatokana na ukarabati uliofanyika kwenye viwanda vya chai, soko la uhakika la majani mabichi ya chai, hususan kutoka kwa wakulima wadogo, uboreshaji wa utafiti

wa zao la chai na usambazaji wa miche bora kwa wakulima unaotekelezwa na TRIT kwa kutumia fedha za STABEX.

139. Ili kuinua kilimo cha chai kupitia wakulima wadogo, Wizara itaendelea kuimarisha vikundi na vyama vya wakulima wadogo wa chai katika maeneo ya Rungwe, Lupembe, Mufindi, Dabaga, Usambara, Kagera na Tarime ili viweze kusajiliwa kama SACCOS na kuwawezesha wakulima kupata mikopo ya kununulia pembejeo za kilimo cha chai. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha Chama Kilele cha Wakulima Wadogo wa Chai (*Tanzania Smallholder Tea Growers Association – TSTGA*) ili kiweze kusaidia vyama vya wakulima wadogo wa zao hilo katika kuandaa na kutekeleza miradi ya kupanua maeneo yanayolima zao la chai, kupata miche bora na mikopo ya pembejeo. Wizara itaendelea kuhimiza kuanzishwa kwa kilimo cha chai katika maeneo mapya kama vile Dabaga, Tarime, Kigoma, Mbinga na Ludewa. Jitihada za kuhamasisha wawekezaji ili wajenge viwanda vya kusindika chai, hususan katika maeneo mapya ya chai nazo zitaendelea.

Kahawa

140. **Mheshimiwa Spika,** zao la kahawa linatarajiwa kuongezeka kutoka tani 37,500 zilizozalishwa katika msimu wa 2003/2004 hadi tani 45,800 katika msimu 2004/2005 sawa na ongezeko la asilimia 18. Ongezeko hilo litatokana na tabia ya zao la kahawa kuzaa kwa wingi msimu mmoja na kupunguza uzalishaji katika msimu unaofuata. Msimu wa 2004/2005 utaangukia wakati kahawa inazaa kwa wingi. Aidha, wakulima watahimizwa kuongeza maeneo ya kilimo cha kahawa na tija kutokana na Serikali kuweka utaratibu wa kuwaruhusu wakulima wanaozalisha kahawa zenye ubora wa hali ya juu kuuza kahawa zao moja kwa moja. Utaratibu huo utawezesha upatikanaji wa bei nzuri kwa kahawa hizo.

141. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ubora wa kahawa Serikali kwa kushirikiana na Jumuia ya Nchi za Ulaya inaandaa mpango maalum wa kuinua ubora wa kahawa, hususan kwa kujenga viwanda vya kupukuchukua kahawa (*pulperies*) na matumizi ya teknolojia zinazohakikisha kahawa inayozalishwa na wakulima inakuwa ya ubora wa hali ya juu. Mpango huo utagharimu jumla ya shilingi bilioni 2.5.

Sukari

142. Mheshimiwa Spika, katika msimu wa 2004/2005, uzalishaji wa sukari unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 228,000 zilizozalishwa mwaka wa 2003/04 hadi tani 280,300, sawa na ongezeko la asilimia 19.9. Ongezeko hilo litatokana na kuongezeka kwa ufanisi wa uzalishaji katika viwanda baada ya kufanyiwa ukarabati, ufufuaji wa mashamba ya miwa na kuongezeka kwa wakulima wadogo wa miwa kutoka wakulima 8,000 mwaka wa 2003/2004 hadi wakulima 10,000 mwaka wa 2004/2005. Wakulima wadogo wa miwa wa Kilombero na Mtibwa wanategemewa kuzalisha tani 637, ambapo wakulima wadogo wa Kilombero watazalisha tani 402 na wakulima wadogo wa Mtibwa tani 235. Aidha, katika mwaka wa 2004/2005, Kampuni ya Sukari ya Kilombero itaanza kuzalisha sukari nyeupe kwa ajili ya matumizi ya viwandani. Inategemewa kuwa katika mwaka 2004/2005 takriban tani 30,000 zitazalishwa. Kiwanda cha Sukari cha Kagera kitaanza kuzalisha sukari ya kawaida kuanzia mwezi wa Julai 2004 na kinategemewa kuzalisha tani 25,000 katika mwaka wa 2004/2005.

143. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea kuwahamasisha wawekezaji waanzishe mashamba ya miwa na viwanda vya sukari katika maeneo ambayo utafiti umeonyesha kuwa yanafaa kwa kilimo hicho, hususan katika mabonde ya Mto Kilombero, Mto Mara na eneo la Mahurunga katika mkoa wa Mtwara.

Korosho

144. Mheshimiwa Spika, kutokana na hali nzuri ya hewa inayotarajiwa, uzalishaji wa zao la korosho unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 95,000 msimu wa 2003/2004 hadi tani 100,000 katika msimu wa 2004/2005 ongezeko ambalo ni sawa na asilimia 5. Wizara itaendelea kuwahimiza wawekezaji kupanua ubanguaji wa korosho hapa nchini kwa kutumia teknolojia rahisi zitakazotoa ajira kwa wananchi wengi, hususan wanawake. Aidha, Serikali itakamilisha ubinafsishaji wa viwanda vya korosho na kuweka vivutio vya kuhamasisha usindikaji na uuzaji wa korosho iliyobanguliwa.

Tumbaku

145. Uzalishaji wa zao la tumbaku unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 46,725 zilizozalishwa katika msimu wa 2003/2004 hadi tani 51,000 msimu wa 2004/2005, sawa na ongezeko la asilimia tisa. Ongezeko hilo litatokana na kuendelea kuongezeka kwa bei ya mkulima hadi kufikia wastani wa shilingi 830 kwa kilo kutoka shilingi 763 kwa kilo mwaka wa 2003/2004, kupanuliwa kwa maeneo yanayozalisha tumbaku nchini, kuimarishwa kwa upatikanaji wa pembejeo muhimu kutokana na makampuni ya ununuzi wa tumbaku kuendelea kutoa huduma hizo kwa ufanisi zaidi na matumizi ya mbegu zenye tija kubwa zilizoanza kutumika katika msimu wa 2003/2004.

Pamba

146. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa zao la pamba katika msimu wa 2004/2005 unatarajiwa kufikia tani 250,000, sawa na ongezeko la asilimia 80 ikilinganishwa na uzalishaji wa tani 137,899 msimu wa 2003/2004. Uzalishaji unatarajiwa kuongezeka kutokana na ongezeko la ufanisi wa uzalishaji baada ya kuanza kutekelezwa kwa mpango wa

kitaifa wa pembejeo za pamba unaowaongezea wakulima uwezo wa kununua pembejeo kwa kutumia utaratibu wa vocha; kuanzishwa kwa kilimo cha pamba katika maeneo mapya, hususan katika wilaya za Kasulu, Kibondo, Ngara, Uyui, Urambo, Iramba, Manyoni na Singida; wakulima kuendelea kuhamasika kutokana na bei nzuri ya pamba ya shilingi 280 kwa kilo waliyolipwa katika msimu wa 2003/2004 ikilinganishwa na shilingi 180 kwa kilo mwaka wa 2002/2003. Aidha, ongezeko hilo litatokana na matumizi ya aina bora zaidi ya mbegu ya pamba aina ya UK. 91 na aina ya ALAI 90 zilizopandwa katika msimu wa 2003/2004.

147. Katika msimu wa 2004/2005, Wizara itaendelea kuhakiki ubora wa pamba inayozalishwa na kuuzwa ndani na nje ya nchi ili kuhakikisha inafikia viwango vya kimataifa kwa:-

- Kuanzisha na kuendesha mashindano ya kilimo cha zao la pamba kiwilaya, kimkoa na kikanda;
- Kuanzisha kilimo cha mkataba ambapo jumla ya hekta milioni 2 zitalimwa kwa mikataba kati ya makampuni na wakulima.
- Kuanzisha mfumo mpya wa uzalishaji wa mbegu bora za pamba kwa kutumia wakulima wa mkataba kwa lengo la kusambaza aina mpya za mbegu za UK 91 kwa Kanda ya Magharibi na ALAI 90 kwa Kanda ya Mashariki.

Pareto

148. Mheshimiwa Spika, katika msimu wa 2004/2005 uzalishaji wa pareto unategemewa kuwa tani 1,000, ambao ni sawa na tani 1,000 chini ya uzalishaji wa mwaka wa 2003/2004. Kushuka kwa uzalishaji wa pareto kumesababishwa na bei ya pareto katika soko la dunia kuendelea kuwa chini, hali iliyosababisha takriban tani 2,300 za pareto kubaki mikononi mwa wakulima. Aidha, mwekezaji wa kiwanda cha

pareto kilichopo Iringa amekosa uwezo wa kununua pareto baada ya kushindwa kupata soko na kufanya wakulima kukata tamaa ya kuzalisha pareto na kuanza kupanda mazao mbadala. Ili kukabiliana na tatizo hilo, Serikali imeidhamini kampuni ya *Tanzania Pyrethrum Processing and Marketing Company Limited* ili ipate mkopo wa benki wa shilingi bilioni 1.48 wa kununulia pareto iliyopo mikononi mwa wakulima.

149. Aidha, katika msimu wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Wizara ya Ushirika na Masoko itaendelea kutafuta ufumbuzi wa kudumu wa matatizo ya soko na uziduzi wa pareto. Wizara itahimiza kilimo cha pareto katika maeneo mapya yanayoweza kustawisha zao hilo, hususan katika mikoa ya Kilimanjaro na Arusha na itahakikisha kwamba wakulima wanapata miche bora ya pareto inayozalishwa kwa njia ya vikonyo yenye sumu nyingi zaidi na tija kubwa ya wastani wa kilo 800-1000 kwa hekta.

Mkonge

150. Uzalishaji wa zao la mkonge unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 23,859 msimu 2003/2004 hadi tani 25,000 katika msimu wa 2004/2005, sawa na ongezeko la asilimia 4.5. Ongezeko hilo litatokana na kuanzishwa kwa utaratibu wa kutumia wakulima wadogo wa mkonge katika mikoa ya Kanda ya Ziwa Viktoria, upanuzi wa mashamba makubwa ya mkonge na bei nzuri ya katani katika soko la dunia.

151. Serikali itaendelea na juhudi za kuongeza ufanisi wa matumizi ya bidhaa za mkonge. Ujenzi wa kiwanda cha majaribio cha karatasi kwa kutumia mkonge ambao umeanza unatarajiwa kukamilika mwaka wa 2005/2006. Aidha, kiwanda cha majaribio ya kutoa nishati kwa gesi kwa kutumia taka za mkonge, kimeanza kujengwa. Utafiti wa pombe, *citric acid* na bidhaa nyingine zitokanazo na zao la mkonge utaendelezwa.

XVIII. MAZAO YASIYO YA ASILI,

152. **Mheshimiwa Spika,** Wizara itakarabati na kujenga upya miundombinu mbalimbali katika bustani za Serikali za Mpiji mkoani Pwani na Bugaga mkoani Kigoma. Aidha, Wizara itatoa mafunzo maalum ya mbinu bora za umwagiliaji maji mashambani kwa wataalam na wakulima ili wazalishe miche mingi yenye ubora unaotakiwa. Aidha, mashamba ya mfano 50 ya mazao ya maembe, vanilla, paprika na migomba yataanzishwa katika mikoa ya Morogoro, Iringa, Arusha, Dodoma na Tanga. Wakulima watawezeshwa kutembelea mashamba ya mfano ili kujifunza uzalishaji wa mazao mapya. Nakala 2,000 za vitabu vya mwongozo wa uzalishaji wa mazao hayo vitachapishwa na kusambazwa kwa wakulima.

XIX. UTAFITI WA KILIMO

153. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2004/2005 Wizara ya Kilimo na Chakula itaendelea kufanya utafiti ili kuhakikisha upatikanaji wa teknolojia bora za kilimo kwa wakulima. Juhudi za kuzalisha kwa wingi mbegu za mazao zitaendelea pamoja na uchunguzi wa mbegu mpya zitakazoweza kumpatia mkulima mavuno mengi na kuongeza tija katika mazingira ya uzalishaji.

154. Wizara ya Kilimo na Chakula, kupitia vituo vya utafiti, inatarajia kutoa mbegu mpya tatu za mazao ya nafaka (mahindi na ngano), mbili za mazao ya jamii ya mikunde (maharage na mbaazi), tatu za mafuta (karanga na ufuta) na mbili za mazao ya jamii ya mizizi. Mbegu hizo zitakuwa na sifa za mavuno mengi, kustahimili magonjwa na kuvumilia hali ya ukame. Aidha, ili kupunguza tatizo la upatikanaji wa mbegu, vitalu vya kuzalisha miche na mbegu vitaanzishwa katika vituo vya utafiti na kwenye baadhi ya vijiji. Miche itakayozalishwa itagawanywa katika

mashamba ya wakulima kwa ajili ya uchunguzi zaidi. Miche na mbegu zenye sifa zinazokubalika zitasambazwa kwa wakulima na mashamba ya maonyesho vijijini ili zizalishwe zaidi.

155. Wizara ya Kilimo na Chakula itaendelea kukusanya na kutathmini nasaba za mazao ya mbaazi, dengu, njegere, *safflower*, macadamia, vanilla, matunda, mboga na viungo ili kuongeza wigo wa mazao ya biashara kwa mkulima. Kazi hii itafanyika kwenye vituo vya KATRIN, Maruku, Uyole, Tengeru na Ukiriguru. Aidha, mbegu mama za mazao ya jamii ya nafaka, mikunde na mafuta zitaendelea kuzalishwa. Vituo vya utafiti vitaendeleza tafiti zake katika vituo mbalimbali kama ifuatavyo:-

- **Vituo vya Tengeru, Kibaha, Uyole na Hombolo** vitaendelea kueneza teknolojia ya kuandaa na kutumia mazao ya jamii ya mizizi kwa mfano muhogo na viazi ili kuyaongezea thamani na matumizi;
- **Vituo vya Tumbi, Selian, Uyole na Ukiriguru** vitaendelea kufanya utafiti wa miti inayoweza kutumiwa katika kilimo mseto ili kukabiliana na kuzidi kupungua kwa rutuba ya udongo na kuongezeka kwa mmomonyoko wa udongo katika maeneo mengi nchini;
- Vituo vya **KATRIN na Dakawa** vitazalisha mbegu mama za mpunga aina ya TXD 85, TXD 88 na TXD 306 (SARO5);
- **Vituo vya Maruku na Tengeru** vitaendelea kuzalisha na kusambaza miche bora ya migomba kwa wakulima. Pamoja na kazi hizo vituo vitandelea kuwaelimisha wakulima mbinu bora za kilimo cha migomba; na
- Vituo vya **Ukiriguru na Ilonga** vitaendelea kuzalisha mbegu mama za pamba aina ya UK 91 na ALAI 90.

156. Wizara ya Kilimo na Chakula itaendelea kuziendesha maabara za *tissue culture* zilizopo Mikocheni, Tengeru, Uyole na Ukiriguru ili zianze kutoa miche bora na mingi ya migomba, pareto, muhogo na mananasi. Utumiaji wa teknolojia hii utachangia kwa kiasi kikubwa upatikanaji wa mbegu bora za mazao mbalimbali. Aidha, Wizara itaendelea na tafiti zifuatazo:-

- Kutafiti, matumizi ya wanyamakazi na zana mbalimbali za kilimo katika kutayarisha mashamba, kupanda, kupalilia na kubeba mizigo. Utafiti huo utafanyika Uyole na Ukiriguru na utashirikisha wakulima katika mashamba yao.
- Kutafiti mbinu mbali mbali za uvunaji maji ya mvua (*rain water harvesting*) ili kuyatumia katika uzalishaji wa mazao na matumizi ya nyumbani. Kazi hii itafanyika kwenye vituo vya Ukiriguru na Uyole kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine.
- Kufanya tafiti za sayansi jamii na uchumi kwenye kanda ili kuboresha ufanisi katika kutoa ushauri sahihi wa matumizi ya teknolojia katika mazingira ya wakulima;
- Kuandaa na kuendesha mafunzo kwa watafiti 80 kuhusu mbinu shirikishi za utafiti unaolenga mahitaji halisi ya wakulima;
- Chini ya mradi wa PADEP, kukarabati maabara za udongo katika vituo vya utafiti vya Mlingano, Uyole, Selian na Ukiriguru na kutoa mafunzo kwa wataalam ili ziweze kutoa huduma ya upimaji wa udongo kwa mashamba ya wakulima na kutoa ushauri kuhusu matumizi sahihi ya mbolea na kununua dawa na vifaa vitakavyotumiwa na maabara za udongo

XX. HUDUMA ZA UGANI

157. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Wizara ya Maji na Maendeleo ya Mifugo na Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, itaendelea kuimarisha utoaji wa huduma za ugani kwa wakulima kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- Kuimarisha vyuo vya Wakulima vya Bihawana, Dodoma; Mkindo, Morogoro; na Inyala na Ichenga, Mbeya ili viweze kufundisha wakulima kilimo cha kibiashara. Wakulima 720 watapata mafunzo katika vyuo hivyo. Wakulima hao wataweza kuwafundisha wakulima wenzao baada ya kupatiwa mafunzo hayo. Vyuo hivyo pia vitajihusisha katika uzalishaji wa mazao na ufugaji wa wanyama ili hapo baadaye viweze kujitegemea.
- Kuimarisha Kitengo cha Elimu kwa Wakulima (Ukulima wa Kisasa) makao makuu Dar es Salaam na kwenye kanda ili kiweze kutekeleza yafuatayo:-

(a) Kuandaa na kutangaza vipindi vya kilimo redioni. Vituo vya redio za kanda vitatumika ili kufikisha haraka mafunzo hayo kwa wakulima;

(b) Kutengeneza mikanda ya video kwa ajili ya mafunzo ya kilimo katika vyuo vya mafunzo vya wakulima. Aidha, mikanda hiyo itatumiwa na wataalam wilayani kwa ajili ya kueneza teknolojia za kilimo kwa wakulima.

(c) Kuchapisha na kusambaza kwa wakulima majarida mbali mbali ya kilimo kama vijitabu vya kilimo bora, gazeti la Ukulima wa Kisasa, vipeperushi na mabango. Aidha, mashine za uchapishaji pamoja na studio za redio na video vitaimarishwa.

(d) Kutangaza kazi za Wizara ya Kilimo na Chakula ili kuelimisha umma kuhusu shughuli na mafanikio ya Wizara.

Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji

158. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara, kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya husika, itaendelea kutekeleza Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji katika wilaya za Hai, Morogoro vijijini, Singida vijijini, Iringa vijijini, Masasi, Nachingwea, Hanang na Arumeru. Aidha, mradi utaanza kutekelezwa katika wilaya nyingine 18. Kazi zitakazotekelezwa ni kama ifuatavyo: -

- Kuzindua mradi katika wilaya 18 zitakazoanza kutekeleza mradi katika mwaka wa 2004/2005 ikiwa ni pamoja na kuunda timu za uwezeshaji za wilaya na kata ili kujenga uwezo wa kuandaa miradi, kufuatilia utekelezaji, udhibiti na uwajibikaji katika matumizi ya fedha;
- Kuendesha mafunzo ya mbinu shirikishi kwa timu za wawezeshaji za Taifa, wilaya na kata ili kujenga uwezo wa kushirikisha jamii katika kupanga mipango ya kuendeleza Kilimo na Ufugaji;
- Kuwezesha jamii katika vijiji 160 vya wilaya zitakazotekeleza mradi katika mikoa ya Manyara, Singida, Tanga, Kilimanjaro, Tabora, Arusha, Iringa, Lindi, Mtwara na Morogoro, kubuni na kutekeleza miradi ya maendeleo ya kilimo kwa kutumia teknolojia sahihi na endelevu. Miradi midogo isiyopungua 600 inatarajiwa kuandaliwa na kutelezwa na jamii katika vijiji hivyo;
- Kuwezesha wilaya 18 zilizochaguliwa kutekeleza mradi katika mwaka wa 2004/2005 kuandaa na kutekeleza programu za kuimarisha uwezo wa kiutendaji katika kusimamia shughuli za maendeleo ya kilimo;
- Kuwezesha uboreshaji wa sera za kitaifa, sheria, kanuni na taratibu mbalimbali zikiwemo ushirikishwaji wa sekta binafsi katika maendeleo ya kilimo.

XXI. MAFUNZO KWA WATAALAM NA WAKULIMA

159. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, kazi zitakazofanyika ni pamoja na: -

- Kuandaa mtaala na kutekeleza mafunzo ya muda mrefu ya Kilimo cha biashara kwa vijana 50;
- Kufundisha wakulima 160 kanuni za kilimo bora cha kibiashara;
- Kuandaa mtaala wa kufundisha elimu ya kuhimiza vita dhidi ya baa la UKIMWI katika sekta ya kilimo. Elimu itatolewa kwa walengwa mbalimbali watakaohudhuria mafunzo katika vyuo vya Kilimo;
- Kuandika vijitabu vya rejea kwa matumizi ya wakulima watakaohudhuria mafunzo ya Kilimo cha biashara vyuoni;
- Kudhamini mafunzo ya muda mrefu kwa wataalamu 250 wenye astashahada kwenda kiwango cha stashahada na astashahada kwa vijana 150 waliomaliza kidato cha sita wanaotarajiwa kujiunga na fani ya Kilimo ;
- Kudhamini mafunzo ya shahada ya uzamili na falsafa kwa wakufunzi wanne (4) na mafunzo ya rejea kwa wakufunzi 15 wa vyuo vya Kilimo;
- Kukarabati vyuo vinane (majengo, mifumo ya maji na mifumo ya umeme) na kuvipatia vifaa vya mafunzo kwa vitendo;
- Kuimarisha vitengo vya kuendesha mafunzo ya matumizi ya wanyamakazi katika kilimo;
- Kutoa mafunzo kwa wakulima, vijana na wataalamu kuhusu Kilimo cha umwagiliaji wa zao la mpunga katika Chuo cha Wakulima Kilimanjaro (KATC).

XXII. KILIMO CHA UMWAGILIAJI MAJI MASHAMBANI

160. Mheshimiwa Spika, mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula imelenga kuongeza eneo la uzalishaji kwa kutumia kilimo cha umwagiliaji maji mashambani kwa jumla ya hekta 27,124. Ongezeko hilo litafanya jumla ya eneo la kilimo cha umwagiliaji maji mashambani nchini kufikia hekta 254,610 kutoka hekta 227,486 za mwaka wa 2003/2004. Ili kufikia lengo hilo, Wizara itaendelea na ujenzi na ukarabati wa skimu za umwagiliaji maji mashambani, ujenzi wa mabwawa na uvunaji wa maji ya mvua. Wizara itaendelea kuhimiza na kusimamia uanzishaji wa mashamba ya mfano katika maeneo yanayozunguka Ziwa Viktoria kwa lengo la kutengeneza ukanda wa kijani wa mazao ya kilimo kuzunguka Ziwa hilo. Aidha, ili kuongeza ufanisi katika uchimbaji wa mabwawa madogo na ujenzi wa skimu za umwagiliaji, Wizara itavifanyia ukarabati vifaa vinavyotumika katika ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji maji mashambani vinavyomilikiwa na Wizara.

161. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya itaendelea kusimamia skimu zote za umwagiliaji maji mashambani ili kuhakikisha kwamba malengo ya tija na uzalishaji yaliyowekwa katika skimu hizo yanafikiwa. Aidha, Wizara itaendelea kutoa mafunzo ya matumizi bora ya maji, uendeshaji na usimamizi wa skimu za umwagiliaji maji mashambani kwa wakulima.

Mpango Kabambe wa Umwagiliaji Maji Mashambani

162. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula itakamilisha awamu ya tatu ya Mpango Kabambe wa Umwagiliaji Maji Mashambani kwa kuthibitisha takwimu na kufanya usanifu wa miradi 10 ya umwagiliaji maji mashambani. Kazi hiyo itaainisha aina za skimu za Umwagiliaji Maji Mashambani zinazoweza

kuanzishwa hapa nchini. Lengo ni kupata gharama za ujenzi na mifumo ya uendeshaji na usimamizi ambayo itatumika kama mwongozo katika uandaaji na utekelezaji wa miradi ya umwagiliaji maji mashambani, ambayo itaandaliwa na kutekelezwa chini ya Mipango ya Wilaya ya Kuendeleza Kilimo (DADPs). Aidha, chini ya Mpango Kabambe wa Umwagiliaji Maji Mashambani, Wizara itakamilisha mfumo wa utunzaji na utoaji wa takwimu za umwagiliaji maji mashambani zitakazotumiwa na wawekezaji katika kilimo cha umwagiliaji maji mashambani.

Ukarabati wa Skimu za Umwagiliaji Maji Mashambani na Ujenzi wa Mabwawa

163. Skimu 21 za umwagiliaji maji mashambani zilizoainishwa chini ya Mpango Kabambe wa Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani zitakarabatiwa. Aidha, ujenzi wa skimu za Nyanzwa, Kilolo (hekta 760), Irindi, Kilolo (hekta 610), Utengule Usongwe, Mbeya vijijini (hekta 600) na Naming'ongo, Mbozi (hekta 1,000) ambazo zinaendelezwa na Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (ASPS) zitakamilishwa.

164. Skimu tisa zenye jumla ya hekta 2,544 zitaendelezwa chini ya Mfuko wa Pamoja wa Tanzania na Japan wa Msaada wa Chakula (*Food Aid Counterpart Fund).* Skimu hizo ni Kikafu Chini, Hai (hekta 641), Mvumi, Kilosa (hekta 293), Mlali, Morogoro Vijijini (hekta 80), Chechami Nkonga, Iringa Vijijini (hekta 50), Shamwengo, Mbeya Vijijini (hekta 230), Mlenge, Iringa Vijijini (hekta 500), Malolo, Nzega (hekta 200), Mkula, Kilombero (hekta 250), Ruaha Mbuyuni, Kilolo (hekta 300).

165. Skimu 15 za mashamba ya mfano za umwagiliaji maji mashambani zitaendelezwa katika Ukanda wa Kijani unaozunguka Ziwa Viktoria (hekta 600), (Kiambatisho Na 10). Katika skimu hizo, Wizara itaonyesha matumizi ya teknolojia zinazofaa kwa kuvuta maji kutoka katika Ziwa Viktoria kwa kutumia nishati inayotokana na upepo, mafuta

ya dizeli na mionzi ya jua. Aidha, visima vifupi na pampu za miguu vitatumika katika maeneo ambayo yako mbali ya mwambao wa ziwa.

166. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005 Serikali itajenga mabwawa 12 ambayo ni mabwawa ya Mwele, Muheza, Kakola, Igunga (hekta 100), Ikowa, Dodoma Vijijini (hekta 150), Maneke, Musoma (hekta 200), Nkiniziwa, Nzega (hekta 200), Usoke, Urambo (hekta 50) na Ruvu NAFCO, Kibaha (hekta 100) yatakarabatiwa. Mabwawa ya Mkomazi, Korogwe (hekta 200), Tieme – Masagi, (hekta 200) Nyaisozi, Karagwe (hekta 500) Kiserian, Monduli (hekta 30) na Kironda – Datali, Iramba (100).

Programu Husishi ya Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani *(Participatory Irrigation Development Programme – PIDP)*

167. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Programu Husishi ya Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani itaendelea na ujenzi wa majaruba ya mpunga na miundombinu ya umwagiliaji maji mashambani katika skimu 15 zenye ukubwa wa hekta 3,100. Skimu hizo ziko katika wilaya za Misungwi (3), Maswa (3), Mpwapwa (2), Igunga (2), Mbulu (2) na Iramba (3). (Kiambatisho Na 11).

Miradi ya Umwagiliaji Maji Mashambani Chini ya Mipango ya Wilaya ya Kuendeleza Kilimo ya *(District Agricultural Development Plans – DADPs)*

168. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya itaendelea kutekeleza miradi iliyoanza kutekelezwa katika mwaka wa 2003/2004 na kuanza kutekeleza miradi mipya iliyopendekezwa chini ya Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya katika mwaka wa 2004/

2005. Mipango hiyo imeainisha miradi ya umwagiliaji maji mashambani yenye eneo la hekta 12,000.

XXIII. MATUMIZI BORA YA ARDHI

169. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005, Wizara itaendelea kuweka msukumo mkubwa katika kuhimiza matumizi endelevu ya ardhi ya kilimo ili kukabiliana na madhara yanayotokana na mmomonyoko wa udongo. Aidha, Wizara itaendelea kupima mashamba kwa lengo la kuboresha mipango ya matumizi ya ardhi na umilikishwaji wa mashamba hayo kwa wakulima. Kazi zitakazo zitatekelezwa: -

- Kuwafikishia wakulima teknolojia za kilimo cha matuta na makingamaji, kilimo mseto na uvunaji wa maji ya mvua mashambani na kuhimiza matumizi yake katika wilaya 36 za mikoa ya Dodoma, Singida, Shinyanga, Tabora, Kigoma, Mwanza, Mara, Manyara, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Morogoro, Iringa na Ruvuma;
- Kupima mashamba kwenye miradi mitatu ya umwagiliaji maji mashambani ya Lumuma, Kilosa, Kikafu chini, Hai na Ruvu, Bagamoyo na kuweka mipaka ya kila shamba ili kuwawezesha wakulima kumilikishwa mashamba hayo;
- Kuhifadhi ardhi ya kilimo kwenye maeneo yanayozunguka skimu za umwagiliaji maji mashambani ili kudhibiti uharibifu wa miundombinu katika skimu za Lumuma, Kilosa na Kikafu chini, Hai; na
- Kuandaa miongozo ya matumizi endelevu ya ardhi na kuhimiza matumizi miongozo hiyo ili kuongeza uwajibikaji wa wananchi katika kuzingatia matumizi endelevu ya ardhi.

XXIII. MATUMIZI YA PEMBEJEO NA ZANA ZA KILIMO

Mbolea na madawa

170. **Mheshimiwa Spika,** mahitaji ya mbolea katika msimu wa 2004/2005 yanakadiriwa kuwa tani 385,000, madawa ya kilimo ya unga yatakuwa tani 21,000 na madawa ya maji lita milioni 4.0. Ili kuhakikisha pembejeo hizo zinapatikana kwa wingi na kwa wakati. Aidha, Serikali itaendelea kuwawezesha wananchi kuongeza matumizi ya mbolea kwa kupanua utaratibu wa kufidia sehemu ya gharama za usafirishaji wa mbolea nchini kote.

171. Aidha, Wizara ya Kilimo na Chakula itaweka mfumo wa ukusanyaji wa takwimu za pembejeo kwa kutoa mafunzo kwa wataalam 120 wa kilimo wanaoshughulikia pembejeo katika wilaya zote hapa nchini. Mfumo huo utaiwezesha Wizara kuwa na takwimu sahihi za mahitaji na matumizi ya pembejeo za kilimo kwa wakati.

Mbegu

172. **Mheshimiwa Spika,** upatikanaji wa mbegu unategemewa kuwa jumla ya tani 13,300 ambao utatokana na uzalishaji katika makampuni binafsi nchini (tani 3,600), wakulima wadogo (tani 800), uagizaji kutoka nje (tani 7,600) na uzalishaji katika mashamba ya Serikali (tani 1,300). Ili kufikia lengo hilo, kazi zifuatazo zitafanyika:

- Kulima hekta 1,000 ili kuzalisha tani 1,500 za mbegu za msingi na zilizothibitishwa kwa mazao ya nafaka, mikunde na mbegu za mafuta katika mashamba ya Dabaga, Msimba, Mwele na Kilangali.
- Kufanya tathmini ili kuweka miundo mbinu ya umwagiliaji maji katika mashamba mawili ya mbegu ya Dabaga na Msimba, ili

kuongeza uzalishaji wa mbegu wakati wa kiangazi.

- Kuwezesha Wakala wa Ukaguzi na Udhibiti wa Mbegu (TOSCA) kudhibiti ubora wa mbegu nchini, kwa kukagua mashamba ya mbegu na kuchukua sampuli za mbegu kwa ajili ya kupima ubora wa mbegu katika maabara. Aidha, wataalam wa kilimo 50 watapewa mafunzo kuhusu ukaguzi wa mbegu katika wilaya 50 zilizo chini ya Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (PADEP).
- Ili kuongeza matumizi ya mbegu bora katika ngazi za vijiji, mpango wa kuzalisha mbegu za daraja la kuazimiwa *(quality declared seed)* kwa kutumia wakulima wadogo chini ya Mradi wa Kusaidia Sekta ya Kilimo (ASPS) utaendelezwa katika mikoa ya Dodoma, Iringa, Morogoro, Lindi na Mtwara. Aidha, Serikali itatoa mafunzo ya uzalishaji mbegu vijijini kwa kuwafundisha wakulima wadogo katika mikoa ya Pwani, Kigoma, Kagera na Rukwa mbinu za kuzalisha mbegu zenye ubora wa kuazimiwa.
- Kukamilisha uundwaji wa Wakala wa Mbegu, kuimarisha shughuli zake na kuupatia mali ambazo zilikuwa za TANSEED katika matawi ya Morogoro na Njombe yakiwemo maghala ya kuhifadhia mbegu na nyumba za watumishi.

Zana za Kilimo

173. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula itaendelea kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wakulima kupitia Mfuko wa Pembejeo ili kuwawezesha kukarabati matrekta mabovu na kununua mapya. Jumla ya matrekta 200 yatakarabatiwa na matrekta mapya 20 yatanunuliwa chini ya mpango huu. Halmashauri za Wilaya kwa kutumia wataalam wake zitafanya tathmini ya awali ya matrekta na kutoa mapendekezo ya wakulima wanaokidhi masharti ya mkopo kabla maombi hayo hayajawasilishwa

kwenye Mfuko wa Pembejeo. Aidha, vituo viwili vya kukodisha matrekta vitakavyoendeshwa na sekta binafsi vitaanzishwa katika wilaya zitakazokidhi masharti ili vitoe huduma kwa wakulima.

174. Wizara itaendelea kutoa mafunzo kuhusu matumizi na matengenezo ya matrekta madogo ya mkono na mashine ndogo za kubangua korosho. Mafundi sanifu 55 wa Halmashauri za Wilaya katika mikoa ya Shinyanga (3), Kagera (8), Lindi (4), Ruvuma (6), Tanga (8), Mtwara (6), Pwani (4), Arusha (4), Manyara (4) na Mbeya (8) watapata mafunzo hayo na watawezeshwa ili watoe mafunzo hayo kwa wakulima katika vijiji husika.

175. Wizara itaendelea kuweka mkazo katika matumizi ya wanyamakazi kwenye mikoa yenye matumizi makubwa ya wanyamakazi na mifugo mingi kama Mwanza, Shinyanga, Mara, Tabora, Singida, Dodoma, Morogoro, Arusha, Mbeya, Rukwa, Iringa na Manyara. Vituo 20 vya wanyamakazi katika mikoa hiyo vitakarabatiwa na kupatiwa zana ili viweze kutoa mafunzo na kufanya maonyesho kwa wakulima juu ya matumizi bora ya teknolojia ya matumizi ya wanyamakazi katika kilimo. Aidha, kila kituo kitaanzisha shamba la mfano la hekta mbili kwa ajili ya kutoa mafunzo na maonyesho kwa vitendo kwa wakulima.

176. Mafunzo ya matumizi ya zana bora zinazokokotwa na wanyamakazi yatatolewa kwa maafisa ugani 400 na vikundi vya wakulima 100. Vikundi hivyo vya wakulima vitawezeshwa kwa kupatiwa zana ili vitoe mafunzo kwa wakulima wenzao vijijini kwa kushirikiana na maafisa ugani, hivyo kuwezesha wakulima wengi zaidi kupata mafunzo katika kipindi kifupi.

XXV. MFUKO WA PEMBEJEO

177. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa 2004/2005, Mfuko wa Pembejeo utaendelea kutoa mikopo kwa ajili ya uagizaji na usambazaji wa pembejeo na zana za kilimo kwa kupitia mabenki na taasisi nyingine za fedha. Aidha, Mfuko utatoa mikopo kwa ajili ya kununulia matrekta mapya pamoja na kukarabati ya zamani. Mikopo itatolewa kwa masharti ya ukopeshaji ya benki na wakopaji watapaswa kurejesha mikopo kwa kufuata utaratibu uliokubaliwa kati yao na benki.

178. Ili kufikisha huduma za Mfuko wa Pembejeo kwa Wakulima na Wafugaji Mfuko utaendelea kutoa huduma za mikopo mikoani kwa kupitia taasisi zifuatazo:-

- Benki ya Exim -Mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Tanga, Mtwara, Lindi, Arusha, Manyara, Dodoma, Singida, Morogoro, Mwanza, Mara, Shinyanga, Tabora na Kigoma.
- Benki ya Ushirika Kilimanjaro -Mkoa wa Kilimanjaro
- Benki ya Wananchi ya Mufindi -Iringa, Rukwa na Mbeya
- Benki ya Wananchi ya Mbinga – Mkoa wa Ruvuma
- Benki ya Ushirika ya Wakulima Kagera- Mkoa wa Kagera
- Shirikisho la Vyama vya Ushirika vya Kuweka na Kukopa Tanzania (1992) Ltd (SCCULT (1992) LTD)- SACCOS/ SACCAS zitakazohudumia wanachama wake nchi nzima.

179. **Mheshimiwa Spika,** Wizara kupitia Mfuko wa Pembejeo itaendelea na ukusanyaji wa madeni ya miaka ya nyuma ikiwa ni pamoja na uuzaji wa dhamana za wadaiwa baada ya kupata hukumu za kesi za madai zilizopo mahakamani. Hadi sasa jumla ya kesi 64 za wadaiwa bado zinaendelea kusikilizwa kwenye mahakama.

XXVI. UDHIBITI WA VISUMBUFU VYA MIMEA NA MAZAO YA KILIMO

180. Mheshimiwa Spika, ili kudhibiti visumbufu vya mimea na mazao, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula itaweka mkazo katika masuala yafuatayo: -

- Kuendelea kuhamasisha wakulima wa mikoa ya Kigoma, Singida, Mtwara, Morogoro, Shinyanga, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, na mikoa ya Kanda ya Ziwa kutumia mbinu ya Udhibiti Husishi wa visumbufu vya mimea kama njia pekee endelevu, salama na yenye gharama nafuu katika kudhibiti visumbufu vya mimea na mazao;
- Kuendelea kushirikiana na Halmashauri za Wilaya na Taasisi mbali mbali ikiwa ni pamoja na mashirika ya kimataifa yanayodhibiti milipuko ya nzige na kwelea kwelea ya DLCO-EA na IRLCO-CSA katika kukagua maeneo ya mazalio ya visumbufu hao na kuwadhibiti mapema ili kuokoa mazao ya wakulima;
- Kuimarisha huduma za utabiri wa milipuko hususan milipuko ya viwavijeshi na panya;
- Kuendeleza shughuli za kuchunguza na kudhibiti gugumaji;
- Kuwafundisha wakulima mbinu endelevu za kukabiliana na visumbufu hususan teknolojia za udhibiti husishi (IPM); na
- Kusimamia utekelezaji wa sheria ya Udhibiti wa Visumbufu vya Mimea ya mwaka 1997 *(Plant Protection Act of 1997).* Mkazo utawekwa katika kuboresha huduma ya karantini ya mimea na ukaguzi wa madawa ya kilimo yanayoingizwa au kutolewa nchini.

XXVII. HIFADHI YA MAZAO NA USALAMA WA CHAKULA

Hifadhi ya Chakula ya Taifa

181. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2004/2005, Hifadhi ya Chakula ya Taifa itanunua jumla ya tani 100,000 za mahindi na mtama yenye ubora unaokubalika. Chakula hicho kitahifadhiwa katika kanda saba za Hifadhi ya Chakula ya Taifa ili kiweze kusambazwa na kuuzwa kwenye maeneo yatakayokuwa na upungufu wa chakula.

Usalama wa Chakula

182. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Kilimo na Chakula ina Jukumu la kuhakikisha kwamba Taifa linakuwa na uhakika wa upatikanaji wa chakula wakati wote. Katika mwaka wa 2004/2005 Wizara itaendelea kutekeleza kazi zifuatazo:-

- Kuandaa maandiko ya kitaalamu kwa ajili ya kurekebisha sheria ya Usalama wa Chakula ya mwaka 1991;
- Kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa takwimu na taarifa za hali ya Chakula nchini;
- Kukusanya taarifa za mvua na mazao na kufanya tathmini ya kaya zitakazoathirika na upungufu wa chakula;
- Kuendesha kampeni ya kuhifadhi chakula cha kutosha katika ngazi ya kaya;
- Kutoa mafunzo ya teknolojia za hifadhi ya mazao ya nafaka na mikunde katika mikoa ya Kilimanjaro, Tanga, Iringa, Rukwa, Ruvuma, na Mbeya;
- Kutoa mafunzo ya usindikaji, matumizi na hifadhi ya mazao ya mizizi, mboga na matunda katika mikoa ya Kigoma, Ruvuma, Morogoro, Tanga, Iringa, Dodoma na Pwani na;

- Kutoa mafunzo kwa wataalamu wawezeshaji juu ya uboreshaji na matumizi ya vyakula bora kwa watu waishio na Virusi vya UKIMWI

XXVIII. UBINAFSISHAJI WA MASHAMBA NA MASHIRIKA YA KILIMO

183. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara ya Kilimo na Chakula kwa kushirikiana na PSRC itaendelea kuyabinafsisha mashamba ya mahindi ya Mbozi na Namtumbo, Viwanda 12 vya korosho, Kiwanda cha Kahawa cha Kagera (TANICA) na Jineri ya Manawa.

184. Ufuatiliaji wa utekelezaji wa mikataba ya mashamba na mashirika yaliyobinafsishwa ili kuweza kubaini mafanikio na matatizo ya utekelezaji utaendelea. Wawekezaji watakaobainika kushindwa kutekeleza mikataba ya mauzo watachukuliwa hatua za kisheria zinazostahili, ikiwa ni pamoja na kusitishwa mikataba yao na hatimaye kubinafsisha upya mashamba na mashirika yatakayohusika.

185. Aidha, kwa kushirikiana na uongozi wa mikoa, Wizara itaendelea kuwaelimisha wananchi umuhimu wa kushirikiana na wawekezaji katika maeneo yao ili kujenga na kuimarisha mahusiano mema kati ya wawekezaji na wananchi wanaoishi jirani na maeneo yaliyobinafsishwa. Mikakati ya kuweka mazingira mazuri yatakayowezesha sekta binafsi kuwekeza katika kilimo cha kibiashara itaendelea kuwekwa ikiwa ni pamoja na kuwapatia vivutio mbalimbali.

XXIX. KUREKEBISHA NA KUHUISHA SHERIA

186. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa 2004/2005, Wizara itaendelea kuweka utaratibu mzuri wa kuratibu usambazaji na matumizi

ya mbolea kwa kuwasilisha Bungeni Mswada wa Sheria mpya ya Mbolea (*Fertilizer Bill),* sheria hiyo, pamoja na mengine, itafuta Sheria ya Mbolea na Vyakula vya Mifugo (*Fertilizer and Animal Feed Stuffs Ordinance No. 19 of 1962*). Aidha, Wizara inatarajia kuwasilisha Bungeni Mswada wa Sheria ya Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani (*Irrigation Bill*) ili kuweka utaratibu unaofaa wa kusimamia na kuratibu kilimo cha umwagiliaji maji mashambani na kuhakikisha kuwa ardhi inayotumika kwa kilimo cha umwagiliaji maji mashambani inatumiwa kwa ufanisi mkubwa.

187. Katika mwaka wa 2004/2005 Wizara imepanga kuwasilisha Miswaada ya kurekebisha Sheria za Kudhibiti Visumbufu vya Mimea (*Plant Protection Act No. 13 of 1997*), *Tropical Pesticides Research Institutions* (TPRI), Act No 18 of 1979 na Sheria ya Usalama wa Chakula (*Food Security Act, No.10 of 1991*).

188. Aidha, Wizara itaendelea na uandaaji na usimamizi wa utekelezaji wa Kanuni mbalimbali za Sheria za mazao. Wizara itaendelea kushirikiana na Benki ya Dunia kukamilisha uchunguzi wa marekebisho ya majukumu, kazi na miundo ya Bodi za Mazao ili sheria zinazosimamia mazao na taasisi hizo ziweze kufanyiwa marekebisho.

XXX. MAENDELEO YA WATUMISHI

189. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa fedha 2004/2005 Wizara ya kilimo na Chakula itaendelea kukamilisha zoezi la kuwapandisha vyeo watumishi wa wizara na kuingiza kumbukumbu sahihi za watumishi katika mfumo wa kompyuta. Wizara itaandaa na kutoa mafunzo mbalimbali juu ya mabadiliko yanayoendelea katika utumishi wa umma na kufuatilia utekelezaji wa mpango wa mafunzo ya watumishi ili kuwawezesha watumishi kuwa na ujuzi wa kazi

wanazozifanya. Aidha, Wizara itatoa mafunzo kwa watumishi ya namna ya kujikinga na maambukizo ya UKIMWI na pia masuala ya jinsia katika maeneo ya kazi.

XXXI. HITIMISHO

190. Mheshimiwa Spika, ningependa kumalizia hotuba yangu kwa kuwashukuru Waheshimiwa wabunge kwa michango yao waliyoitoa wakati wakichangia hotuba zilizotangulia, yenye lengo la kuboresha hali ya kilimo chetu na kukifanya cha kisasa, chenye tija na kinachokidhi malengo ya Taifa. Jukumu la kusimamia kilimo ni la viongozi wote kuanzia kijiji hadi Taifa. Tunachopaswa kufanya ni kutambua vikwazo vinavyofanya kilimo kisikue kwa kasi tunayotaka na kubuni mikakati ya kuviondoa ndani ya uwezo wa nchi uliopo. Katika hotuba yake ya mwisho wa mwezi Mei, 2004, Mheshimiwa Rais alitukumbusha kwamba rasilimali tulizonazo ni chache na zisizotosha kugharamia mambo yote ambayo tungependa kufanya. Alitukumbusha kwamba "kupanga ni kuchagua".

191. Tupunguze muda tunaokaa maofisini na twende vijijini kuwasaidia wananchi kuandaa mipango yao ya kilimo na kuweka utaratibu wa kuitekeleza na kuisimamia. Tukitumia vizuri rasilimali tulizotengewa mwaka huu, tutapiga hatua katika kilimo hata kama hatua hiyo haitakuwa kubwa kama ambavyo tungetaka.

XXXII. SHUKRANI

192. **Mheshimiwa Spika,** napenda kutoa shukrani za dhati kwa nchi na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa ambayo yanaendelea kuisaidia Wizara ya Kilimo na Chakula katika juhudi za kuleta mapinduzi katika sekta ya kilimo. Nchi hizo ni Dernmark, China, Canada, Finland,

India, Ireland, Israel, Italia, Japan, Korea ya Kusini, Marekani, Misri, Ubeligiji, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani, Uswisi na Sweden. Napenda pia kuyashukuru Mashirika na Taasisi za Kimataifa kama ifuatavyo: Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, BADEA, UNDP, FAO, JICA, DFID, EU, UNICEF, WFP, IFAD, CIMMTY, ICRISAT, ASARECA, USAID, GTZ, IITA na Sasakawa Global 2000. Bado tunahitaji misaada na ushirikiano wao ili kuendeleza kilimo nchini.

193. Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani za pekee kwa wakulima wa Tanzania kwa kazi kubwa wanayoifanya katika kuendeleza kilimo na kutoa mchango mkubwa wa pato la Taifa. Aidha napenda kutambua mchango mkubwa unaotolewa na wanawake na wazee waishio vijijini katika uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara na shughuli nyingine za uzalishaji katika sekta ya kilimo. Mwisho natoa shukrani kwa Mpiga Chapa Mkuu wa Serikali kwa kazi nzuri ya kuchapa hotuba hii.

XXXIII. MAOMBI YA FEDHA MWAKA WA 2004/2005

194. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa maelezo haya, naomba Bunge lako Tukufu liidhinishe jumla ya shilingi 64,074,053,600 Kati ya hizo, shilingi 34,976,612,100 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi 29,097,441,500 ni kwa ajili ya shughuli za maendeleo. Kati ya fedha za maendeleo, shilingi 6,436,433,200 ambayo ni sawa na asilimia 22.12 ni fedha za ndani na shilingi 22,661,008,300 ambayo ni sawa na asilimia 77.88 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Naomba Kutoa Hoja

ORODHA YA VIFUPISHO

ADB	-	African Development Bank
ASARECA	-	Association for Strengthening Agricultural Research in East and Central Africa
ASDP	-	Agricultural Sector Development Programme
ASPS	-	Agricultural Sector Programme Support
CBSD	-	Cassava Brown Streak Disease
BADEA	-	Arab Bank for Economic Development in Africa
CGM	-	Cassava Green Mite
CIMMYT	-	Shirika la Kimataifa la Utafiti wa Ngano na Mahindi
CMD	-	Cassava Mosaic Disease
DADPs	-	District Agricultural Development Plans
DANIDA	-	Danish International Development Agency
DASIP	-	District Agricultural Sector Investment Project
DESEP	-	District Economic and Social empowerment Project.
DFID	-	Department of Foreign and International Development
DLCO-EA	-	Desert Locust Control Organisation (East Africa)
EU	-	European Union
FACF	-	Food Aid Counterpart Fund
FAO	-	Food and Agriculture Organization
FINIDA	-	Finish International Development Agency
GTZ	-	German Agency for International Cooperation
ICRISAT	-	International Centre for Research for Arid and Semi and Tropics
IFAD	-	International Fund for Agricultural Development
IITA	-	International Institute of Tropical Agriculture
IPM	-	Integrated Pest Management
IPPC	-	The International Plant Protection Convention
IRLCO-CSA	-	International Red Locust Control Organisation for Central and Southern Africa
JICA	-	Japan International Cooperation Agency

KAMUS	-	Kamati ya Ajira na Utumishi Serikalini
KATC	-	Kilimanjaro Agricultural Training Centre
KR I	-	Kennedy Round I
LART	-	Loans and Advances Realisation Trust
NAEP II	-	National Agricultural Extension Project II
NAFCO	-	National Agricultural and Food Corporation
NMC	-	National Milling Corporation
PADEP	-	Participatory Agricultural Development Project
PIDP	-	Participatory Irrigation Development Programme
PSRC	-	Parastatal Sector Reform Commission
RBSIIP	-	River Basin and Smallholder Irrigation Improvement Project
RISDP	-	Regional Indicative Strategic Development Plan
SACCOs	-	Savings & Credit Cooperative Societies
SADC	-	Southern Africa Development Cooperation
SCCULT	-	Savings & Credit Cooperative Union Ltd.
SGR	-	Strategic Grain Reserve
SPFS	-	Special Programme for Food Security
TANICA	-	Tanganyika Instant Coffee Company
TANSEED	-	Tanzania Seed Company Ltd.
TOSCA	-	Tanzania Official Seed Certification Agency
TPRI	-	Tanzania Pesticides Research Institute
UNDP	-	United Nations Development Programme
UNICEF	-	United Nations for Children & Education Fund
USAID	-	United States Agency for International Development
WFP	-	World Food Programme

KIAMBATISHO Na. 1

DAR ES SALAAM DECLARATION ON AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN THE SADC REGION

PREAMBLE

WE, the Heads of State or Government of:

The Republic of Angola

The Republic of Botswana

The Democratic Republic of Congo

The Kingdom of Lesotho

The Republic of Malawi

The Republic of Mauritius

The Republic of Mozambique

The Republic of Namibia

The Republic of Seychelles

The Republic of South Africa

The Kingdom of Swaziland

The United Republic of Tanzania

The Republic of Zambia

The Republic of Zimbabwe

RECALLING the objectives of the Southern African Development Community (SADC) that are relevant to the development of agriculture and food security, namely:

(a) Promotion of sustainable and equitable economic growth and socio-economic development to ensure poverty alleviation with the ultimate objective of its eradication;

(b) Achievement of sustainable utilization of natural resources and effective protection of the environment; and

(c) Mainstreaming of gender perspectives in the process of community and nation building;

NOTING that agriculture is the backbone of the economy of the SADC region and that about 80% of the people in the region depend on agriculture for food, income and employment;

CONCIOUS that the performance of agriculture has a strong influence on food security, economic growth and stability of SADC region;

AWARE that the strengthening of peace and security is a pre-requisite to economic development, and in particular to the agricultural sector;

FURTHER AWARE that in the SADC region, in the past thirteen years, food production, donor aid flows, government budgetary allocations to agricultiure and rural development have declined, while food imports, food aid, and population have substatiantially increased;

RECOGNISING that the challenges facing the SADC region regarding agriculture and food security are many and have their basis in social, economic and environmental factors;

CONVINCED of the need to improve food security in the SADC region;

NOTING that sustainable food security is a top priority in the SADC Agenda and features prominently in the Regional Indicative Strategy Development Plan (RISDP) as one of the key intervention areas;

APPRECIATING that regional efforts in addressing the problem of food insecurity constitute an essential part of the continental and global response to enhancing the standard and quality of life of **Our** people;

RECOGNIZING the commitments made by SADC Member States within the framework of the United Nations Millennium Development Goals, World Food Summit Declaration of 1996 reiterated in the African Union Declaration on Agriculture and Food Security in Africa July 2003, and the Sirte Declaration on the Challenges of Implementing Integrated and Sustainable Development on Agriculture and Water in Africa, February 2004;

FURTHER RECOGNISING that the major underlying reasons for the prevalence of hunger in the SADC region include inappropriate national agricultural and food policies and inadequate access by farmers to key agricultural inputs and markets;

AWARE that inadequate food security, poor nutrition, inadequate essential public services, limited reproductive health services, gender imbalances and high levels of illiteracy impact negatively on the quality of life of **Our** people and particularly people living with HIV and AIDS;

CONCERNED that the agricultural sector in the SADC region is severely affected by the HIV and AIDS pandemic because it largely employs labour intensive farming practices with low levels of mechanization;

RESOLVED to reverse these trends and create a SADC region that is free from hunger based on a developed and competitive Agricultural sector that is capable of ensuring food security and economic growth;

REAFFIRMING Our commitment to ensuring accelerated agricultural development and sustainable food security, as a matter of urgency through

multi-sectoral strategic interventions in accordance with the United Nations Millennium Development Goals, Declaration on World Food Summit 2002 and the RISDP.

WE, NOW THEREFORE:

DECLARE AND COMMIT OURSELVES TO:
Promote agriculture as a pillar in Our national and regional development strategies and programmes in order to attain our short, medium, and long-term objectives, on agriculture and food security, and ensure

IN THE SHORT TERM (2004-2006):

1. Provision of Key Agricultural Inputs

(a) establish domestic support measures to vulnerable smallholder farmers to ensure access to key agricultural inputs;

(b) institute measures for timeous provision of quality seeds to vulnerable farmers and to encourage contract seed production and to attain regional self-sufficiency by 2006;

(c) encourage exploitation of mineral deposits for fertiliser production and make maximum use of available capacity to manufacture fertilizers within the SADC region in order to meet the demand of the SADC region in 5 years time;

(d) ensure fair trade in fertilizers and other agrochemicals;

(e) endeavour to support tillage services through the promotion of draught power, and the provision of appropriate tillage equipment and affordable mechanisation;

(f) encourage research and development of affordable equipment and farming implements;

(g) promote labour-saving and gender sensitive technologies and improve infrastructure in the rural areas;

(h) accelerate land policy reform initiatives, share experiences of best practices, and ensure equitable access to land by women.

2. Agro-Industrial Development and Processing

(a) encourage value addition to primary agricultural products through agro-processing, storage and packaging;

(b) promote non-farm agricultural income-generating activities; and

(c) support development of agro-business entrepreneurship and other skills to enhance agroprocessing.

3. Crop and Livestock Pests and Diseases

(a) revitalise national control measures of migratory pests and diseases;

(b) strengthen surveillance, control, eradication and information sharing on trans-boundary pests and diseases of plants and animals;

(c) develop and implement strategies and programmes for prevention and progressive control to eradicate transboundary animal diseases; and

(d) develop comprehensive national Tsetse and Trypanosomiasis control and eradication programmes.

4. Crop, Livestock and Fisheries Production

(a) increase production of drought tolerant crops such as sorghums, millets, cassava and other root crops as well as disease resistant crops;

(b) establish and develop proper storage and preservation facilities at the household, national and regional levels;

(c) increase production of short cycle stocks, such as poultry, small ruminants and piggery; and

(d) increase aquaculture and marine farming, and improve fish stock management and fish product quality through pre and post harvest handling, processing and storage, in accordance with the SADC protocol on fisheries.

5. Water Management and Irrigation

(a) consider allocating a substantial part of the agricultural budget for water management and irrigation development;

(b) develop appropriate programmes to improve flood and drought mitigation;

(c) develop water harvesting technologies, flood control, and strategic water storage infrastructures;

(d) develop and implement policies aimed at attracting investments from the private sector;

(e) accelerate implementation of transboundary water resources development and management policies and programmes;

(f) strengthern capacity in irrigatioon; and

(g) facilitate inter basin water transfers within the framework of the SADC Revised Protocol on Shared Watercourses.

IN THE MEDIUM TO LONG TERM (2004 - 2010) ENSURE:

1. Sustainable Use and Management of Natural Resources

(a) promote conservation, management and sustainable utilisation of plants and animals, including fisheries, forestry and wildlife;

(b) implement policy and legal reforms to monitor and curtail illegal harvesting and export of natural resources; and

(c) harmonise and accelerate implementation of natural resources management policies and programmes and increase investment in processing of natural resources products.

2. Disaster Preparedness

(a) strengthen national early warning systems;

(b) enhance vulnerability monitoring capabilities;

(c) develop a Regional Integrated Agricultural Information System; and

(d) consider the establishment of a Regional Food Reserve Facility.

3. Research, Technology Development and Dissemination

(a) strengthen research and extension services in order to facilitate the development and transfer of technologies;

(b) revamp extension services through recruitment, re-training and retention of extension workers and development of farmer skills; and

(c) enhance development of crop varieties and animal breeds that are tolerant to and perform better under prevailing physical environmental conditions.

4. Private Sector Involvement in Agriculture and Rural Development

Institute support mechanisms aimed at strengthening private sector involvement in agriculture and rural development.

5. Market Access

(a) ensure that a significant percentage of national budgetary resources are allocated for rural physical infrastructure development;

(b) establish price stabilization mechanisms to protect both small-holder producers and consumers in accordance with WTO provisions on domestic support for agriculture;

(c) strengthen rules and disciplines governing trade in agriculture through the implementation of the SADC Trade Protocol;

(d) expedite harmonization and implementation of Sanitary and Phytosanitary measures to the required international standards;

(e) support voluntary farmer organisations and create opportunities for them to get into the value adding chain;

(f) call upon developed countries to eliminate trade-distorting agricultural subsidies; and

(g) adopt measures to increase access of agricultural products into the markets of developed countries.

6. Agricultural Financing and Investment

(a) progressively increase budgetary allocations for agriculture to at least 10% of the national total budgets as recommended in the African Union Declaration on Agriculture and Food Security in Africa July 2003;

(b) increase the establishment and use of rural financial intermediaries; and

(c) investigate the establishment of an Agricultural Development Bank/Fund.

7. Training and Human Resource Development

Enhance the capacity of professionals and farmers in the region with emphasis on farmer exchange programmes and scholarships, for different specialisations.

8. Gender Equality

Enhance gender mainstreaming, in particular, repealing discriminatory laws that prohibit access to finance, land and other key agricultural inputs.

9 Enhancing Human Health and Mitigation of HIV and AIDS and other Chronic Diseases

(a) mainstream policies and programmes to promote human health, combat HIV and AIDS in agriculture and enhance natural resources development; and

(b) promote research, production and utilisation of non-traditional foods that strengthen the immune system.

Implementation and Monitoring

In order to achieve the expected results, instruct the SADC Integrated Committee of Ministers to initiate implementation of the Plan of Action adopted at this Extraordinary Summit and to monitor progress accordingly.

UNDERTAKE to review progress on the implementation of this **Declaration** at the end of every two (2) years from the date of signature.

IN WITNESS WHEREOF, WE, the Heads of State or Government, or **Our** duly authorised Representatives, have signed this Declaration.

DONE AT DAR-ES-SALAAM, on this 15th day of May, 2004, in three originals, in the English, French and Portuguese languages, all texts being equally authentic.

………………………………

REPUBLIC OF ANGOLA

………………………………

REPUBLIC OF BOTSWANA

………………………………

DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO

………………………………

KINGDOM OF LESOTHO

………………………………

REPUBLIC OF MALAWI

………………………………

REPUBLIC OF MAURITIUS

………………………………

REPUBLIC OF MOZAMBIQUE

………………………………

REPUBLIC OF NAMIBIA

………………………………

REPUBLIC OF SEYCHELLES

………………………………

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

………………………………

KINGDOM OF SWAZILAND

………………………………

UNITED REPUBLIC OF TANZANIA

………………………………

REPUBLIC OF ZAMBIA

………………………………

REPUBLIC OF ZIMBABWE

Kiambatisho Na. 2

DECLARATION ON AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN AFRICA

We, the Heads of State and Government of the African Union (AU), assembled in Maputo at the Second Ordinary Session of the Assembly, 10 to 12 July, 2003;

Concerned that 30 percent of the population of Africa is chronically and severely undernourished; that the Continent has become a net importer of food; and that it is currently the largest recipient of food aid in the world,

Convinced of the need for Africa to utilize its full potential to increase its food and agricultural production so as to guarantee sustainable food security and ensure economic prosperity for its peoples,

Noting with satisfaction the collaborative effort of the African Union Commission, the NEPAD Secretariat, the Regional Economic Communities (RECs) and FAO on the one hand, the Governments of Member States and other Partners on the other, in the preparation of the Comprehensive Africa's Agricultural Development Programme (CAADP),

Recalling the Declaration of the Heads of State and Government, in their capacity as Chairpersons of the Regional Economic Communities in Abuja, Nigeria, December 2002,

Convinced of the need to address the root causes of agricultural crises in Africa, aggravated in particular by inadequate funding, the lack of adequate water control and management, poor rural infrastructure and neglect of agricultural research, as well as the threat of HIV/AIDS,

Recognizing that is Africa's responsibility to reinvigorate its food and agriculture sector for the economic prosperity and welfare of its people,

Resolve to:

1. **REVITALIZE** the agricultural sector including livestock, forestry and fisheries through special policies and strategies targeted at small scale and traditional farmers in rural areas and the creation of enabling conditions for private sector participation, with emphasis on human capacity development and the removal of constraints to agricultural production and marketing, including soil fertility, poor water management, inadequate infrastructure, pests and diseases;

2. **IMPLEMENT,** as a matter of urgency, the Comprehensive Africa Agriculture Development Programme (CAADP) and flagship projects and evolving Action Plans for agricultural development, at the national, regional and continental levels. To this end, we agree to adopt policies for agricultural and rural development, and commit ourselves to allocating at least 10% national budgetary resources for their implementation within five years;

3. **CALL UPON** the African Union Commission, the Steering Committee of NEPAD, of FAO and other partners to continue their cooperation providing effective support to African countries and the RECs in the implementation of the CAADP;

4. **ENGAGE** in consultations at national and regional levels with civil society organizations and other key stakeholders, including the small-scale and traditional farmers, private sector, women and youth associations, etc., aimed at promoting their active participation in all aspects of agricultural and food production;

5. **ENSURE,** through collaborative efforts at the national and regional levels, the preparation of bankable projects under CAADP for the

mobilization of resources for investment in agricultural growth and rural development;

6. **ENSURE** the establishment of regional food reserve systems, including food stocks, linked to Africa's own production, and the development of policies and strategies under the African Union and the RECs, to fight hunger and poverty in Africa.

7. **ACCELERATE** the process of establishing the African Investment Bank, as provided for in the Constitutive Act of the African Union, which should give priority to investment in agricultural production.

8. **INTENSIFY** cooperation with our development partners to address the effect of their subsidies, to ensure their support to market access for Africa's exports, and to realize the African Union's vision of a prosperous and viable agricultural sector as envisaged under the NEPAD framework and Millennium Development Goals.

KIAMBATISHO Na. 3: Tathmini ya Awali ya Uhakika wa Chakula kwa mwaka 2004/05 - Utabiri wa kuishia tar

(Kutokana na Tathmini Awali ya Mavuno (Preliminary forecast) ya 2003/04 inayozingatia Taarifa za Hali ya Mvua na Ma

Mkoa	Matarajio ya Mazao ya Nafaka			Kiwango cha Kujitoshelez (Nafaka)	Matarajio ya Mazao Yasiyo Nafaka			Kiwango cha Kujitoshelez Yasiyo Nafaka)	Jumla ya Matarajio ya M	
	Mavuno	Mahitaji	Upungufu - Ziada		Mavuno	Mahitaji	Upungufu - Ziada		Mavuno	Mahitaji
ARUSHA+M	342,425	411,788	(69,363)	**83**	183,850	244,251	(60,401)	**75**	526,274	656,038
Pwani	64,143	140,338	(76,195)	**46**	98,068	87,727	10,342	**112**	162,211	228,065
Dar es Salaa	11,404	393,328	(381,925)	**3**	35,157	257,322	(222,165)	**14**	46,561	650,650
DODOMA	327,038	279,636	47,402	**117**	207,782	167,345	40,437	**124**	534,820	446,981
IRINGA	358,258	260,267	97,990	**138**	137,048	144,823	(7,774)	**95**	495,306	405,090
KAGERA	193,443	292,544	(99,102)	**66**	464,885	204,233	260,652	**228**	658,328	496,777
KIGOMA	198,591	232,507	(33,916)	**85**	347,472	175,147	172,325	**198**	546,063	407,654
KILIMANJA	177,219	206,507	(29,287)	**86**	156,120	134,031	22,089	**116**	333,340	340,538
LINDI	155,722	165,419	(9,697)	**94**	156,774	76,336	80,438	**205**	312,496	241,755
MARA	220,893	219,245	1,648	**101**	197,810	135,451	62,358	**146**	418,703	354,697
MBEYA	555,436	312,082	243,354	**178**	229,809	204,527	25,281	**112**	785,244	516,609
MOROGORO	294,124	266,395	27,729	**110**	204,919	174,586	30,333	**117**	499,043	440,981
MTWARA	144,205	167,422	(23,217)	**86**	238,582	109,722	128,859	**217**	382,787	277,144
MWANZA	374,933	451,162	(76,229)	**83**	428,691	295,676	133,015	**145**	803,624	746,838
RUKWA	345,630	176,579	169,051	**196**	118,749	115,724	3,025	**103**	464,379	292,303
RUVUMA	240,342	168,831	71,511	**142**	118,017	110,646	7,371	**107**	358,358	279,477
SHINYANGA	280,991	431,648	(150,657)	**65**	209,465	282,887	(73,422)	**74**	490,457	714,535
SINGIDA	169,243	164,003	5,240	**103**	112,273	107,482	4,791	**104**	281,517	271,485
TABORA	306,700	265,791	40,909	**115**	180,816	174,190	6,626	**104**	487,516	439,981
TANGA	167,405	244,171	(76,766)	**69**	247,710	160,021	87,689	**155**	415,115	404,193
JUMLA TANZANIA	**4,928,144**	**5,249,664**	**(321,520)**	94	**4,073,997**	**3,362,127**	**711,870**	121	**9,002,141**	**8,611,791**

Angalia: * Ishara ya kutarajiwa kwa u

KIAMBATISHO Na. 4

WILAYA ZILIZOPELEKEWA FEDHA ZA DADPS(2003/2004)

MKOA	WILAYA	JINA LA MRADI	KIJIJI	FEDHA ZA MRADI (Shs)	FEDHA ZA USIMAMIZI WILAYANI	JUMLA
Arusha	Karatu	Umwagiliaji	Chemchem	25,000,000	250,000	25,250,000
	Karatu	Majosho	Endowagan, Duadechand, Kanseii na Endashangueti	25,000,000	250,000	25,250,000
	Karatu	SACCOs	Lambo na Rhotia	5,000,000	50,000	5,050,000
	Arumeru	Central pulperies	Ngyani na Singisi	36,000,000	360,000	36,360,000
	Arumeru	Majosho	Nduruma, Ngarenanyuki, Lekitatu na Oljoro	20,000,000	200,000	20,200,000
	Monduli	Umwagiliaji	Mto wa Mbu	60,000,000	600,000	60,600,000
	Monduli	Majosho	Lolkisale,Lorangwa, Losimingori, EngamkaMatabena Kimokauna	30,000,000	300,000	30,300,000
	Ngorongoro	Malambo	Piyaya, Endulen (Bitin) na Oloipir	45,000,000	450,000	45,450,000
Dodoma	Mpwapwa	Umwagiliaji	Wangi, Galigali & Wotta	20,000,000	200,000	20,200,000
	Mpwapwa	Majosho	Chipogoro,Kibakwe,			

			Mima na Berege	30,000,000	300,000	30,300,000
	Mpwapwa	SACCOs	Bahi na Chamidaho	5,000,000	50,000	5,050,000
	Dodoma (v)	Malambo	Chifukilo, Ntinge, Mlowa-Bwawani na Ikowa	40,000,000	400,000	40,400,000
	Dodoma (v)	SACCOs	Bhai na Chamidaho	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kondoa	Umwagiliaji	Kisese	25,000,000	250,000	25,250,000
	Kongwa	Malambo	Kongwa Makambini (Isiza) na Chitego	30,000,000	300,000	30,300,000
	Kongwa	SACCOs	Kibaigwa,Kote na Chambasho	8,000,000	80,000	8,080,000
Iringa	Mufindi	Umwagiliaji	Igoma	52,000,000	520,000	52,520,000
	Mufindi	Majosho	Malangala,Sadani na Ifagi	15,000,000	150,000	15,150,000
	Mufindi	SACCOs	Tuleane na Kibao	5,000,000	50,000	5,050,000
	Ludewa	Umwagiliaji	Lifua	40,000,000	400,000	40,400,000
	Ludewa	SACCOs	Lugarawa na Mkongabaki	5,000,000	50,000	5,050,000
	Njombe	Umwagiliaji	Waging'ombe	40,000,000	400,000	40,400,000
	Njombe	SACCOs	Makambako na Juhudi	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kilolo	Umwagiliaji	Itunundu	85,000,000	850,000	85,850,000
	Kilolo	Majosho	Idodi,Nyanzwa, Pawaga na Lulanzi	25,000,000	250,000	25,250,000
	Kilolo	SACCOs	Kilolo na Mfyome	5,000,000	50,000	5,050,000

	Makete	SACCOs	-	5,000,000	50,000	5,050,000
Kagera	Karagwe	Malambo	Kahundwe na Kihanga	30,000,000	300,000	30,300,000
	Karagwe	SACCOs	Kintutu na Katwe	5,000,000	50,000	5,050,000
	Karagwe	Hullers	Nkwenda,Kaisho, Kitwe,Nyakakika na Kamagambo	25,000,000	250,000	25,250,000
	Biharamulo	Malambo	Ilemela, Katende, Nyabusozi	45,000,000	450,000	45,450,000
	Biharamulo	SACCOs	Kazimoto & Basiya	5,000,000	50,000	5,050,000
	Muleba	Hullers	Nshamba, Rushwa, Kimbugu, Izigo, Mujalanda& Kabulala	25,000,000	250,000	25,250,000
	Muleba	SACCOs	Ibuga, Tumaini & Ndorage	8,000,000	80,000	8,080,000
	Muleba	Majosho	Muhutwe, Ibuga, Lukindo	15,000,000	150,000	15,150,000
	Bukoba (v)	Central pulpery	Maruku, Kanyingo, Kanyangareko,	60,000,000	600,000	60,600,000
	Bukoba(v)	Majosho	Kayanga, Bubale, Rwemurumba, Kasharu, Rugazi	25,000,000	250,000	25,250,000
	Ngara	Majosho	Ruganzo, Murusagamba, Keza, Mukalinzi	20,000,000	200,000	20,200,000

Kilimanjaro	Mwanga	Umwagiliaji	Kituri	25,000,000	250,000	25,250,000
	Mwanga	Malambo	Talola, Ngulu (Mgaguo)	20,000,000	200,000	20,200,000
	Mwanga	Central pulpery	Vuchamba Ugweno	47,000,000	470,000	47,470,000
	Mwanga	SACCOs	Vuchama na Usangi	5,000,000	50,000	5,050,000
	Moshi (V)	Umwagiliaji	Mpirani, Mnini, Ngone & Sambarai	50,000,000	500,000	50,500,000
	Moshi (V)	Central pulperies	Nduo Krua Nort na Mwika	46,000,000	460,000	46,460,000
	Moshi (V)	SACCOs	Kindi na Kibosho central	5,000,000	50,000	5,050,000
	Same	Umwagiliaji	Saseni, Marwa na Sila	40,000,000	400,000	40,400,000
	Same	Majosho	Njoro, Kitomari, Hedaruna Makanya	20,000,000	200,000	20,200,000
	Hai	Central pulpery	Shimbi Kati	47,000,000	470,000	47,470,000
	Hai	Majosho	Makuna, Longoi, Kawaya & Rundagai	20,000,000	200,000	20,200,000
	Rombo	Umwagiliaji	Kitolewe,Kibolo, Ikwini na Ubaa	25,000,000	250,000	25,250,000
	Rombo	Central pulpery	Shimbikati na Tarakea	47,000,000	470,000	47,470,000
	Rombo	Majosho	Kiradhi na Kwamakisau	10,000,000	100,000	10,100,000
Manyara	Simanjiro	Umwagiliaji	Lemkuna, Ruvu,			

		Remit, Loibosoit B, Gunge	30,000,000	300,000	30,300,000
Simanjiro	Malambo	Orkesumet na KitwaiB	30,000,000	300,000	30,300,000
Simanjiro	SACCOs	Orkesumet na Engasmet	5,000,000	50,000	5,050,000
Hanang	Umwagiliaji	Mto Bubu	40,000,000	400,000	40,400,000
Hanang	Majosho	Sirop,Gidagamoudi, Dawar na Gendab	20,000,000	200,000	20,200,000
Hanang	SACCOs		5,000,000	50,000	5,050,000
Babati	Majosho	Kiru six, Mwada, Minjingu, Magara na Suingaiwe	25,000,000	250,000	25,250,000
Babati	SACCOs	Magugu, Adada, Gallapo	5,000,000	50,000	5,050,000
Kiteto	Malambo	Katikati na Makame,	30,000,000	300,000	30,300,000
Kiteto	SACCOs	Wakulima Saving na Heifer Kibaya Saving	4,000,000	40,000	4,040,000
Mbulu	Umwagiliaji	Endayaya,Tlawi na Schemshi	30,000,000	300,000	30,300,000
Mbulu	Majosho	Masqaroda,Endamil, Mawadeni na Endasack	20,000,000	200,000	20,200,000
Mbulu	SACCOs	Gidana na Nambis	5,000,000	50,000	5,050,000

Mara	Musoma (V)	Umwagiliaji	Buswahili	30,000,000	300,000	30,300,000
	Musoma (V)	Majosho	Mugango,Masinono, Etaro na Muriaza	20,000,000	200,000	20,200,000
	Musoma (V)	SACCOs	Nyambono na Magunga	5,000,000	50,000	5,050,000
	Bunda	Umwagiliaji	Balili and Namhula	40,000,000	400,000	40,400,000
	Bunda	Majosho	Kihumbu, Salama A, Igundu, Mwitende	20,000,000	200,000	20,200,000
	Bunda	SACCOs	Bunda	5,000,000	50,000	5,050,000
	Tarime	Umwagiliaji	Ochuna	43,000,000	430,000	43,430,000
	Tarime	Majosho	Nkerege, Bisarwi, Ochuna, Inginju	25,000,000	250,000	25,250,000
	Tarime	Central pulpery	Muriba	47,000,000	470,000	47,470,000
	Tarime	Lambo	Rata	30,000,000	300,000	30,300,000
	Tarime	Jengo la Ukaguzi wa mifugo na mazao	Sirari Border	30,000,000	300,000	30,300,000
	Serengeti	Umwagiliaji	Bugelela	30,000,000	300,000	30,300,000
	Serengeti	Majosho	Nyasurura, Mugumu, Nyansurumati na Mbalibali	20,000,000	200,000	20,200,000
	Serengeti	SACCOs	Mugumu na Serengeti	5,000,000	50,000	5,050,000
Mbeya	Ileje	Umwagiliaji	Chitete and mapogoro	25,000,000	250,000	25,250,000

	Ileje	Central pulpery	Lubanda	47,000,000	470,000	47,470,000
	Ileje	Majosho	Itale	5,000,000	50,000	5,050,000
	Mbeya (v)	Umwagiliaji	Mwashome	25,000,000	250,000	25,250,000
	Mbeya (v)	Majosho	Mgele na Rukwa	10,000,000	100,000	10,100,000
	Mbeya (v)	Central pulpery	Mwashome	46,000,000	460,000	46,460,000
	Mbeya (v)	SACCOs	Songwe na Iwala	5,000,000	50,000	5,050,000
	Chunya	Umwagiliaji	Ifumbo	25,000,000	250,000	25,250,000
	Chunya	Majosho	Sangapi na Upendo	10,000,000	100,000	10,100,000
	Mbozi	Central pulperies	Bara, Weru, Igale, Asamb na Ikunga	46,000,000	460,000	46,460,000
	Mbozi	Umwagiliaji	Mkombozi	25,000,000	250,000	25,250,000
	Rungwe	Central pulperies	Isagili,Mpushi,Kapuri Malinda na Ndembela RCS	46,000,000	460,000	46,460,000
	Mbarali	Majosho	Mwanawala, Itwari, Igombero, malambo	20,000,000	200,000	20,200,000
	Kyela	Umwagiliaji	Ngana	25,000,000	250,000	25,250,000
	Kyela	Josho	Makwale	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kyela	SACCOs	Mwaya & Ikolo	5,000,000	50,000	5,050,000
Mwanza	Magu	Umwagiliaji	Sawenge & Chabura	45,000,000	450,000	45,450,000
	Magu	Majosho	Mwalina,Kitongo, Kijirisha na Kitumbi	20,000,000	200,000	20,200,000
	Sengerema	Umwagiliaji	Luchili	40,000,000	400,000	40,400,000
	Sengerema	Malambo	Nyamcheche	15,000,000	150,000	15,150,000
	Kwimba	Majosho	Mwadubi-Igongwa			

			Sunmwe, Ilula - Hungamalwa, Mwabaraturu- Maligisu	20,000,000	200,000	20,200,000
	Kwimba	SACCOs		5,000,000	50,000	5,050,000
	Ukerewe	SACCOs	Usamau, Twiyombeke	5,000,000	50,000	5,050,000
	Geita	Majosho	Ikubali,Karumwa, Chigangu na Isolabutundwe	20,000,000	200,000	20,200,000
	Geita	SACCOs	Nyamtondo na Mabamba	5,000,000	50,000	5,050,000
Rukwa	Sumbawanga	Umwagiliaji	Lwanji	25,000,000	250,000	25,250,000
	Sumbawanga	Majosho	Mtowisa,Maleza na Malolo	15,000,000	150,000	15,150,000
	Sumbawanga	SACCOs	Chauwani na Nsunda	5,000,000	50,000	5,050,000
	Mpanda	Umwagiliaji	Uruira	25,000,000	250,000	25,250,000
	Mpanda	Majosho	Yuseriya,Inyonga na Mahumbi	15,000,000	150,000	15,150,000
	Mpanda	SACCOs	Katavi	5,000,000	50,000	5,050,000
	Nkasi	Majosho	Isale, Kate	10,000,000	100,000	10,100,000
	Nkasi	SACCOs	Namanyera&Kilimifu	5,000,000	50,000	5,050,000
Ruvuma	Mbinga	Central pulperies	Kipololo, Bumango, Lugari, Mahele			

			na Lugaro	46,000,000	460,000	46,460,000
	Mbinga	SACCOs	Muungano na Mbuji	5,000,000	50,000	5,050,000
	Songea /Namtumbo	Umwagiliaji	Mpitimbi, Namatuhi & Nakahuga	25,000,000	250,000	25,250,000
	Songea /Namtumbo	Majosho	Kitanda na Matimira	10,000,000	100,000	10,100,000
	Songea /Namtumbo	SACCOs	Namabengo na Nguvumali	5,000,000	50,000	5,050,000
Shinyanga	Maswa	Umwagiliaji	Malampaka	25,000,000	250,000	25,250,000
	Maswa	Majosho	Shanwa, Zebea, Mwamanenge na Mwadila	20,000,000	200,000	20,200,000
	Shinyanga(v)	Majosho	Solwa, Tunde, Mwajinyungu, Mwamalasa na Mwamashele	25,000,000	250,000	25,250,000
	Shinyanga(v)	SACCOs	Shinyanga	5,000,000	50,000	5,050,000
	Meatu	Malambo	Mwanjolo, Mwalemeja na Bukundi	30,000,000	300,000	30,300,000
	Meatu	Majosho	Kisesa na Mwabagimu	10,000,000	100,000	10,100,000
	Meatu	SACCOs		5,000,000	50,000	5,050,000

	Kahama	Malambo	Chambo na Tulolole	20,000,000	200,000	20,200,000
	Kahama	Majosho	Ushetu na Mondo	10,000,000	100,000	10,100,000
	Bariadi	Majosho	Ushete, Mondo	20,000,000	200,000	20,200,000
	Bariadi	Malambo	Mwapalala, Kilalo, Nyakabidhi, Ditima	20,000,000	200,000	20,200,000
	Bariadi	SACCOs	Bariadi	2,500,000	25,000	2,525,000
	Bukombe	Majosho	Bwendawizo, nyasato,	10,000,000	100,000	10,100,000
	Bukombe	SACCOs	Ipandwamhu, Imalabupima	5,000,000	50,000	5,050,000
Singida	Iramba	Umwagiliaji	Msingi	25,000,000	250,000	25,250,000
	Iramba	Majosho	Kaselya, Kisimba na Kibaha	15,000,000	150,000	15,150,000
	Iramba	SACCOs	Chakuwai na Tesso	5,000,000	50,000	5,050,000
	Singida (v)	Umwagiliaji	Mangonyi	25,000,000	250,000	25,250,000
	Singida(v)	Majosho	Mdilu, Dumunyi na Ntuntu	15,000,000	150,000	15,150,000
	Singida(v)	SACCOs	Mipilo na Muungano	5,000,000	50,000	5,050,000
	Manyoni	Majosho	Makanda,Mvumi na Ipanda	15,000,000	150,000	15,150,000
	Manyoni	SACCOs	Lusinde na Chukuyu	5,000,000	50,000	5,050,000
Morogoro	Morogoro (v)	Majosho	Kambala, Kibati, Sangasanga	5,000,000	50,000	5,050,000
	Morogoro (v)	SACCOs	Ngerengere	2,500,000	25,000	2,525,000
	Morogoro (v)	Umwagiliaji	Kiroka	50,000,000	500,000	50,500,000

	Mvomero	SACCOs	Mvomero	2,500,000	25,000	2,525,000
	Mvomero	Majosho	Kambala na Kibati	10,000,000	100,000	10,100,000
	Kilombero	Umwagiliaji	Njagi	40,000,000	400,000	40,400,000
	Kilombero	SACCOs	MMT(2002), KCGA na Udzungwa	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kilosa	Umwagiliaji	Ilonga	25,000,000	250,000	25,250,000
	Kilosa	Majosho	Mfilisi,Ndogoni na Twatwatwa	15,000,000	150,000	15,150,000
	Kilosa	SACCOs	Roa kiduvi na Mshikamano	5,000,000	50,000	5,050,000
	Ulanga	Majosho	Biri,Mtimbira na Lupilo	15,000,000	150,000	15,150,000
	Ulanga	SACCOs		5,000,000	50,000	5,050,000
Pwani	Kibaha	Umwagiliaji	Kwamfipa	20,000,000	200,000	20,200,000
	Kibaha	Majosho	Magindu	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kibaha	SACCOs	Kongowe	5,000,000	50,000	5,050,000
	Mafia	Josho	Belemi	5,000,000	50,000	5,050,000
	Mafia	SACCOs	Kisiwa	2,500,000	25,000	2,525,000
	Bagamoyo	Umwagiliaji	Kidogozero	25,000,000	250,000	25,250,000
	Bagamoyo	Lambo	Mindutilieni	15,000,000	150,000	15,150,000
	Bagamoyo	SACCOs	Ruvu Mkwanzuru	5,000,000	50,000	5,050,000
	Mkuranga	Umwagiliaji	Mkuranga	20,000,000	200,000	20,200,000
	Rufiji	Umwagiliaji	Segeni	30,000,000	300,000	30,300,000
Tanga	Kilindi	Majosho	Jitu, Suwa	10,000,000	100,000	10,100,000
	Kilindi	Gitu	Malambo	10,000,000	100,000	10,100,000

	Muheza	Lambo	Magula	15,000,000	150,000	15,150,000
	Muheza	Majosho	Mwanyumba	5,000,000	50,000	5,050,000
	Lushoto	Central pulpery	Mlalo	46,000,000	460,000	46,460,000
	Korogwe	Majosho	Kwakima, Kwasungu, Changalikwa, Kwashemshi	20,000,000	200,000	20,200,000
	Handeni	Majosho	Pongwe, Kideleko, Pangwi na Kikunde	20,000,000	200,000	20,200,000
Tabora	Nzega	Majosho	Manala, Usala, Ndala Malolo	20,000,000	200,000	20,200,000
	Nzega	SACCOs	Lusu, Nata	5,000,000	50,000	5,050,000
	Sikonge	Majosho	Tutuo, Udongo, Sikonge Mjini	15,000,000	150,000	15,150,000
	Sikonge	SACCOs		5,000,000	50,000	5,050,000
	Urambo	Majosho	Kazaroho, Songambele, Usokemlima, Uyowa	20,000,000	200,000	20,200,000
	Urambo	SACCOs	Mwongozo, Itundu	5,000,000	50,000	5,050,000
	Igunga	Majosho	Itumbulya,Mwisi, Ndembezi na Igumbi	20,000,000	200,000	20,200,000
	Uyui	Majosho	Goweko,Kizengi, Usagari na Igoko	20,000,000	200,000	20,200,000
	Uyui	SACCOs	Jani la Tumbaku na Ilalwansumba	5,000,000	50,000	5,050,000
Lindi	Kilwa	Umwagiliaji	Makangaga	25,000,000	250,000	25,250,000

	Lindi (v)	SACCOs	Mawili & Bomali	5,000,000	50,000	5,050,000
	Liwale	SACCOs	Mbaya, Liwale B, Likombora	8,000,000	80,000	8,080,000
	Nachingwea	Umwagiliaji	Matekwe	25,000,000	250,000	25,250,000
	Nachingwea	SACCOs	Nando & Uamina	5,000,000	50,000	5,050,000
	Ruangwa	Umwagiliaji	Likunja na Nkowe	25,000,000	250,000	25,250,000
	Ruangwa	SACCOs	Mbemkuru	2,500,000	25,000	2,525,000
Mtwara	Masasi	Umwagiliaji	Nangaramo	30,000,000	300,000	30,300,000
	Masasi	SACCOs	Ndikwa na Pona	5,000,000	50,000	5,050,000
	Masasi	Majosho	Lulindi na Chikundi	10,000,000	100,000	10,100,000
	Mtwara (v)	Umwagiliaji	Mpembeli River	30,000,000	300,000	30,300,000
	Mtwara (v)	SACCOs	Nanyamba, Mnyahi, Milango Minne	5,000,000	50,000	5,050,000
Kigoma	Kigoma (v)	Central pulpery	Kalinzi	47,000,000	470,000	47,470,000
	Kigoma (v)	Majosho	Nguruka na Uzinza	10,000,000	100,000	10,100,000
	Kigoma (v)	SACCOs	Kalinzi, Mahale na Kino	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kibondo	Majosho	Kagezi na Bunyama	10,000,000	100,000	10,100,000
	Kibondo	SACCOs	Kabwigwa na Waalimu	5,000,000	50,000	5,050,000
	Kasulu	Majosho	Buhoro,Mutunga, Manyara na Bugaga	20,000,000	200,000	20,200,000

	Kasulu	SACCOs	Tumaini na Kumisenga	5,000,000	50,000	5,050,000
Jumla ndogo				**3,849,500,000**	**38,495,000**	**3,887,995,000**
Fedha za usimamizi - Mikoani na Wizara za Sekta ya Kilimo				0	**112,005,000**	**112,005,000**
Jumla Kuu				**3,849,500,000**	**150,500,000**	**4,000,000,000**

KIAMBATISHO Na. 5

Mabwana na Skimu Zilizofanyiwa Ukarabati kama zilivyoainishwa na Mpango Kabambe wa Umwagiliaji Maji Mashambani kwa Mwaka 2003/2004

S/No.	JINA LA SKIMU	WILAYA	ENEO (Ha)
1	Ochuna	Tarime	300
2	Siha	Hai	120
3	Katuka	Sumbawanga	250
4	Musa	Hai	676
5	Muhwazi	Kibondo	500
6	Mvumi	Kilosa	260
7	Mbebe	Ileje	756
8	Mbuyuni	Iringa	600
9	Chikoko	Rwangwa	200
10	Butiama	Musoma	300
11	Mahurunga	Mtwara	1,000
12	Kwemazandu	Korogwe	120
13	Kikafu chini	Hai	641
14	Kisese	Kondoa	120
15	Kalenga	Iringa	240
16	Katunguru	Sengerema	400
17	Igoma	Mufindi	120
18	Mshewe	Mbeya	300
19	Kasyabone	Rungwe	600
20	Kalemela	Magu	20
21	Lufwi	Nkasi	2,000
22	Nkenge	Bukoba	500
23	Ruhwiti	Kibondo	300
24	Engaruka	Monduli	220
25	Suguti	Musoma	2,000
26	Magoma	Korogwe	350
	JUMLA		**12,693**
	JINA LA BWAWA	**WILAYA**	**ENEO (ha)**
1	Buigiri	Dodoma Vijijini	200
2	Igigwa	Sikonge	100
3	Malolo	Nzega	100
4	Nansimo	Bunda	180
5	Chirorwe	Musoma	80
6	Irienyi	Musoma	250
		JUMLA	**910**

KIAMBATISHO Na. 6

Jedwali Na. 6: Teknolojia Zilitolewa na Vituo vya Utafiti Mwaka 2003/2004

Kituo	Zao (Mbegu	Jina la Mbegu	Sifa ya Mbegu
Ilonga	Kunde	"Vuli –2"	Huzaa mapema (siku 60-70)
			Hustahimili ugonjwa wa *Bacterial Blight* Hutoa tani 1.5 kwa hekta.
Ilonga	Mbaazi	"Tumia"	Hufaa maeneo ya mita 0-1000 kutoka usawa wa bahari
			Hukomaa kati ya siku 150 mpaka 180
			Hutoa tani 2.5 kwa hekta.
Kibaha	Muhogo:	"Kibaha"	Inavumilia ugonjwa wa batobato ya muhogo *(Cassava mosaic virus)*
			Inazaa tani 20 kwa hekta moja
			Hustahimili ugonjwa wa *Cassava mosaic disease (CMD), Cassava brown streak (CBSD)* na *Cassava green mite (CGM)*
			Hustahimili ukame.
		"Mumba"	Hufaa kwenye nchi ya mwinuko wa kati na juu mita 1000 kutoka usawa wa bahari
			Hustahimili magonjwa ya "CMD, CBSD na CGM".
			Hustahimili ukame
			Huzaa tani 20 kwa hekta moja
Naliendele	Muhogo	"Naliendele"	Aina hii ya mbegu za muhogo hufaa katika sehemu ambazo ziko chini ya mita 1000 toka usawa wa bahari.
			Hustahimili magonjwa ya CMD, CBSD na CGM.
			Hustahimili ukame
			Huzaa kiasi cha tani 19.6 kwa hekta moja
			Inasifa ya kuweza kuhifadhika kwa kipindi kirefu miezi 12 mpaka 15 ardhini.
Uyole	Maharage	"Uyole 03"	Inavumilia ugonjwa wa *Anthracnose*
			Hufaa kwa ajili ya sehemu zilizo mita 1000 – 18000 juu ya usawa wa bahari
			Hukomaa kati ya siku 78 mpaka 84
			Huzaa tani 2 kwa hekta moja
		"Urafiki"	Hufaa kwa ajili ya sehemu zilizo mita 1000 – 18000 juu ya usawa wa bahari
			Huzaa kiasi cha tani 2 kwa hekta moja

Chanzo: Wizara ya Kilimo na Chakula 2004

KIAMBATISHO Na. 7

WILAYA ZITAKAZOTEKELEZA MRADI WA PADEP 2004/2005

S/N	Mkoa	Wilaya Mpya	Wilaya zinazoendelea na utekelezaji
1	Manyara	1. Mbulu	Hanag
		2. Babati	
		3. Kiteto	
2	Singida	1. Iramba	Singida
3	Tanga	1. Kilindini	
		2. Handeni	
		3. Korogwe	
		4. Lushoto	
4	Kilimanjaro	1. Moshi	Hai
		2. Rombo	
		3. Same	
5	Tabora	1. Urambo	
		2. Uyui	
		3. Sikonge	
6	Arusha	1. Monduli	Arumeru
		2. Karatu	
7	Morogoro		Morogoro Rural
			Mvomero
8	Iringa		Iringa Rural/ Ilolo
9	Lindi		Nachingwea
10	Mtwara		Masasi

Kiambatisho Na 8

FMO STABEX COFFEE 94/99							
	EURO			TZS'000		TOTALS1) EURO	
	Allocation	Committed	Disbursed	Committed	Disbursed	Committed	Disbursed
1. Coffee Research and Technology Transfer Programme	9,000,000	45,885	0	923,174	424,685	815,197	353,904
Operational and Investment Grant to TaCRI 2003-07	4,620,000	45,885		923,174	424,685	815,197	353,904
TaCRI Endowment (sinking) fund	4,380,000			0	0		
2. Support to ASDP	18,000,000	2,220,608	350,821	2,610,317	1,878,338	4,395,872	1,916,103
Support and coordination programme formulation ASDP	3,380,000	1,491,924	123,082			1,491,924	123,082
Conduct Agriculture Sample Survey	2,661,307	620,220	227,739	2,153,521	1,640,053	2,414,821	1,594,450
District Based Programmes	4,308,693					0	0
Coffee Processing Technology	2,500,000			8,751	8,697	7,293	7,248
Support to smallholder focused commodity reserch (tea & Coffee)	2,500,000					0	0
Restructuring of the Crop Boards	450,000			301,045	156,088	250,871	130,073
Strategic plan for implementation Village Land Act	400,000	108,464		147,000	73,500	230,964	61,250
Follow-up actions related to Crop Boards/Land Act	1,000,000					0	0
Other studies and implementation policy & regulatory Reform	800,000					0	0
3. Rehabilitation of priority roads (annex 1d.)	10,000,000	0	0	0	0	0	0
Preparation Study	200,000					0	0
Provision for Regional Road Maintenance Project	9,800,000					0	0
4. TA studies, coordination, monitoring and evaluation	1,440,413	60,229	12,182	0	0	60,229	12,182
TA Adviser	400,000					0	0
Other studies and service contracts	1,040,413	60,229	12,182			60,229	12,182
Total FMO 94/	38,440,413	2,326,722	363,003	3,533,491	2,303,023	5,271,298	2,282,189
1) Totals calculated on the basis of Euro 1= TZS 1200							